

**LATVIJAS
NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS PLĀNS
2021.–2027. GADAM**
Gala redakcijas projekts
04.02.2020.

Pārresoru koordinācijas centrs
Rīga 2020

SATURA RĀDĪTĀJS

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI	3
IEVADS	4
VĪZIJA PAR LATVIJAS NĀKOTNI 2027. GADĀ.....	6
NAP2027 IETVARŠ	11
NAP2027 STRATĒGISKIE MĒRĶI	12
Prioritāte "Stipras ģimenes, veseli un aktīvi cilvēki"	14
Rīcības virziens "Uz cilvēku centrēta veselības aprūpe"	15
Rīcības virziens "Psiholoģiskā un emocionālā labklājība"	19
Rīcības virziens "Stipras ģimenes paaudzēs"	22
Rīcības virziens "Sociālā iekļaušana"	24
Prioritāte "Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei"	29
Rīcības virziens "Zinātne sabiedrības attīstībai, tautsaimniecības izaugsmei un drošībai"	30
Rīcības virziens "Kvalitatīva, pieejama, iekļaujoša izglītība"	33
"Izglītības kvalitāte un izglītības sistēmas efektīva pārvaldība"	33
"Izglītība ekonomikas izaugsmei"	37
"Pieaugušo izglītība"	38
"Iekļaujoša izglītības vide"	39
Prioritāte "Uzņēmumu konkurētspēja un materiālā labklājība"	42
Rīcības virziens "Produktivitāte un inovācija"	43
Rīcības virziens "Darbs un ienākumi"	46
Rīcības virziens "Kapitāls un uzņēmējdarbības vide"	50
Prioritāte "Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība"	54
Rīcības virziens "Daba un Vide – "Zaļais kurss""	56
Rīcības virziens "Tehnoloģiskā vide un pakalpojumi"	62
Rīcības virziens "Līdzsvarota reģionālā attīstība"	67
Rīcības virziens "Mājoklis"	71
Prioritāte "Kultūra un sports aktīvai un pilnvērtīgai dzīvei"	75
Rīcības virziens "Cilvēku līdzdalība kultūras un sporta aktivitātēs"	75
Rīcības virziens "Kultūras un sporta devums ilgtspējīgai sabiedrībai"	78
Prioritāte "Vienota, droša un atvērta sabiedrība"	82
Rīcības virziens "Saliedētība"	83
Rīcības virziens "Tiesiskums un pārvaldība"	86
Rīcības virziens "Drošība"	89
NAP2027 telpiskās attīstības perspektīva	93
NAP2027 īstenošanas, finansēšanas, uzraudzības un novērtēšanas process	96
Pielikums	98
NAP2027 prioritāšu pamatojuma avoti.....	98

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

AER – atjaunojamie energoresursi
AizM – Aizsardzības ministrija
ĀM – Ārlietu ministrija
ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija
CSP – Centrālā statistikas pārvalde
DAP – Dabas aizsardzības pārvalde
DESI – Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (*Digital Economy and Society Index*)
EEZ – Eiropas Ekonomikas zonas instrumenti
EM – Ekonomikas ministrija
ESS – Eiropas sociālais pētījums (*European Social Survey*)
ETL – elektrotransporta līdzeklis
ES – Eiropas Savienība
EUROSTAT – Eiropas Savienības Statistikas birojs
FID – Finanšu izlūkošanas dienests
FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija
FM – Finanšu ministrija
IDF – iekšējās drošības fonds
IeM – Iekšlietu ministrija
IKP – iekšzemes kopprodukts
IKT – informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
industrija 4.0, arī I4.0 un I4 – ražošanas tehnoloģiju un procesu transformācija digitalizācijas ietekmē jeb Ceturtā industriālā revolūcija
IZM – Izglītības un zinātnes ministrija
KAC – klientu apkalpošanas centrs
KM – Kultūras ministrija
KNAB – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
LAD – Lauku atbalsta dienests
Latvija2030 – Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam
LB – Latvijas Banka
LBAS – Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība
LDDK – Latvijas Darba devēju konfederācija
LIAA – Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
LM – Labklājības ministrija
LPS – Latvijas Pašvaldību savienība
LTRK – Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
LVGMC – Latvijas Vides, ģeoloģijas un metroloģijas centrs
NAP2027 – Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam
NEPLP – Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome
NRP – Nacionālo reformu programmu stratēģijas „ES2020” īstenošanai
Nulles emisijas – dzinēji, procesi vai citi enerģijas avoti, kas nepiesārņo apkārtējo vidi un nekaitē klimatam
NVD – Nacionālais veselības dienests
NVO – nevalstiskās organizācijas

OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
P&A – pētniecība un attīstība
PISA – *Programme For International Student Assessment*
PKC – Pārresoru koordinācijas centrs
PMF – Patvēruma un migrācijas fonds
RD – Rīgas dome
RIS3 - Viedās specializācijas stratēģija
RPVI – Robežu pārvaldības un vīzu instruments
SEG emisijas – siltumnīcefekta gāzu emisijas
SIF – Sabiedrības integrācijas fonds
SKDS – Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs
SLO – sabiedriskā labuma organizācija
SM – Satiksmes ministrija
SPKC – Slimību profilakses un kontroles centrs
STEM – *Science Technology Engineering Mathematics* jeb zinātne, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika
STEAM – *Science Technology Engineering, Arts and Mathematics* jeb zinātne, tehnoloģijas, inženierzinātnes, māksla un matemātika
TM – Tieslietu ministrija
VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VB – Valsts budžets
VID – Valsts ieņēmumu dienests
VM – Veselības ministrija
VK – Valsts kanceleja
VKS – valsts kapitālsabiedrības
VSAA – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra
ZM – Zemkopības ministrija

!!! Piezīme par gala redakcijas sagatavošanu.

Pēc NAP2027 investīciju pasākumu apstiprināšanas dokumentā tiks precizētas indikatoru/rādītāju mērķa vērtības

IEVADS

[1] Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (NAP2027) ir galvenais valsts vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments Latvijā. Tas ir izstrādāts, īstenojot Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam (Latvija2030) un ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus, lai nākamajos septiņos gados ikviens Latvijas iedzīvotājs un Latvijas sabiedrība kopumā panāktu dzīves kvalitātes uzlabošanu.

[2] Latvija2030 nosaka Latvijas ilgtermiņa attīstības redzējumu. Tas ir valsts augstākais ilgtermiņa attīstības dokuments un galvenais plānošanas dokuments, kas nosaka telpisko attīstības perspektīvu – iezīmē integrētu skatījumu valsts teritorijas līdzsvarotai un ilgtspējīgai attīstībai.

[3] NAP2027 ir vērsts uz Latvija2030 ietvertās vīzijas sasniegšanu:

- 2030. gadā Latvija būs plaukstoša aktīvu un atbildīgu pilsoņu valsts. Ikviens varēs justies drošs un piederīgs Latvijai, šeit katrs varēs īstenot savus mērķus. Nācījas stiprums sakņosies mantotajās, iepazītajās un jaunradītajās kultūras un garīgajās vērtībās, latviešu valodas bagātībā un citu valodu zināšanās. Tas vienos sabiedrību jaunu, daudzveidīgu un neatkārtojamu vērtību radīšanai ekonomikā, zinātnē un kultūrā, kuras novērtēs, pazīs un cienīs arī ārpus Latvijas;
- Rīga būs nozīmīgs kultūras, tūrisma un biznesa centrs Eiropā. Reģionālās attīstības veicināšanai tiks radīti priekšnosacījumi visu reģionu ekonomiskā potenciāla attīstībai un sociālekonomisko atšķirību mazināšanai, paaugstinot iekšējo un ārējo konkurētspēju, kā arī nodrošinot teritoriju specifikai atbilstošus risinājumus apdzīvojuma un kvalitatīvas dzīves vides attīstībai, vidējā termiņā panākot reģionālā IKP starpības samazinājumu;
- Latvija – mūsu mājas – zaļa un sakopta, radoša un ērti sasniedzama vieta pasaules telpā, par kuras ilgtspējīgu attīstību mēs esam atbildīgi nākamo paaudžu priekšā.

NAP2027 ir vērsts uz Ilgtermiņa konceptuālā dokumenta "Latvijas izaugsmes modelis: cilvēks pirmajā vietā" īstenošanu, kas nosaka uz cilvēku centrētu Latvijas izaugsmi.

[4] NAP2027 nosaka stratēģiskos mērķus, ko Latvijā apņemamies sasniegt līdz 2027. gadam, iezīmē nozaru politiku virzienus un galvenās reformas, kā arī publisko investīciju virzienus valsts budžeta, pašvaldību budžeta, Eiropas Savienības (ES) fondu un citu finanšu avotu (t.sk. ārvalstu un nacionālo fondu, programmu) ieguldījumiem Latvijā. NAP2027 ambiciozie mērķi un vajadzības ir salāgotas ar patiesajām iespējām un pieejamajiem līdzekļiem. Tāpēc plāns ir reāls un īstenojams.

[5] NAP2027 izstrādi uzsāka 2017. gadā, veicot detalizētu analītisko darbu esošās situācijas, globālo tendenču un NAP2020 izaicinājumu izvērtēšanā. NAP2027 izstrādāts ar plašu sabiedrības līdzdalību, diskusijās visos Latvijas reģionos, iesaistoties nozaru pārstāvjiem, ekspertiem, zinātniekiem, sabiedrisko organizāciju, valsts pārvaldes un pašvaldību pārstāvjiem, uzņēmējiem un politiķiem.

[6] NAP2027 kā galveno vidēja termiņa valsts attīstības plānošanas dokumentu apstiprina Latvijas Republikas Saeimā.

VĪZIJA PAR LATVIJAS NĀKOTNI 2027. GADĀ

[7] 21. gadsimta sākumā Latvija pilnvērtīgi atgriezās Eiropas valstu saimē un kļuva par NATO un ES dalībvalsti. Jau nākamajā desmitgadē pēc dziļās krīzes mēs panācām jaunu ekonomisko izaugsmi, sagaidījām neatkarīgās Latvijas simtgadi. Tā noslēdzās patriotisma zīmē, ko iezīmēja ievērojama tautsaimniecības augšupeja un vairākas nozīmīgas reformas valsts pārvaldē. Tagad uz šī pamata ir pienācis laiks visaptverošām pārmaiņām, lai nodrošinātu stingru attīstības kursu mūsdienu dinamiskajā pasaulē.

[8] Tas iezīmē savstarpēji nesaraujami saistītas pārmaiņas tehnoloģijās, valsts pārvaldē, sabiedrības organizācijā dažādās nozarēs, un valsts attiecībās ar iedzīvotājiem. Pārmaiņu centrā esot cilvēka un tehnoloģiju mijiedarbībai, tās skars katru Latvijas iedzīvotāju un organizāciju.

[9] 2027. gadā mēs redzam fundamentālās pārmaiņas un izaugsmi četros virzienos: *vienlīdzīgas tiesības* aptver visu Latvijas iedzīvotāju pamattiesību īstenošanu caur valsts sniegtajiem pakalpojumiem; *dzīves kvalitāte* raksturo vispārējo labklājības un ikviena Latvijas iedzīvotāja iespēju pieaugumu; *zināšanu sabiedrība* ir kopējs virziens pārmaiņām izglītībā un zinātnē, pilsoniskajā apziņā, mediju telpā un tautsaimniecībā; *atbildīga Latvija* ir atbilde klimata un demogrāfisko tendenču apdraudējumam šodien un tālākā nākotnē.

Vienlīdzīgas tiesības

[10] Latvijas Republikas Satversmes 91. pants paredz vienlīdzīgas tiesības ikvienam Latvijas iedzīvotājam. Tomēr šo tiesību īstenošana ir atkarīga no tā, vai cilvēks dzīvo Rīgā, citā Latvijas pilsētā, laukos vai ārvalstīs, kādā dzīves situācijā atrodas un kādai vecuma grupai pieder, kāda ir tā saiknes un attiecības ar valsti, kādā mēdiju telpā viņš dzīvo un kurā "*tehnoloģiju plaisas*" pusē atrodas.

[11] 2027. gadā mēs redzam Latviju, kurā visur ir vienlīdz viegli realizēt savas tiesības. Spēja nodrošināt taisnīgu tiesu ikvienam un visos gadījumos – tas ir mūsu valsts identitātes jautājums, jo Latvija ir tiesiska valsts, un taisnīgums ir tās pastāvēšanas pamats.

[12] Taisnīga un ātra tiesībaizsardzības sistēma samazina pārrāvumu starp sabiedrību un valsts pārvaldi. Ir samazināts arī lietu izskatīšanas ilgums pirmstiesas izmeklēšanā un visās tiesu instancēs. Tiesu darbu atvieglo alternatīvie strīdu risināšanas veidi; labāka sadarbība starp izmeklēšanas iestādēm, prokuratūru un tiesu ikvienam atvieglo saskarsmi ar šīm institūcijām. Tiesas strikti ievēro mazāk aizsargāto iedzīvotāju tiesības un bērnu prioritārās intereses.

[13] Tiesiskumu Latvijā stiprina tiesībaizsardzības sistēmas dalībnieku sadarbība, to atvieglo ērti digitālie risinājumi un augsta efektivitāte, kas izriet no vienotas nozares prakses. Tiesiskie procesi notiek atbilstoši pārdomātiem un jēgpilniem visu līmeņu tiesību aktiem. Procedūras notiek cieņpilni un atbilstoši labākajiem pārvaldības standartiem, saprotami visiem iesaistītajiem cilvēkiem.

[14] Latvija ir starp pirmajām valstīm, kas sistemātiski īsteno koordinētu un datus balstītu rīcību arī informācijas tehnoloģiju un mākslīgā intelekta radīto privātuma un tiesiskuma risku prognozēšanā un samazināšanā. Vienlaikus mēs arvien uzlabojam pārvaldības mehānismus, izmantojot jaunākās tehnoloģijas ātrākai un ērtākai visdažādāko jautājumu risināšanai.

[15] Atvērta pārvaldība sniedz iedzīvotājiem visu nepieciešamo informāciju viegli pieejamā un saprotamā veidā, birokrātiskais aparāts ir samazināts un procesi – paātrināti. Pieaugoša caurspīdīguma politika ir samazinājusi korupcijas riskus kā valsts, tā pašvaldību iestādēs. Gudra pārvaldība personalizē pakalpojumus un optimāli līdzsvaro sabiedrības intereses, izmantojot gan digitālās iespējas, gan starpnozaru koordināciju un jaunas pārvaldes darbinieku kompetences.

[16] Valsts pārvaldība ir divu virzienu process, kurā ierosināt un panākt jaunus uzlabojumus var ikviens pilsonis vai organizācija. Ikkatrs Latvijas iedzīvotājs var arī apzināt savas tiesības un pienākumus un piedalīties valsts veidošanā. Valsts un pašvaldību iestādes ir proaktīvas mijiedarbībā ar sabiedrību un bauda tās uzticēšanos efektīvu risinājumu, atvērtas attieksmes un izcilas reputācijas dēļ.

Dzīves kvalitāte

[17] 2027. gadā Latvija ir valsts, kurā ikviens cilvēks jūtas labi, kur cilvēkus vieno līdzīgas vērtības un izpratne par lietu kārtību pasaulē; šeit mīt sabiedrība, kurā valda savstarpējas rūpes un atbalsts, un ikviens spēj nodrošināt sev pietiekamus dzīves apstākļus un spēj tos arī uzlabot. Cilvēki spēj uzturēt savu psiholoģisko un emocionālo veselību, salāgot ģimenes un darba dzīvi, baudīt kultūras dzīves bagātību un pilnvērtīgi pavadīt brīvo laiku. Augstāka dzīves kvalitāte ir arī Latvijas priekšrocība starpvalstu konkurencē.

[18] Efektīva sadarbība, kas ietver attīstības centru tīklošanās mehānismus, integrētu pilsētu, to funkcionālās ietekmes zonu un lauku kooperāciju, kopīgus ilgtspējīgas mobilitātes projektus un publisko-privāto partnerību, piedāvā pieejamākus un kvalitatīvākus publiskos pakalpojumus. Tādējādi pilsētu un lauku mijiedarbība palīdz risināt kā ekonomiskās, tā sociālās un apdzīvotības problēmas. Iedzīvotāji var izmantot vairāk iespēju un labāku pieeju pakalpojumiem ikvienā Latvijas pilsētā un novadā. Tāpat arī ikviena pilsēta un novads dod ieguldījumu valsts attīstības mērķu sasniegšanā.

[19] Pašvaldību sadarbības projekti un tirgus nepilnību novēršana līdzsvaro reģionu ekonomiku, kas pozitīvi ietekmē valsts ilgtspējīgu attīstību. Reģionālie projekti arī ietekmē demogrāfiskos rādītājus, veicinot iedzīvotāju remigrāciju. Rīcība nevienlīdzības mazināšanai vienlaikus paaugstina dzīves kvalitāti un sabiedrības kopējo veiktspēju. Līdzsvarotai Latvijas attīstībai vienlīdz noderīgi ir gan uzņēmējdarbības un jaunu darbavietu atbalsta mehānismi, gan atvieglota piekļuve darba vietām un moderna mazemisiju transporta sistēma, kas kalpo iedzīvotāju ilgtspējīgai mobilitātei.

[20] Latvijā ir kļuvis vieglāk būt veselam. Iedzīvotāji iegulda savas veselības veicināšanā un slimību profilaksē ar veselīgu uzturu un aktīvu dzīvesveidu, atbildīgi sabalansējot darba un brīvo laiku, apzinīgi parūpējoties gan par sevi, gan saviem tuvākajiem. Sabiedrība kopumā ir noraidoša pret kaitīgiem ieradumiem, un kvalificēti, motivēti un atbilstoši atalgoti speciālisti spēj laikus sniegt rekomendācijas veselīga dzīvesveida ievērošanai ikdienā, nodrošināt mūsdienīgu diagnostiku, ārstēšanu, rehabilitāciju un pacienta aprūpi. Laba veselība mūža garumā ir viens no mērķiem arī mērķtiecīgam un individualizētam sociālajam atbalstam.

[21] Latvija ir valsts, kur ikviens var īstenot savas iespējas – gan iedzīvotāji, saņemot ērtus pakalpojumus un taisnīgas sociālās garantijas, gan uzņēmumi, saņemot valsts atbalstu un pretimnākšanu, zinot nepārprotamus noteikumus un procedūras sadarbībai ar valsti, un ikviens - stiprinot savu radošumu un vērtības

bagātinoties kultūrā. Sistēmisko pārmaiņu un digitālo risinājumu izmantošanas rezultātā valsts pārvalde visos līmeņos ir mazāka, bet labāk koordinēta un efektīvāka. Latvija ir valsts, kuru ikviens var veidot – sākot ar savas sētas sakopšanu un beidzot ar politisku rīcību.

Zināšanu sabiedrība

[22] Zināšanas un kvalitatīva, iekļaujoša un mūsdienīga izglītība ir stipras valsts pamats. Latvijas iedzīvotājiem izglītība ir pieejama mūža garumā, veidojot noturīgu demokrātisko sabiedrību, starptautiski izcilu zinātni, inovatīvus uzņēmumus un kompetentu darbaspēku gan privātajā sektorā, gan valsts pārvaldē. Latvijas izglītības sistēma visos līmeņos ne tikai atbilst mūsdienu prasībām, bet ir atvērta arī nākotnes izaicinājumiem, sagatavojot kritiski domājošus, emocionāli inteligentus, un digitāli prasmīgus speciālistus. Latvija ir pamanāma citu valstu un tautu saimē kā radošuma valsts.

[23] Zināšanu sabiedrība ir aktīva sabiedrība. Mūsu valsti raksturo arvien pieaugoša cilvēku pārstāvniecība sadarbības un sociālo partneru organizācijās un plašs valsts atbalsts nevalstiskajām organizācijām. Modernā izglītība piedāvā arī pilsoniskai sabiedrībai nepieciešamās līdzdalības prasmes un spējas aizstāvēt savas tiesiskās intereses.

[24] Medijpratība un kritiskā domāšana ir labākā Latvijas aizsardzība pret hibrīdiem apdraudējumiem. Iedzīvotāji ir informēti par iespējām aizsargāt sevi, savu ģimeni un valsti jebkāda veida krīzēs, savukārt atbildīgie dienesti uztur augstu reaģētspēju. Iedzīvotāji izturas atbildīgi pret valsti un tās drošību.

[25] Lai veidotos zināšanu sabiedrība, ir būtiski mainīta izglītības sistēma, sākot jau ar drošu, atbalstošu un iekļaujošu pirmsskolas mācību vidi. Faktu iegaumēšana ir aizstāta ar kompetenču apguvi; akcents uz integrētu pieeju STEM/STEAM mācību priekšmetu apguvi uzlabo skolēnu zināšanas dabaszinātnēs, tehnoloģijās, inženierzinātnēs un matemātikā. Mūsdienīga izglītības sistēma veido patriotiskus, nacionālajā kultūrā un savas zemes dzīvesziņā iesakņotus nākamos pilsoņus ar ievērojamu radošo potenciālu un augstām prasībām pret mākslu. Latvija ir valsts, kur katrs tās iedzīvotājs var mācīties un pilnveidoties atbilstoši savai dzīves situācijai un nākotnes mērķiem. Latvijā Izglītība ir aicinājums, nevis izaicinājums, personīgas izaugsmes iespēja, nevis formalitāte.

[26] IKT sasniegumi un to plaša pieejamība ir katalizators pārmaiņām tautsaimniecībā, valsts pārvaldē un sabiedrībā kopumā. Zināšanu sabiedrība pateicoties mērķtiecīgai IKT risinājumu pielietošanai, pārveido pastāvošos un rada jaunus procesus, biznesa modeļus, paradumus un kultūru visās tautsaimniecības un dzīves sfērās. Digitālā transformācija ir produktivitātes, ekonomiskās izaugsmes, indivīda un sabiedrības labklājības atslēga. Zināšanu sabiedrība ne tikai izprot, adaptējas un pilnvērtīgi izmanto digitalizācijas ceļā pārveidoto jauno realitāti, bet ir motivēts, prasmīgs un vieds visaptverošas Latvijas digitālās transformācijas virzītājs.

[27] Virkne ieguldījumu un tālredzīgu soļu ir pamats tālejošām izmaiņām augstākajā izglītībā. Tā ir prasību paaugstināšana gan studentiem un pasniedzējiem, gan studiju programmu kvalitātei. Pilnvērtīga studiju vide spēj piesaistīt arī nozīmīgu ārvalstu mācībspēku un studentu īpatsvaru. Augstākās izglītības sistēma atbalsta zinātniskās izcilības vides veidošanos, kurā tiek īstenots integrētās zinātnes princips. Tas izpaužas kā visaptveroša starptautiska un starpnozaru sadarbība, aktīva inovāciju radīšana un zinātniskajiem sasniegumiem piesaistīts finansējums.

Zinātniskā pētniecība Latvijā stiprina sabiedrības ilgtspēju, ekonomisko jaudu un nacionālās identitātes attīstību. Starptautiskā sadarbība un iesaiste Eiropas zinātnes norisēs ir priekšnosacījums nākotnes izaugsmei, piekļuvei jaunām zināšanām un resursiem, kā arī radošo industriju uzplaukumam.

[28] Zināšanu sabiedrība rada arvien jaunas zināšanas un virzās no zemo izmaksu darbaspēka ekonomikas uz zināšanu komercializācijā balstītu produktivitāti. Ieguldot zināšanu radīšanā, Latvija veido un piesaista gudru un kvalificētu darbaspēku un dod tam iespēju strādāt mūsdienīgās, sociāli atbildīgās darbavietās. Produktivitāti paaugstina jaunas zināšanas un tehnoloģijas, plašas izglītības iespējas un inovāciju atbalsts, ieguldījumi cilvēkkapitālā, un atbalstoša institucionālā vide, kas ļauj zināšanas pārvērst starptautiski konkurētspējīgos produktos un pakalpojumos ar augstāku pievienoto vērtību, veidojot uz eksportu vērstu modernu tautsaimniecību.

[29] Latvija strādā gudrāk, nevis vairāk. Daudzi rutīnas darbi ir automatizēti, cilvēki strādā jomās, kur nepieciešamas cilvēka prāta un aprūpes spējas. Eksportā izejmateriālu izstrādi apstiež tehnoloģiskās kompetences, zināšanu ietilpīga bioekonomika, biomedicīna un biofarmācija, viedie materiāli un inženiersistēmas, informācijas un komunikāciju tehnoloģijas, viedā enerģētika un citas viedās specializācijas nozares ar augstu izpēti un attīstības ieguldījumu īpatsvaru. Mērķtiecīgi atbalsta instrumenti uzņēmumiem un zinātniskajām institūcijām sniedz iespēju sasniegt maksimālu kapacitāti savā nozarē starptautiskajā arēnā.

Atbildīga Latvija

[30] Latvijas valsts ir dibināta, lai īstenotu latviešu tautas pašnoteikšanās tiesības. Latvija ir atvērta un draudzīga visu tautību iedzīvotājiem, kas pieņem Latvijas pastāvēšanas jēgu – latviešu tautas, tās valodas un kultūras attīstību savā zemē. Lai to nodrošinātu, vienlīdz svarīga ir gan tautas, gan pašas zemes jeb Latvijas dabas resursu atjaunotne.

[31] Latvijas zemes ilgtspēju nodrošina tālejoša ražošanas un patēriņa modeļu, sabiedrības rīcības un domāšanas maiņa. To rada gan iedzīvotāju, gan uzņēmēju, gan pārvaldes paradumu pārskatīšana – pieņemot lēmumus un rīkojoties atbildīgi, radot mazāk atkritumus un izmešus, ražojot ar videi draudzīgām tehnoloģijām un ieviešot aprites ekonomikas principus. Ir samazināta tautsaimniecības ilgstošā atkarība no fosilajiem resursiem un palielināts atjaunojamo energoresursu īpatsvars enerģijas ražošanā.

[32] Latvija ir valsts, kas lepojas ar tīru un drošu dabisko vidi, kur vides ilgtspēju, kā arī sabiedrības veselības aizsardzību nodrošina stabila un veselīga ekosistēma, drošas pārtikas aprīte, kā arī efektīva dabas resursu pārvaldība. Dabas kapitāls ir pieejams ikvienam, pārdomāti inovācijas sasniegumi veido stabilu pamatu Latvijas ekonomikai “zaļā kursa” virzībā uz klimatneitralitāti. Latvija joprojām ir mērena klimata zonā, bet ne attieksmē pret globālajām klimata izmaiņām, par ko liecina atbilstoša nacionālā likumdošana, kultūra un ārpolitika. Savukārt izglītošana un informēšana par iespējām uzlabot dzīves vidi veicina sabiedrības paradumu un attieksmes maiņu resursu atbildīgā izmantošanā ceļā uz “zaļā kursa” ekonomiku – *ekonomiku cilvēku labā*. Valsts, sabiedriskās organizācijas un iedzīvotāji kopīgi strādā pie tā, lai šo zemi nākamajām paaudzēm nodotu tīrāku, nekā esam to mantojuši.

[33] Latvijas starptautisko atpazīstamību stiprina ne tikai valsts bagātība ar dabas kapitālu. Laikā, kad aprites ekonomika un oglekļa mazietilpīga ražošana un bezizmešu transports kļūst par valstu globālās konkurētspējas mērķi, mēs

dažādās nozarēs apzinām un izmantojam klimata pārmaiņu radītās iespējas. Vides zinātnes atklājumi un spējas radīt videi saudzīgas tehnoloģijas tautsaimniecības attīstībai ir zinātnisko institūciju un gudru uzņēmumu iespēja Latvijas konkurētspējas un zaļās izaugsmes veidošanā. Kvalitatīvu, drošu un energoefektīvu mājokļu pieejamība sekmē ilgtspējīgu attīstību teritorijās ar augošu uzņēmējdarbību un nodarbinātības iespējām.

[34] Latviešu tautas ataudzi nodrošina dzimstību un bērnu labklājību veicinoša politika, kas vecākiem sniedz pozitīvu pieredzi, aprūpējot pirmo bērnu, sekmē otrā bērna ienākšanu ģimenē un īpaši atbalsta daudz bērnu ģimeņu veidošanos. Atbalsts dzimstībai ir iekļauts visās politikas jomās, lai arī ilgtermiņā garantētu valsts pastāvēšanu un izaugsmi. Vienlaikus sabiedrības novecošanas apstākļos tiek attīstīti integrēti veselības un sociālie pakalpojumi, rodot resursus gan sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem, gan arī ilgstošai institucionālajai aprūpei.

[35] Latvijas iedzīvotāji saredz savu lomu un jūtas novērtēti ģimenē, darbā un savā kopienā. Mēs spējam reizē dot un gūt, iekļauties sabiedrībā un sadarboties. To sekmē ne tikai katra cilvēka zināšanas un personības spēks, bet arī veiksmīgi institucionālā atbalsta rīki un struktūras valstī. Ikviens no mums ir Latvija, tāpēc, mainoties valstij, mainos arī es, un, mainoties man, mainās valsts. Ikviens no mums var ietekmēt to, kāda būs mūsu zeme un tauta 2027. un turpmākajos gados.

[36] NAP2027 ietverto fundamentālo pārmaiņu virzienu īstenošana turpmāk pamatota prioritātēs, rīcības virzienos un uzdevumos, kuri ir vērsti uz četru NAP2027 stratēģisko mērķu sasniegšanu. Kopā tie veido uz Latvijas cilvēku un valsts izaugsmi un ilgtspējīgu attīstību vērstu septiņu gadu stratēģiju. NAP2027 vīzijā iezīmētie fundamentālo pārmaiņu virzieni – vienlīdzīgas tiesības, dzīves kvalitāte, zināšanu sabiedrība, atbildīga Latvija – ir galvenie spēka pielikšanas punkti ceļā uz NAP2027 stratēģisko mērķu sasniegšanu, tuvinot Latviju Ziemeļvalstu sabiedrības pārvaldības modelim, kas ietver sevī sabiedrības savstarpējo uzticēšanos un rūpes vienam par otru, mērķtiecīgu virzību uz kopīgi izvirzīto mērķu sasniegšanu, sabiedrības solidaritāti un kopējam labumam atvēlēto publisko resursu godīgu, atbildīgu un caurspīdīgu sadali. Izšķirīga būs mūsu visu prasme sadarboties un būt atbildīgiem un gataviem pārmaiņām.

NAP2027 IETVARŠ

[37] NAP2027 ietvaru veido četri stratēģiskie mērķi, kuri ievirza politiku nākamajiem septiņiem gadiem, sešas prioritātes, kurās sagrupēti astoņpadsmit rīcības virzieni. Katra rīcības virziena sasniegšanai ir noteikti politikas rezultātu rādītāji jeb indikatori, veicamie uzdevumi, kā arī norādīta vismaz viena atbildīgā institūcija. Papildus var būt noteiktas līdzatbildīgās institūcijas vai iesaistītās sabiedriskās organizācijas. Uzdevumiem var būt noteikti papildu indikatori, kas rīcībpolitiku ietvaros palīdz uzraudzīt to izpildi.

NAP2027 STRATĒGISKIE MĒRĶI

[38] Stratēģiskie mērķi nav simboliski, tos izmanto visā NAP2027 darbības periodā, vērtējot rīcībpolitikas un budžeta pieprasījumus, izvēloties pārvaldības procesus un nozaru stratēģijas, izvērtējot NAP2027 sniegumu u.c. Ieviešot NAP2027, neviena darbība nav pretrunā ar stratēģiskajiem mērķiem, tādējādi nodrošinot politiku saskaņotību.

[39] **Vienlīdzīgas iespējas** ir svarīgākais sociālā taisnīguma elements ienākumu nevienlīdzības mazināšanai. Panāksim ikvienam līdzvērtīgas iespējas saņemt labu izglītību un kvalitatīvu veselības aprūpi, strādāt cienīgu darbu atbilstoši savām spējām un vēlmēm, augt un dzīvot drošā vidē un būt sociāli aizsargātam līdzvērtīgi visos Latvijas reģionos. Tādējādi pieaugs produktivitāte, ekonomiskā stabilitāte valstī, sociālā un pilsoniskā aktivitāte un nostiprināsies vidusšķira.

[40] **Produktivitāte un ienākumi** veido pamatu ilgtspējīgai izaugsmei. Produktivitātes paaugstināšana panākama ar mērķtiecīgu resursu ieguldīšanu augstākas pievienotās vērtības radīšanai un pārdošanai globālajā tirgū. Atbalstot vietējos uzņēmējus, ieviesīsim inovatīvas, jaunas tehnoloģijas, efektīvākus darba procesus un nodarbināto kompetenču pilnveidošanu – tā rezultātā veidojot uz zināšanām un inovāciju balstītas Latvijas konkurētspējas priekšrocības.

[41] **Sociālā uzticēšanās** balstās cilvēka pārliecībā, ka uz līdzcilvēkiem var paļauties un līdz ar to arī sadarboties kopīgu mērķu sasniegšanai. Uzticēties citiem ir vieglāk, ja cilvēks jūtas pārliecināts par sevi, zina, ka tiks sadzirdēts un saprasts, spēj sarežģītās situācijās pielāgoties un bērnībā ir izjutis vecāku rūpes. Taču to dažkārt apdraud finansiāli sarežģījumi un laika trūkums ģimenei. Savstarpējā uzticēšanās ietekmē labklājību, apmierinātību ar dzīvi, pilsonisko aktivitāti un pat veselību, tā palielina personīgās izaugsmes iespējas nākotnē, kā arī sekmē demokrātiju valstī, savukārt politiskās uzticēšanās gaisotnē attīstās ekonomika, uzlabojas drošība, stiprinās tiesiskums, ikviens jūtas piederīgs un atbildīgs, tādējādi vairojot sabiedrisko labumu. Vairosim uzticēšanos, palielinot sabiedrības iesaisti, līdzsvarojot dažādu sabiedrības grupu intereses kopējam sabiedriskajam labumam

un daudz mērķtiecīgāk skaidrojot izvēles un cēloņsakarības, kas ietekmē valsts ilgtermiņa izaugsmi.

[42] **Reģionālā attīstība** ir pamats valsts ilgtermiņa līdzsvarotai izaugsmei. Panāksim reģionu potenciālu attīstību un sociālekonomisko atšķirību mazināšanos, uzlabojot uzņēmējdarbības vidi, ar lielāku prasmi izmantojot katram reģionam raksturīgos resursus, veicinot katram reģionam raksturīgo specializāciju un kompetences, kā arī radot apstākļus jaunu darbavietu un pakalpojumu izveidei, lai reģionu teritoriju pievilcība un spēja aktīvāk piedalīties valsts vispārējā ekonomikas izaugsmē nodrošinātu iedzīvotāju labklājību.

Stratēģisko mērķu indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[43]	Nominālais darba ražīgums uz vienu darba stundu	% no ES27 vid.	2017	57,7*	65	68	Eurostat
[44]	IKP uz 1 iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes	% no ES27 vid.	2017	66,7*	72	80	Eurostat
[45]	Džini koeficients	%	2017	35,6	34	30	Eurostat
[46]	Nabadzības riska indekss bērniem (0-17)	%	2017	17,5	14	11	Eurostat
[47]	Apmierinātība ar dzīvi	%	2018	73,6	77	81	Eurostat, CSP
[48]	Savstarpējā uzticēšanās (no 16 g.)	Skala 0-10	2018	6,4	6,8	>7	CSP
[49]	Reģionālā IKP starpība – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais IKP uz vienu iedzīvotāju līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu	%	2016	47	52	55	CSP, aprēķins

*% no ES28 vidējā.

Prioritāte “Stipras ģimenes, veseli un aktīvi cilvēki”

PRIORITĀTES MĒRĶIS

[50] Veseli un aktīvi cilvēki Latvijā kopā veido iekļaujošu sabiedrību, kurā dzimst vairāk bērnu, ir vairāk laimīgu ģimeņu, atbildīgu un par nākotni drošu bērnu vecāku

[51] Tendences pasaulē rāda, ka izturēt ekonomikas un valstu konkurences spriedzi un transformēt to ilgtspējīgā izaugsmē var tās valstis, kurās vairums cilvēku jūtas labi – kur cilvēkus vieno līdzīgas vērtības, izpratne par lietu kārtību pasaulē, kur cilvēki rūpējas un atbalsta viens otru, kur ir nodrošināti optimāli dzīves apstākļi un iespējas, cilvēki ir veseli, rūpējas par savu veselību, ir prasmīgi veselības risku novēršanā, spēj uzturēt savu psiholoģisko un emocionālo veselību, salāgot ģimenes un darba dzīvi, baudīt norises kultūrā un droši zināt, ka smagāku satricinājumu gadījumā viņam tiks sniegts atbalsts. Lai stiprinātu iekļaujošu sabiedrību, ir jāpārskata tas, cik veiksmīgi valstī darbojas preventīvā atbalsta sistēma krīzes situāciju novēršanai un cilvēku atbalstam krīzes situācijās, resursus koncentrējot priekšlaicīgas darba nespējas un priekšlaicīgas mirstības mazināšanai un cilvēku psiholoģiskās un emocionālās labklājības veicināšanu izvirzot par jaunu politiku, kuru īstenojot veicamas strukturālās reformas uz pierādījumiem balstītu sociālo inovāciju iedzīvināšanai.

[52] Iekļaujošas sabiedrības stiprināšanu nākotnē apgrūtinās sabiedrības novecošanās, kas jo īpaši skar Latgali un Vidzemi. Vecumam vai rūpēm par veciem cilvēkiem nevajadzētu būt šķērslim, kas ierobežo indivīda izaugsmi, izolē no dalības darba tirgū, sabiedrības dzīvē vai izglītībā. Tāpēc ir jāpaātrina temps uzsāktajai vecuma paradigmas maiņai jeb pārmaiņām tajā, kā sabiedrība un publiskais sektors raugās uz novecošanos un cilvēka vecumu. Aktīva novecošanās ir pieeja, kas atbalsta gados vecāku cilvēku iesaisti ekonomikā un citās sociālās dzīves sfērās. Tā atbalsta senioru līdzdalību darba tirgū, sabalansējot to ar rūpēm par mājāsaimniecību, tuvinieku aprūpi, līdzdalību kopienas dzīvē, brīvprātīgo darbu, vaļaspriekiem, fiziskām aktivitātēm, veselīgu uzturu, kā arī savlaicīgām rūpēm par savu veselību. Iedzīvinot aktīvās novecošanās konceptu, valstij jāpārskata visas politikas jomas, kas tieši vai netieši skar seniorus, jādefinē mērķi, uzdevumi, instrumenti un publiskie izdevumi katrā no tām atbilstoši aktīvās novecošanās būtībai un sagaidāmajai ietekmei. Vienlaikus ir jālauž stereotipi sabiedrībā par vecumu kā dzīves posmu, kas saistīts ar fizisku vārgumu, nevarību un nepieciešamību pēc citu cilvēku palīdzības, tādējādi veicinot psiholoģiskā vecuma robežas paaugstināšanos. Viens no labākajiem veidiem, kā uzlabot un veicināt veselību sabiedrībā, tai skaitā senioriem, ir veselīga dzīvesveida popularizēšana. Turpmāko septiņu gadu laikā jāīsteno nepieciešamās

darbības, lai ekonomiskā spriedze senioru vidū mazinātos, tādā veidā radot pamatu produktīvas sudraba ekonomikas¹ attīstībai.

[53] Reaģējot uz sabiedrības novecošanos, vienlīdz svarīgi ir turpināt dzimstību veicinošu politiku, kas sekmē arī otrā bērna ienākšanu ģimenē un atbalsta daudz bērnu ģimeņu veidošanos. Latvijā, kas ir ceļā uz labklājības valsts izveidi, būtiska nozīme ir gan ģimeni atbalstošai nodokļu un pabalstu sistēmai, gan arī atbalsta sistēmai kopumā, kas samazina bērnu aprūpes tiešās izmaksas un palīdz vecākiem gādāt par bērnu un ģimenes dzīves kvalitāti.

Rīcības virziens "Uz cilvēku centrēta veselības aprūpe"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[54] Vienlīdzīgi pieejami, kvalitatīvi veselības pakalpojumi

[55] Laikus pieejama veselības aprūpe ir kritiski svarīga, lai novērstu priekšlaicīgu darba nespēju un priekšlaicīgu mirstību, kā arī sekmētu sociālo iekļaušanu un produktivitāti. Līdz ar sabiedrības novecošanos pieaug vajadzība pēc veselības aprūpes pakalpojumiem, taču samazinās iespēja segt izdevumus par aprūpi no mājsaimniecības budžeta. Šo iemeslu dēļ ir veicami ieguldījumi, lai palielinātu izmaksu-efektīvu valsts finansēto veselības aprūpes pakalpojumu apjomu, tādējādi uzlabojot pakalpojumu pieejamību, jo īpaši ģimenēm ar bērniem, senioriem un mājsaimniecībām no zemākajām ienākumu kvintilēm.

[56] Lai nodrošinātu veselības aprūpes pakalpojumus, joprojām viens no būtiskākajiem izaicinājumiem ir ES vidējam līmenim atbilstoša ārstu un māsu skaita piesaiste valsts finansēto veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanai, jo īpaši ārstniecības iestādēs ārpus Rīgas. Tāpēc nepieciešami ieguldījumi gan atlīdzības sistēmā samērīgi ar tautsaimniecības izaugsmi, inflāciju un budžeta iespējām, gan arī tālākizglītībā un pārkvalifikācijas sistēmas pilnveidē, kā arī jaunu speciālistu sagatavošanā. Lai mazinātu kvalitatīvas tālākizglītības pieejamības nevienlīdzību, nepieciešams nodrošināt trīs Latvijas klīnisko universitāšu slimnīcu tālākizglītības infrastruktūras pilnveidi, turpinot to attīstību kā izciliem tālākizglītības centriem profesionālo prasmju un pieredzes pārnesei, kuri sadarbībā ar reģioniem vienlaikus nodrošina gan apmācāmo, gan apmācītājiem personu mobilitāti.

[57] Lai mazinātu profilaktiski un medicīniski novērojamo nāves gadījumu skaitu, ir būtiski uzlabojama ne tikai veselības aprūpes pieejamība, bet arī kvalitāte. Tas panākams, nodrošinot ārstniecības un ārstniecības atbalsta personu pietiekamu skaitu, viņu tālākizglītību, izstrādājot un aktualizējot klīniskos ceļus, kas atspoguļo katra individuālā pacienta ārstēšanai optimālo ceļu veselības aprūpes sistēmā no pirmajām aizdomām par slimību līdz savlaicīgai tās diagnosticēšanai, ārstēšanai un rehabilitācijai, kā arī veicot pacientu konsultēšanu par veselīga dzīvesveida nozīmi slimību profilaksē. Ārstniecības kvalitāte un rezultāti uzlabojami, attīstot ģimenes ārstu lomu un kompetences, attīstot pirms-slimnīcu etapu un ieviešot tajā mūsdienīgas medicīnas tehnoloģijas ambulatoro un dienas stacionāro pakalpojumu

¹ Ekonomika, kas pielāgota novecojošas sabiedrības vajadzībām un iespējām.

vajadzībām un vadošajās slimnīcās stacionāro pakalpojumu vajadzībām, gādājot par efektīvu medikamentu un rehabilitācijas pieejamību, pilnveidojot ārstniecības iestāžu vadības sistēmas un organizatoros pasākumus kvalitatīviem veselības aprūpes pakalpojumiem, tai skaitā pilnveidojot antimikrobiālās rezistences ierobežošanas pasākumus, uzlabojot veselības aprūpes procesu organizāciju un pacienta virzību starp dažādiem aprūpes līmeņiem, kā arī stiprinot veselības aprūpes sistēmas pārvaldības spēju analizēt uzkrātos veselības datus un izmantot tos sistēmas izmaksu efektivitātes un kvalitātes kāpināšanai.

[58] Ņemot vērā, ka pieaug cilvēku skaits ar vienu vai vairākām hroniskām slimībām, nepieciešams īstenot veselības veicināšanas un profilakses pasākumus, kā arī izstrādāt jaunus uz pacientu vērstus integrētus veselības un sociālās aprūpes pakalpojumu organizēšanas un sniegšanas modeļus, veicinot digitalizācijas platformu ieviešanu, kā arī medicīnisko tehnoloģiju attīstību, primāri eksekutīvās centros, jo īpaši pacientiem ar psihiskām slimībām un uzvedības traucējumiem, nedziedināmi slimajiem un citām mērķa grupām, kuru kvalitatīvas aprūpes nodrošināšanai nepieciešama starpnozaru sadarbība.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024**	Mērķa vērtība 2027**	Datu avots, datu tabulas
[59]	Veselīgi nodzīvoti mūža gadi vīriešiem un sievietēm	gadi	2017	50,6/52,2	54/56 – 52/54	56/58 – 54/56	Eurostat
[60]	Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība (neapmierinātās vajadzības pēc veselības aprūpes pakalpojumiem)	%	2018	6,2	4,0–6,2	1,7–6,0	Eurostat, CSP
[61]	Tiešmaksājumi veselības aprūpē (no kopējiem veselības izdevumiem)	%	2017	42,7	35–43	25–42	OECD
[62]	Pacientu apmierinātība ar veselības aprūpes pakalpojumiem	%	2018	76,2	78	80	VM
[63]	Attālināmā/novēršamā mirstība uz 100 000 iedzīvotāju (<i>angļu val. – preventable and treatable mortality</i>)	skaits	2016	331,74/ 203,13	318–331/ 188–203	308– 325/ 169– 188	Eurostat
[64]	Profesionāli aktīvo ārstu skaits uz 100 000 iedzīvotāju	skaits	2017	343,52	343,52	351,46– 327,52	Eurostat
[65]	Profesionāli aktīvo māsu skaits uz 100 000 iedzīvotāju	skaits	2017	458,70	458,70	600–394,8	Eurostat
[66]	Vidējais gaidīšanas laiks bērniem (līdz 18 g.v.) uz sekundāru ambulatoru konsultāciju*	dienas	2019	-	30	30	NVD
[67]	Vidējais gaidīšanas laiks bērniem (līdz 18 g.v.) uz plānveida operāciju*	dienas	2019	-	30	30	NVD

****Indikatoru mērķa vērtības tiks precizētas pēc indikatīvi pieejamo resursu noteikšanas uzdevumu īstenošanai, sagatavojot NAP2027 gala redakciju.**

*Jauns indikators, dati vēl nav pieejami bāzes vērtības norādīšanai

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdzatbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[68]	Valsts apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības uzlabošana, tai skaitā zālēm, nodrošinot gan finansiālo un ģeogrāfisko pieejamību, gan pilnveidojot esošos pakalpojumus un attīstot jaunus, tai skaitā mobilo vienību pakalpojumus, prioritāri mātes un bērna veselības aprūpes jomā un jomās, kam ir būtiska ietekme uz priekšlaicīgu mirstību un darbspēju zudumu	VM	FM, LM, pašvaldības, plānošanas reģioni, NVO	VB, ES fondi, pašvaldības	Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība Tiešmaksājumi veselības aprūpē Attālināmā/ novēršamā mirstība uz 100 000 iedzīvotāju Vidējais gaidīšanas laiks bērniem (līdz 18 g.v.) uz sekundāru ambulatoru konsultāciju Vidējais gaidīšanas laiks bērniem (līdz 18 g.v.) uz plānveida operāciju
[69]	Optimāla ārstniecības personu skaita nodrošināšana valsts apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu sektorā, gan palielinot darba samaksu, gan attīstot citus motivācijas rīkus, kā arī veidojot klīniskās universitāšu slimnīcas kā kompetenču un zināšanu pārneses centrus, lai pilnveidotu veselības nozares cilvēkresursu darba tirgus vajadzībām atbilstošas zināšanas, prasmes un kompetences	VM	FM	VB, ES fondi	Profesionāli aktīvo ārstu skaits uz 100 000 iedzīvotāju Profesionāli aktīvo māsu skaits uz 100 000 iedzīvotāju
[70]	Veselības aprūpes kvalitātes un efektivitātes uzlabošana, attīstot veselības aprūpes kvalitātes	VM	FM, pašvaldības	VB, ES fondi	Attālināmā/ novēršamā mirstība uz

	sistēmu, plašāk pielietojot uz rezultātu vērstu pakalpojumu apmaksas sistēmu, stiprinot primāro veselības aprūpi, veicinot slimību profilaksi un agrīnu diagnostiku, lai tādējādi nodrošinātu ierobežoto veselības aprūpes resursu iespējami labāku izmantošanu, vienlaikus sekmējot ātrāku izveseļošanos, priekšlaicīgas mirstības un darbnespējas novēršanu un dzīves kvalitātes saglabāšanos				100 000 iedzīvotāju Pacientu apmierinātība ar veselības aprūpes pakalpojumiem
[71]	Multidisciplināru un starpnozaru sadarbībā balstītu pakalpojumu attīstīšana ambulatorajā, stacionārajā un ilgtermiņa aprūpē pacientiem ar hroniskām slimībām, jo īpaši psihiskām slimībām, atkarībām, infekcijas slimībām, geriatrijas un nedziedināmi slimiem pacientiem, arī bērniem, tai skaitā uzlabojot psiholoģiskā un sociālā atbalsta pieejamību pacientiem un viņu ģimenes locekļiem smagu slimību un citos psihoemocionāli sarežģītos gadījumos	VM	LM, pašvaldības	VB, ES fondi, pašvaldības	Attālināmā/ novēršamā mirstība uz 100 000 iedzīvotāju Pacientu apmierinātība ar veselības aprūpes pakalpojumiem
[72]	Veselības aprūpes pārvaldības stiprināšana, uzlabojot veselības nozares datu digitalizāciju un pierādījumus balstītu lēmumu pieņemšanu veselības aprūpē, nodrošinot ārstniecības iestāžu sadarbības teritoriju attīstību, tai skaitā veselības aprūpes infrastruktūras uzlabošanu un digitālo tehnoloģiju plašāku izmantošanu veselības aprūpē, prioritāri mātes un bērna veselības aprūpes jomā un jomās, kam ir būtiska ietekme uz priekšlaicīgu mirstību un darbības zudumu, jo īpaši psihiatrijā, rehabilitācijā, kā arī nedziedināmi slimo pacientu aprūpē	VM	VARAM, plānošanas reģioni, pašvaldības	VB, ES fondi	Attālināmā / novēršamā mirstība uz 100 000 iedzīvotāju Pacientu apmierinātība ar veselības aprūpes pakalpojumiem Vidējais gaidīšanas laiks bērniem (līdz 18 g.v.) uz sekundāru ambulatoru konsultāciju Vidējais gaidīšanas laiks bērniem (līdz 18 g.v.) uz plānveida operāciju

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 557,85 milj. EUR.

Rīcības virziens "Psiholoģiskā un emocionālā labklājība"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[73] Psiholoģiskās un emocionālās labklājības veicināšana cilvēku atbalstam krīzes situācijās, individuālā potenciāla attīstībai un deviantas uzvedības veidošanās risku mazināšanai, nostiprinot veselību kā vērtību

[74] Nevienlīdzība un atstumtība nereti veidojas kā sekas pārciestām krīzēm, no kurām dzīves laikā nav pasargāts neviens no mums. Krīzes prioritāri ietekmē emocionālo un psihisko veselību, kā rezultātā cieš darbības, produktivitāte, ienākumi, attiecības un spēja iekļauties sabiedrībā. Šo iemeslu dēļ pilnveidojama sistēma, kas sniedz atbalstu krīzes situācijās neatkarīgi no tā, vai krīzi izraisījis nelaimes gadījums, pārciesta vardarbība, tuvinieku zaudējums vai citi iemesli.

[75] Emocionālo un psiholoģisko labklājību ietekmē arī spēja tikt galā ar ikdienas stresu darbā, ģimenē. Diemžēl statistikas dati rāda, ka ar mūsdienu trauksmaino dzīvesveidu saistīto psihisko traucējumu izplatība sabiedrībā pieaug. Tāpēc nepieciešams stiprināt emocionālo un psiholoģisko noturību, īstenojot uz mērķa grupām orientētus profilakses un intervences pasākumus.

[76] Slimības, kas ir par pamatu izplatītākajiem priekšlaicīgas nāves un darbnespējas cēloņiem, nereti ir sekas neveselīgam dzīvesveidam – smēķēšanai, pārmērīgai alkohola lietošanai, neveselīgam uzturam un fizisko aktivitāšu trūkumam (veselību ietekmējošie riska faktori). Pēdējo gadu laikā produktivitāti un spēju apgūt jaunas zināšanas ietekmē arī mūsdienu informācijas tehnoloģiju pārmērīgs patēriņš, tāpēc, lai nodrošinātu tautsaimniecības efektivitāti un ražību, valsts pienākums ir mazināt veselību ietekmējošo riska faktoru izplatību sabiedrībā, ievērojot principu '*veselība visās politikās*', un veicināt veselīgbūtību visa mūža garumā.

[77] Ciešas un emocionāli tuvas vecāku un bērnu attiecības ir neaizstājams kapitāls, kas dod pamatu ticībai sev un līdzcilvēkiem, apmierinātībai ar dzīvi, sekmē sasniegumus skolā un darbā, mazina nabadzības un nevienlīdzības riskus, kā arī samazina noziedzības un deviantas uzvedības veidošanās iespēju. Taču ne vienmēr prasme rūpēties par bērnu tiek nodota no paaudzes paaudzē, ne vienmēr vecāki zina, kā rīkoties sarežģītākās situācijās, kas saistītas ar bērnu audzināšanu. Lai veidotu laimīgu, par sevi pārliecinātu un veiksmīgu nākamo paaudzi, nepieciešams atbalsts vecāku prasmju pilnveidei, kā arī nodrošināms visaptverošs, integrēts uz indivīda vajadzībām orientēts profilakses aktivitāšu kopums bērnu emocionālajai attīstībai un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024**	Mērķa vērtība 2027**	Datu avots, datu tabulas
[78]	Potenciāli zaudētie mūža gadi uz 100 000 iedzīvotāju līdz 64 gadu vecumam	gadi	2018	5235	4800– 5100	4100– 4600	SPKC
[79]	Bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām īpatsvars, kas turpina izglītību pēc obligātās izglītības iegūšanas	%	2019	28	33	38	IZM
[80]	Pēdējā gada laikā pārmērīgi alkoholu lietojušo īpatsvars darbaspējas vecumā	%	2018	40,0	39–40	37,5–39	OECD
[81]	Ikdienas smēķēšanas paraduma izplatība cilvēkiem darbaspējas vecumā	%	2018	26,2	25–26	24,5–25	SPKC
[82]	Skolēni, kuri cietuši no skolasbiedru ģirgāšanās	%	2018	22,3	21–22	21–20	SPKC
[83]	Mirstība no pašnāvībām uz 100 000 iedzīvotāju	skaitis	2018	15,5	15,0– 15,5	14,8– 15,2	SPKC

**Indikatoru mērķa vērtības tiks precizētas pēc indikatīvi pieejamo resursu noteikšanas uzdevumu īstenošanai, sagatavojot NAP2027 gala redakciju.

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz- atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[84]	Psihiskās un emocionālās veselības stiprināšana sabiedrībā, īstenojot uz mērķa grupām orientētus profilakses pasākumus un intervenci, paplašinot sabiedrības zināšanas un nodrošinot monitoringu, tādējādi uzlabojot spēju pielāgoties mainīgiem dzīves un darba apstākļiem un vienlaikus radot izpratni par psihiskās un emocionālās veselības nozīmi personības izaugsmei, kopdarbības un iekļaujošas sabiedrības veidošanā	VM, LM	IeM, IZM, LDDK, LABS, pašvaldības	VB, ES fondi	Apmierinātība ar dzīvi Mirstība no pašnāvībām uz 100 000 iedzīvotāju
[85]	Atbalsts vecāku prasmju pilnveidošanai, uzlabojot bērnu un jauniešu psiholoģisko un emocionālo labklājību un mazinot psihiskās veselības un mācīšanās traucējumu veidošanās riskus nākotnē	LM, VM, pašvaldības	TM, IZM, PKC (DLC), NVO	VB, ES fondi, pašvaldības	Mirstība no pašnāvībām bērnu un jauniešu vidū Psihisko traucējumu izplatība nepilngadīgo vidū Vecāku aizgādības

					tiesību pārtraukšana
[86]	Pierādījumos balstīti efektīvi un inovatīvi risinājumi atkarību izraisošo vielu un procesu izplatības ierobežošanai un pārmērīga un kaitējoša patēriņa mazināšanai, uzlabojot sabiedrības kognitīvās spējas un psihisko veselību	VM	LM, IZM, VARAM, FM, IeM, pašvaldības	VB, ES fondi	Potenciāli zaudētie mūža gadi Pēdējā gada laikā pārmērīgi alkoholu lietojušo īpatsvars darbspējas vecumā Ikdienas smēķēšanas paraduma izplatība cilvēkiem darbspējas vecumā
[87]	Vardarbības profilakse, t.sk. mazinot mobingu jauniešu vidū, un savlaicīga interence dažādās krīzes situācijās, stiprinot cilvēku psiholoģisko un emocionālo noturību, un spēju rast labvēlīgu risinājumu	LM, TM	VM, IeM, PKC (DLC), pašvaldības, NVO	VB, ES fondi, EEZ/ Norvēģijas finanšu instruments	Nepilngadīgo īpatsvars, kuri cietuši no vardarbības (sadalījumā pa dzimumiem) Pilngadīgo personu īpatsvars, kas cietušas no vardarbības (sadalījumā pa dzimumiem) Skolēni, kuri cietuši no skolasbiedru ģirgāšanās
[88]	Uzlabojot psiholoģisko un emocionālo veselību, seksuālās un reproduktīvās veselības stiprināšana sabiedrībā un infekciju slimību izplatības risku mazināšana	VM	IZM, pašvaldības	VB, ES fondi	STS izplatība jauniešu vidū Abortu īpatsvars Nepilngadīgo grūtnieču skaits

[89]	Vienlīdzīgu iespēju radīšana bērniem un jauniešiem ar speciālām vajadzībām, stiprinot iekļaujošu izglītību, attīstot asistentu pieejamību izglītības iestādēs, kā arī sociālo un veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju iesaisti un sadarbības koordināciju, nodrošinot kvalitatīvu esošo un jaunu, inovatīvu sociālo pakalpojumu attīstību un pieejamību reģionos, tādējādi uzlabojot bērnu dzīves kvalitāti un pāreju uz pieaugušo dzīvi	PKC (DLC), IZM, LM, VM	TM, pašvaldības	VB, ES fondi, pašvaldības	Bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām īpatsvars, kas turpina izglītību pēc obligātās izglītības iegūšanas
------	---	------------------------	-----------------	---------------------------	---

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 171,85 milj. EUR.

Rīcības virziens "Stipras ģimenes paaudzēs"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶI

[90] **Ģimenes kā vērtības stiprināšana sabiedrībā, pilnveidojot atbalsta sistēmu ģimenēm un pamatvajadzību kvalitatīvu nodrošinājumu**

[91] **Vienlīdzīgas iespējas bērniem neatkarīgi no ģimenes sociālā stāvokļa**

[92] Pasaules pieredze liecina, ka valstis, kuras saskaras ar sabiedrības novecošanos, kā atbildi uz to arvien mērķtiecīgāk par savu prioritāti izvirza ģimenes valsts politikas stiprināšanu, sekmējot dzimstību un nabadzības risku mazināšanu ģimenēm ar bērniem, kā arī veidojot piemērotus apstākļus un vidi bērnu veselīgai attīstībai un audzināšanai.

[93] Iedzīvotāji Latvijā pozitīvi novērtē līdz šim veidoto sistēmu ģimeņu ar bērniem atbalstam, taču, neskatoties uz to, ir nepieciešami uzlabojumi, lai bērna ienākšana ģimenē būtiski nemazinātu ienākumu līmeni uz vienu ģimenes locekli. Pirmkārt, ir pārskatāmi risinājumi, lai veiksmīgāk mazinātu nabadzības risku ģimenēs, kurās kādam no tās locekļiem ir invaliditāte, viena vecāka ģimenēs un daudz bērnu ģimenēs. Otrkārt, ir uzlabojami bērniem paredzētie pakalpojumi, jo īpaši gādājot par pirmsskolas izglītības, bērnu aprūpes un pieskatīšanas pakalpojumu pieejamību kā bērna pirmajos dzīves gados, tā arī uzsākot skolas gaitas.

[94] Samazinoties darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaitam, arvien vairāk laika vajadzēs veltīt darbam, līdz ar to sarežģītāka kļūs ģimenes un darba dzīves savienošana. Tas savukārt var kļūt par šķērsli veselīgas bērna emocionālās attīstības nodrošināšanai, tāpēc valstij ir jāsekmē tādu apstākļu radīšana, kuros gan darba ņēmējs, gan darba devējs saskata ieguvumus no ģimenes un darba dzīves līdzsvara un iestājas par to.

[95] Kaut arī iedzīvotāju skaits reprodūktīvajā vecumā samazinās, tautas ataudze ir prioritārs mērķis, kura sasniegšana nodrošinās nācijas pastāvēšanu nākotnē. Tāpēc ir stiprināma ģimenes vērtība sabiedrībā, godināmas un atbalstāmas kuplās ģimenes, kā arī veicināma remigrācija. Vienlīdz svarīgi ir veidot tādu politiku, kas sekmē otrā

bērna ienākšanu ģimenē. Šo mērķi valsts būs sasniegusi, ja vismaz 75 % sieviešu reprodūktīvajā vecumā, kurām ir viens bērns, izšķirsies par otrā bērna dzimšanu, un daudzbērnu ģimeņu skaits pieaugs.

Rīcības virziena mērķu indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024*	Mērķa vērtība 2027*	Datu avots, datu tabulas
[96]	Summārais dzimstības koeficients	koeficients	2018	1,6	1,72–1,69	1,77–1,72	CSP
[97]	Nabadzības riska indekss ģimenēm, kurās bērnus audzina viens pieaugušais	%	2017	32,6	26–29	23–26	CSP, Eurostat
[98]	Nabadzības riska indekss mājsaimniecībām, ko veido divi pieaugušie un trīs un vairāk apgādībā esoši bērni	%	2017	20,7	14–17	10–14	CSP, Eurostat
[99]	Bērnu īpatsvars, kuri dzīvo kopā ar abiem vecākiem	%	2017	69,5	76–73	80–76	OECD
[100]	Remigrantu skaits	skaits	2018	4852	6000	6000	CSP

* Indikatoru mērķa vērtības tiks precizētas pēc indikatīvi pieejamo resursu noteikšanas uzdevumu īstenošanai, sagatavojot NAP2027 gala redakciju.

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz- atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[101]	Ģimeņu labklājības veicināšana, pārskatot pensijas, valsts sociālos pabalstus un atlīdzības, pilnveidojot nodokļu sistēmu, kā arī sniedzot pārtikas atbalstu un pamata materiālo palīdzību, lai mazinātu nabadzības risku mājsaimniecībās ar bērniem, prioritāri jaunās ģimenēs, daudzbērnu un viena vecāka ģimenēs un ģimenēs, kur kāds no vecākiem ir zaudējis darbaspējas	LM, FM	Pašvaldības, SIF, LBAS, NVO, reliģiskās organizācijas	VB, pašvaldības, ES fondi	Nabadzības riska indekss ģimenēm, kurās bērnus audzina viens pieaugušais Nabadzības riska indekss mājsaimniecībām, ko veido divi pieaugušie un trīs un vairāk apgādībā esoši bērni
[102]	Ģimenes kā vērtības stiprināšana sabiedrībā, t.sk. palielinot sociālo aizsardzību vecākiem, attīstot ģimenei draudzīgu vidi, godinot kuplās ģimenes, stiprinot tēva lomu ģimenē, pilnveidojot jauniešu izglītošanu un veicinot sabiedrības informētību par	PKC (DLC), LM	KM, IZM, SIF	VB, ES fondi	Summārais dzimstības koeficients Bērnu īpatsvars, kuri dzīvo kopā ar abiem vecākiem

	vecāku prasmju, attiecību pratības, ģimenes un laulības tematiku un paaudžu solidaritātes lomu tautas ilgtspējīgā izaugsme, kā arī nodrošinot pierādījumos balstītas ģimenes politikas izstrādi un īstenošanu				Dzīvi dzimušo bērnu īpatsvars laulībā esošiem vecākiem un ārpus laulības esošiem vecākiem
[103]	Labvēlīgu apstākļu radīšana ģimenes un darba dzīves saskaņošanai, atbalstot elastīgā un attālinātā darba iespējas, veidojot ģimenei un darba ņēmējam draudzīgu darba vidi un pilnveidojot atbalstu ģimenes aprūpes pienākumu veikšanā	LM, PKC (DLC)	EM, VK, pašvaldības, NVO, LDDK, LBAS, SIF	VB, ES fondi	Nepilna laika nodarbinātība aprūpes pienākumu dēļ, % no kopējā nepilnu darba laiku nodarbināto kopskaita
[104]	Pirmsskolas izglītības, bērnu aprūpes un organizēta brīvā laika pakalpojumu pieejamības uzlabošana, sekmējot bērnu vispusīgu attīstību un ģimenes un darba dzīves savienošana	VARAM, IZM	PKC (DLC), LM, pašvaldības	VB, ES fondi, pašvaldības, citi finanšu avoti	Formālu bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamība sadalījumā pa ienākumu kvintilēm, mājsaimniecību grupām
[105]	Remigrācijas veicināšana, attīstot visaptverošu un visā Latvijā vienotu atbalsta sistēmu remigrējošo personu un ģimeņu iekļaušanai	VARAM	PKC (DLC), ĀM, EM, LM, ZM, IZM, SIF, pašvaldības, plānošanas reģioni	VB, ES fondi, pašvaldības	Remigrējušo iedzīvotāju skaits

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 136,00 milj. EUR.

Rīcības virziens "Sociālā iekļaušana"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[106] **Sociālais atbalsts ir individualizēts, uz cilvēku orientēts, un tas tiek piedāvāts katram, kam tas ir vai varētu būt visvairāk vajadzīgs.**

[107] Latvijā ir salīdzinoši liels to cilvēku īpatsvars, kuri darba nespējas, vecuma vai citu iemeslu dēļ ienākumus gūst ne no algota darba. Starp tiem ir gan personas ar invaliditāti, cilvēki, kuri fizisku vai psihisku veselības traucējumu dēļ pakļauti priekšlaicīgam darbības spēju zudumam, seniori, kā arī aprūpējamu personu ģimenes locekļi, kuri nereti spiesti pārtraukt aktīvās darba gaitas, lai aprūpētu tuviniekus, ja aprūpes pakalpojumu klāsts un pieejamība nav adekvāta aprūpējamās personas vajadzībām. Šo cilvēku sociāla un ekonomiska iekļaušana lielā mērā ir publiskā

sektora atbildība. Ieguldījumi sociālās aizsardzības sistēmā, tai skaitā iedzīvotāju individuālajām vajadzībām atbilstošu kvalitatīvu sociālo pakalpojumu nodrošināšanā, ir svarīgi, lai nodrošinātu optimālu dzīves kvalitāti mazāk aizsargātajām iedzīvotāju grupām un neierobežotu darbaspējas vecuma cilvēku nodarbinātības un produktivitātes izredzes.

[108]Lai pilnveidotu sociālo pakalpojumu klāstu, kvalitāti un pieejamību, cita starpā paplašinot gan sabiedrībā balstītu aprūpes pakalpojumu, gan ģimeniskai videi pietuvinātu institucionālās aprūpes pieejamību atbilstoši novecojošas sabiedrības vajadzībām, kā arī lai mazinātu reģionālās atšķirības pakalpojumu pieejamībā, ir pilnveidojama sociālo darbinieku un sociālo pakalpojumu sniedzēju motivācijas un atalgojuma sistēma un profesionālā kompetence.

[109]Sociālās aizsardzības sistēmas efektivitāti raksturo gan sociālo transfertu ietekme, gan sociālajai aizsardzībai atvēlētais finansējums. Pēdējo gadu laikā turpina samazināties sociālo transfertu ietekme uz iedzīvotāju ienākumiem, turklāt to īpatsvars iedzīvotāju ienākumos Latvijā ir būtiski zemāks nekā ES vidēji. Ņemot vērā nodokļu, pensiju un pabalstu sistēmas pārdales zemo ietekmi, Latvijā joprojām saglabājas viens no augstākajiem ienākumu nevienlīdzības rādītājiem Eiropas Savienības valstīs. Tādēļ nabadzības un ienākumu nevienlīdzības mazināšana, tai skaitā ieviešot minimālo ienākuma līmeni, ir viens no lielākajiem izaicinājumiem plānošanas periodā.

Rīcības virziena mērķu indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024*	Mērķa vērtība 2027*	Datu avots, datu tabulas
[110]	Nabadzības riska indekss pēc sociālo transfertu saņemšanas	%	2017	23,3	19,5– 23,3	17,5– 23,3	CSP, Eurostat
[111]	Nabadzības riska indekss pensionāriem vecumā 65+ gadi	%	2017	50,4	45–55	45–55	CSP, Eurostat
[112]	1.deciļu grupas mājsaimniecību ekvivalento rīcībā esošo (neto) ienākumu kopsummas procentuālā daļa no visu mājsaimniecību ekvivalento rīcībā esošo (neto) ienākumu kopsummas	%	2017	2,1	2,5–2,0	2,7–2,0	CSP
[113]	Personu īpatsvars zem minimālā ienākuma līmeņa	%	2017	8,9	8–10	8–10	CSP
[114]	Aizbildnībā un audžuģimenēs (ģimeniskā vidē) dzīvojošu bērnu īpatsvars no visu ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu skaita	%	2018	87,7	89,0– 87,7	89,0– 87,7	LM

[115]	Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu ² saņēmēju skaits uz 10 000 iedzīvotāju (gada sākumā)	skaits	2019	205	223–205	246–205	LM
[116]	Sociālo dienestu īpatsvars, kuri izpilda likumdošanā noteikto normu par minimālo sociālā darba speciālistu skaitu	%	2018	63,9	84,5–67,4	95,4–67,4	LM

* Indikatoru mērķa vērtības tiks precizētas pēc indikatīvi pieejamo resursu noteikšanas uzdevumu īstenošanai, sagatavojot NAP2027 gala redakciju.

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz-atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[117]	Uz individuālām vajadzībām vērstu sociālo pakalpojumu pieejamība un sociālās inovācijas pakalpojumu nodrošināšana prioritārām grupām, īpaši personām ar invaliditāti, paliatīvās aprūpes pacientiem un senioriem, sekmējot neatkarīgas dzīves iespējas un dzīves kvalitātes saglabāšanu vai uzlabošanu	LM, pašvaldības	KM, VM, VARAM, IeM, IZM, plānošanas reģioni	VB, ES fondi, pašvaldības	Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu saņēmēju skaits uz 10 000 iedzīvotāju Profesionāla aprūpes mājās pakalpojuma pieejamība (finansiāli ierobežojumi, nepieejamība) Pašvaldību īpatsvars, kas nodrošina aprūpes mājās pakalpojumu
[118]	Sociālā darba speciālistu un sociālo pakalpojumu sniedzēju motivācijas sistēmas pilnveide un profesionālās kompetences stiprināšana un specializācijas nostiprināšana demogrāfijas tendencēm un iedzīvotāju vajadzībām atbilstošu inovatīvu, uz klienta vajadzībām balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanai, pilnveidošanai un pieejamības nodrošināšanai reģionos	LM, pašvaldības	IZM	VB, ES fondi, pašvaldības	Sociālo dienestu īpatsvars, kuri izpilda likumdošanā noteikto normu par minimālo sociālā darba speciālistu skaitu Sociālajos dienestos strādājošo sociālā darba speciālistu īpatsvars ar atbilstošu izglītību

² Aprūpe mājās, dienas aprūpes centri, specializētās darbnīcas, grupu mājas (dzīvokļi), krīzes centri.

					Sociālo darbinieku skaits, kas paaugstinājuši savu kvalifikāciju
[119]	Sociālās politikas plānošanas, uzraudzības un novērtēšanas stiprināšana, uzlabojot datu vākšanu, digitalizēto datu apriti un savietojamību, pakalpojumu administrēšanu, kā arī analīzi pierādījumos balstītu lēmumu pieņemšanā sociālās politikas attīstībai un sociālo pakalpojumu administrēšanai	LM	VARAM, pašvaldības, plānošanas reģioni, LBAS	VB, ES fondi, pašvaldības	Nabadzības riska indekss pēc sociālo transfertu saņemšanas Sociālo dienestu īpatsvars, kuri izpilda likumdošanā noteikto normu par minimālo sociālā darba speciālistu skaitu
[120]	Ģimeniskas vides veidošana ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem, ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu tiesību aizstāvības un interešu pārstāvniecības, sniegtā atbalsta un pakalpojumu uzlabošana, kā arī atbalsta pakalpojumu pilnveide jauniešiem pēc ārpusģimenes aprūpes, veicinot sociālo iekļaušanu	LM, pašvaldības	NVO	VB, ES fondi, pašvaldības	Aizbildnībā un audžuģimenēs (ģimeniskā vidē) dzīvojošu bērnu īpatsvars no visu ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu skaita Ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu īpatsvars pret visu nepilngadīgo bērnu skaitu valstī
[121]	Nabadzības, materiālās nenodrošinātības un ienākumu nevienlīdzības mazināšana, īpaši nabadzības riskam visvairāk pakļautajām iedzīvotāju grupām (pensionāri, personas ar invaliditāti), un labvēlīgāku priekšnoteikumu radīšana materiālai pietiekamībai nākotnes pensionāriem	LM, FM	SIF, Pašvaldības, NVO, reliģiskās organizācijas	VB, ES fondi, pašvaldības	Nabadzības riska indekss pēc sociālo transfertu saņemšanas Nabadzības riska indekss pensionāriem vecumā 65+ gadi Personu īpatsvars zem minimālā ienākuma līmeņa 1.deciļu grupas mājsaimniecību ekvivalento rīcībā esošo (neto) ienākumu kopsummas procentuālā daļa no visu mājsaimniecību ekvivalento rīcībā

					esošo (neto) ienākumu kopsummas
[122]	Darba ar jaunatni nozīmes un veidu paplašināšana un stiprināšana, lai veicinātu efektīvu pāreju no bērna uz pieaugušā statusu	IZM	Visas ministrijas, pašvaldības, NVO	VB, ES fondi, pašvaldības	Jauniešu iesaiste nevalstisko organizāciju darbībā 15–24 gadus vecu personu īpatsvars, kuras nav iesaistītas izglītībā vai darba tirgū (NEET)

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 510,74 milj. EUR.

Prioritāte “Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei”

PRIORITĀTES MĒRĶIS

[123] Zinoša, iekļaujoša un radoša sabiedrība efektīvā, inovatīvā un ražīgā tautsaimniecībā

[124] Globālās tendences un Eiropas un Latvijas attīstības mērķi pieprasa būtiskus ieguldījumus efektīvas, inovatīvas zināšanu ekonomikas veidošanā un zinošas, iekļaujošas un radošas sabiedrības attīstībā. Ņemot vērā, ka Latvijas tautsaimniecības būtiskākais resurss ir cilvēki, mūsu galvenā izaugsmes iespēja ir vairot un prasmīgi izmantot savas zināšanas un prasmes. Zināšanu ekonomikas attīstībai nepieciešams stratēģiski un gudri ieguldīt Latvijas ierobežotos resursus gan zināšanu radīšanā, apguvē un pārnesē, gan arī tādas sabiedrības attīstība, kas spēj atbilstēt uz globālo tendenču radītajiem izaicinājumiem un rast jaunas izaugsmes iespējas. Sabiedrības drošība un drošumspēja ir būtisks ilgtspējas un attīstības pamats.

[125] Pēdējās desmitgadēs, pateicoties globālajai tirdzniecībai un augošajam tehnoloģiju attīstības ātrumam, pasaules valstu ekonomikas ir kļuvušas daudz ciešāk saistītas un konkurējošas. Tādēļ globālajā ekonomikā zināšanu, uzņēmējspējas, radošuma, digitālo prasmju un tehnoloģiju kompetenču nozīme ir kļuvusi kritiski svarīga, un to trūkums rada atpalcības risku.

[126] Brīvas darbaspēka kustības apstākļos notiek pastāvīga darbaspēka un talantu aizplūšana uz globālajiem attīstības centriem. Lai Latvijas uzņēmumi un mūsu valsts kopumā spētu saglabāt konkurētspēju un nodrošināt iedzīvotājiem pieaugošu labklājību, nepieciešams īstenot pāreju no resursu ekonomikas uz zināšanās, radošumā un inovācijā balstītu ekonomikas modeli un nodrošināt tam nepieciešamo augsti kvalificēto darbaspēku, t.sk. darba devējiem aktīvi iesaistoties cilvēkkapitāla attīstībā.

[127] Ekonomikas paradigmas maiņai un zinošas, iekļaujošas un radošas sabiedrības attīstībai nepieciešama kvalitatīva un ikvienam iedzīvotājam pieejama izglītība visa mūža garumā, izcila zinātne, kas nodrošina zināšanu apguvi un pārnesi, uzņēmējspēja un uzņēmumu attīstība, kas atbilst valsts nākotnes ekonomikas vajadzībām un stiprina nacionālo identitāti, tai skaitā latviešu valodas, folkloras, literatūras un mākslas jomā.

[128] Nepieciešams būtisks valsts investīciju pieaugums pētniecībai, zinātnisko institūciju, pētnieku grupu un atsevišķu projektu atbalstīšanai un visu līmeņu izglītības satura kvalitātes uzlabošanai, sadarbības programmu attīstībā, lai zinātniekus un uzņēmumus iesaistītu Latvijas un Eiropas izaicinājumu risināšanā, pētījumu rezultātu izmantošanai uzņēmējdarbībā un jaunu produktu radīšanai, jo

īpaši jomās, kurās sagaidāma būtiska tehnoloģiju attīstība un pieprasījuma izaugsme un kurās ir nozīmīgas iepriekšējās iestrādes un potenciāls.

Rīcības virziens "Zinātne sabiedrības attīstībai, tautsaimniecības izaugsmei un drošībai"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[129] **Zinātnes izcilība sabiedrības attīstībai, tautsaimniecības izaugsmei un drošībai**

[130] Attīstītās valstis stratēģiski investē pētniecībā un attīstībā (P&A), lai stimulētu inovācijās balstītu ekonomikas izaugsmi. Fundamentālā jeb bāzes zinātne rada zināšanas visās zinātnes nozarēs, lai nodrošinātu pētniecībā balstītu, izcilu augstāko izglītību. Latvijas valsts budžeta investīcijas P&A ir vienas no zemākajām ES, kā rezultātā nav iespējams nodrošināt nacionālās attīstības mērķu sasniegšanai nepieciešamo zināšanu apjomu un to pārnese izglītībā un nozarēs. Klimata pārmaiņas, ģeopolitiskās situācijas pārmaiņas, augsta nevienlīdzība, straujā tehnoloģiju attīstība un pieaugošā migrācija rada Latvijas sabiedrībai un drošībai jaunus izaicinājumus, kuru risināšanai ir nepieciešams P&A ieguldījums. Pasaules attīstītās valstis konkurē, lai piesaistītu jaunus talantus globālajam zinātnes darba tirgum. Tādēļ būtisks izaicinājums ir sagatavot un no ārvalstīm piesaistīt pētniekus un P&A profesionāļus zinātniskā personāla paaudžu nomaīnai un P&A apjoma un daudzveidības palielināšanai.

[131] Starptautiskā sadarbība un iesaiste pasaules zinātnes un inovācijas norisēs ir priekšnosacījums Latvijas zinātnes izcilībai, piekļuvei jaunām zināšanām un resursiem, kā arī Latvijas reputācijai kā valstij ar attīstītu ekonomiku un uzticamām, spējīgām pētniecības organizācijām un uzņēmumiem.

[132] Lai nostabilizētu savu vietu un lomu pasaules zinātnē, iesaistītos inovācijas procesos, Latvijas zinātnei ir jāpiedalās NAP2027 mērķu sasniegšanā stratēģiski nozīmīgākajos sadarbības tīklos un pētniecības konsorcijs ar citām Eiropas un pasaules valstīm, jāizmanto iespējas, ko sniedz sadarbības partneri un Latvijas diaspora visā pasaulē. Tas ir iespējams, tikai būtiski palielinot zinātnes ekselenci, pētnieku skaitu un speciālistu mobilitāti, sadarbības projektu apjomu un kopīgu pētniecības un inovācijas darbu ar privāto sektoru, citu valstu partneriem un diasporu, kas pastāvīgi dzīvo ārpus Latvijas un strādā labākajās Eiropas un pasaules zinātniskajās institūcijās un inovatīvos uzņēmumos.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresu rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
-----	-------------------	-----------------	---------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-----------------------------------

[133]	Nodarbinātā zinātniskā personāla īpatsvars no kopējā nodarbināto skaita (pilna laika slodzēs)	%	2017	0,6239	0,8	1,1	Eurostat
[134]	Jauno doktoru īpatsvars no 25–34 gadus veciem iedzīvotājiem	%	2017	0,236	0,35	0,5	Eurostat
[135]	Finansējuma īpatsvars pētniecībai un attīstībai, % no IKP	%	2018	0,63	1	2	Eurostat
[136]	Starptautiskās citējamības datubāzē <i>Scopus</i> iekļauto Latvijas autoru zinātnisko publikāciju skaits gadā	skaits	2017	2376	2688	3000	<u>Scopus</u>
[137]	Starptautiskās citējamības datubāzes <i>Scopus</i> publikāciju īpatsvars, kuras iekļautas starp 10 % nozares citētāko pasaules publikāciju, no visām Latvijas autoru publikācijām	%	2017	9,7	12,4	15	<u>Scopus</u>
[138]	Uzņēmumu finansējums P&A aktivitātēm valsts sektorā un augstākās izglītības sektorā, % no visa P&A finansējuma valsts sektorā un augstākās izglītības sektorā	%	2018	6,1	8	10	CSP

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz-atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[139]	Pētniecības cilvēkresursu piesaiste un kapacitātes celšana, piešķirot finanšu resursus doktorantu skaita un vienam doktorantam paredzētā finansējuma būtiskai palielināšanai, īstenojot pēcdoktorantūras finansēšanas programmu, piesaistot ārvalstu pētniekus, jo īpaši diasporas profesorus un jaunus zinātniekus, finansējot Latvijas talantu studijas labākajās ārvalstu universitātēs un paredzot nosacījumus šādu ieguldījumu atdevei valsts attīstībai, plašāk iesaistoties starptautiskajā sadarbībā, īpaši īstenojot darbu pētniecībā saistībā ar prioritārajiem virzieniem zinātnē un Viedās specializācijas stratēģijas mērķu sasniegšanu	IZM	EM, ZM, VM, KM, LIZDA	VB, ES fondi, Horizon Europe, Digital Europe/Šveices programma	Nodarbinātā zinātniskā personāla īpatsvars kopējā nodarbināto skaitā (pilna laika slodzēs) Jauno doktoru īpatsvars no 25–34 gadus veciem iedzīvotājiem
[140]	Trīs pilāru finansēšanas modeļa ar snieguma un inovācijas stimuliem efektīva ieviešana augstākajā izglītībā un zinātnē, izveidojot nozaru ilgtermiņa stratēģiskajai attīstībai nepieciešamās valsts pētījumu programmas un tirgus orientētās	IZM	Visas ministrijas, PKC, VK, LIZDA	VB, ES fondi, Digital Europe	Finansējuma īpatsvars pētniecībai un attīstībai, % no IKP

	pētniecības programmas publiskā un privātā sektora kopīgam P&A darbam, īpaši viedās specializācijas stratēģijas jomās				Starptautiskās citējamības datubāzē Scopus iekļauto Latvijas autoru zinātnisko publikāciju skaits gadā
[141]	Pētniecības un inovācijas investīciju efektīva koordinēšana un pārvaldība, stiprinot P&A pārvaldības kapacitāti un koncentrējot atbalsta programmas vienā kompetentā institūcijā, mazinot birokrātiju P&A pārvaldībā, kā arī attīstot P&A pārvaldības kompetenci zinātniskajās institūcijās	IZM, EM	Visas ministrijas, PKC, VK, LIZDA	VB, ES fondi,	Finansējuma īpatsvars pētniecībai un attīstībai, % no IKP
[142]	Valsts un pašvaldību institūciju un publisko personu kapitālsabiedrību P&A stratēģiskās plānošanas un analītiskās kapacitātes stiprināšana un līderība pētījumu un inovācijas pasūtīšanā un ieviešanā, jo īpaši valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību ieguldījums eksportspējīgu produktu vai pakalpojumu radīšanai un ieviešanai	IZM, PKC	EM, VARAM, VKS, plānošanas reģioni, pašvaldības	VB, ES fondi	Finansējuma īpatsvars pētniecībai un attīstībai, % no IKP Uzņēmumu finansējums P&A aktivitātēm valsts sektorā un augstākās izglītības sektorā, % no visa P&A finansējuma valsts sektorā un augstākās izglītības sektorā
[143]	Zinātnes izcilības stiprināšana sabiedrības izaicinājumu risināšanai, attīstot un koplietojot nacionālas nozīmes pētniecības infrastruktūru, stratēģiski iesaistoties, tajā skaitā iesaistot diasporas zinātniekus, (<i>līdzfinansēšana, pārfinansēšana, papildinošās darbības</i>) Eiropas un pasaules pētniecības un inovāciju iniciatīvās un pasākumos, kas stiprina P&A sistēmas konkurētspēju un starptautisko atvērtību	IZM	EM, ZM, VM, KM, pašvaldības	VB, ES fondi, Horizon Europe, Urban Europe, pašvaldības	Finansējuma īpatsvars pētniecībai un attīstībai, % no IKP Starptautiskās citējamības datubāzes Scopus publikāciju īpatsvars, kuras iekļautas

					starp 10 % nozares citētāko pasaules publikāciju, no visām Latvijas autoru publikācijām
[144]	Publiskajā sektorā radīto zināšanu pārnese Latvijas mazajiem uzņēmumiem, sociālajiem uzņēmumiem, sabiedriskajām organizācijām un radošajām industrijām, tai skaitā veicinot atvērto datubāzu pieejamību un izmantošanu	IZM	Visas ministrijas, PKC, VK	VB, ES fondi	Uzņēmumu finansējums P&A aktivitātēm valsts sektorā un augstākās izglītības sektorā, % no visa P&A finansējuma valsts sektorā un augstākās izglītības sektorā

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 465,19 milj. EUR.

Rīcības virziens "Kvalitatīva, pieejama, iekļaujoša izglītība"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[145] **Izglītības kvalitāte uzņēmējdarbībā un dzīvē izmantojamu zināšanu un prasmju ieguvei ikvienam valsts iedzīvotājam**

"Izglītības kvalitāte un izglītības sistēmas efektīva pārvaldība"

[146] Latvijas izglītības sistēmai piemīt ievērojams potenciāls uzlabot izglītības kvalitāti, tās monitoringu un vienlīdzīgu pieeju izglītībai. Svarīgi būs nodrošināt pedagogu ataudzi gan vispārējā un profesionālajā, gan augstākajā izglītībā un piesaistīt un noturēt jaunus un motivētus pedagogus, jo pedagoga vidējais vecums ir augsts. Tāpat svarīgi arī paaugstināt pedagogu atalgojumu, tādējādi ceļot pedagoga profesijas prestižu un radot konkurenci uz pedagogu amata vietām. Labi sagatavoti un motivēti pedagogi ir izšķiroši svarīgs faktors izglītības kvalitātes celšanai gan vispārējā, gan profesionālajā, gan augstākajā izglītībā. Pamatizglītības un vidējās izglītības kvalitāte ir priekšnoteikums sekmīgām studijām un turpmākai karjerai.

[147] Sadarbībā ar iesaistītajām pusēm jāizveido kvalitatīvu izglītību nodrošinošs un efektīvs izglītības iestāžu tīkls ar atbilstošu mācību, studiju un zinātniskās darbības kvalitāti, kura ietvaros izglītības iestādes un to dibinātāji efektīvi apsaimniekos

resursus, prioritāti piešķirot ar mācību procesu tieši saistītām izmaksām, vienlaikus nodrošinot atbilstošu mācību un studiju materiāltehnisko vidi zināšanu un prasmju attīstībai.

[148] Jāstiprina augstākās izglītības kvalitāte, tādēļ nepieciešams regulāri veikt snieguma novērtējumu augstākās izglītības iestāžu īstenotajām studiju programmām un pētniecības darbam. Ja snieguma novērtējums ir zems, risināt jautājumu par nepieciešamajiem uzlabojumiem vai studiju programmu/augstākās izglītības iestāžu apvienošanu vai slēgšanu. Būtiski resursi jānovirza augstākās izglītības izcilības veidošanai, atbalstot internacionalizāciju un resursu/programmu apvienošanu kopīgiem mērķiem un projektiem, veicinot pētniecības darbu augstskolās, uzlabojot augstskolu pārvaldību un ciešāk sasaistot to ar valsts pārvaldes, darba devēju un darba ņēmēju redzējumiem, kā arī darba tirgus nākotnes attīstības tendencēm. Ir jāveicina tādu augstākās izglītības programmu pārvaldības sistēmas izveide, kas paredz starpdisciplināru un modulāru programmu ieviešanu un īstenošanu, tai skaitā tādu programmu ieviešanu, kas paredz dažādu kompetenču un prasmju apguves iespējas sadarbības augstskolās.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Indikators	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[149]	15 gadus vecu skolēnu īpatsvars ar augstiem/zemiem mācību sasniegumiem lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs	%	2015	1,5/10,5	3,75/7	6/5	OECD (PISA)
[150]	Skolēnu skaits uz vienu pedagoga slodzi (ISCED 1-3 līmenī)	skaits	2017	10,6	11,5	12	Eurostat
[151]	Vidējās un augstākās izglītības iestāžu nesenu (pirms viena-trim gadiem) absolventu 20–34 gadu vecumā nodarbinātības līmenis	%	2018	84,1	86	88	Eurostat

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz- atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[152]	Pirmsskolas izglītības kvalitātes nodrošināšana visiem attiecīgā vecuma bērniem, darba vides un infrastruktūras atjaunošana un sakārtošana.	IZM	Pašvaldības	VB	Indikators tiks izveidots izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas ietvaros

[153]	Jaunā mācību satura un pieejas kvalitatīva ieviešana vispārējā izglītībā un mācību pieejas labās prakses izplatīšana, īpaši akcentējot uzņēmējspēju apguvi un digitālās prasmes, izglītību ilgtspējīgai attīstībai, kā arī nākotnes prasmju (radošums, elastība, spēja piemēroties) attīstību un apguvi, STEM/STEAM prasmju apguvi (tai skaitā interešu izglītībā), mācību vides uzlabojumus, t.sk. ieviešot digitālus risinājumus, izglītības procesa individualizāciju un talantu attīstības iniciatīvas, kvalitatīvus un vispusīgus interešu izglītības pasākumus (t.sk. skolas vidē), efektīvu karjeras izglītību un stiprinot skolas sadarbību ar vecākiem un citiem būtiskiem sadarbības partneriem	IZM	KM, pašvaldības, LIZDA	VB, ES fondi, pašvaldības	15 gadus vecu skolēnu īpatsvars ar augstiem/zemiem mācību sasniegumiem lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs
[154]	Izcilu pedagogu sagatavošana, piesaiste, noturēšana un efektīva profesionālā pilnveide, jo īpaši akcentējot STEM nozaru pedagogu un mācībspēku piesaisti, noturēšanu un kvalifikācijas paaugstināšanu, kā arī pedagogu atalgojuma paaugstināšana	IZM	KM, pašvaldības, LIZDA	VB, ES fondi	15 gadus vecu skolēnu īpatsvars ar augstiem/zemiem mācību sasniegumiem lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs
[155]	Vispārējās izglītības iestāžu mācību procesa kvalitātes paaugstināšana, ieviešot izglītības kvalitātes monitoringa sistēmu un ieguldījumu ziņā piešķirot prioritāti mācību procesam, kā arī efektīvizējot skolu tīklu, tai skaitā modernizējot infrastruktūru, lai mazinātu administrēšanas un uzturēšanas izmaksas (t.sk. energoefektivitāte)	IZM	Pašvaldības	VB, ES fondi, pašvaldības	15 gadus vecu skolēnu īpatsvars ar augstiem/zemiem mācību sasniegumiem lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs Skolēnu skaits uz vienu pedagoga slodzi
[156]	Augstskolu kā inovācijas centru pasaules līmeņa zināšanu radīšanai, pārnesei un gudrai izaugsmei stiprināšana, tai skaitā starptautiskajiem standartiem atbilstošu doktorantūras studiju īstenošana un publiskā sektora speciālistu sagatavošana, uzlabojot saikni ar uzņēmumiem un darba tirgu ar fokusu uz zināšanu ietilpīgu produktu un pakalpojumu radīšanu, atbalstot pētniecībā balstītas studijas	IZM	ZM, VM, KM	VB, ES fondi	Vidējās un augstākās izglītības iestāžu nesenu (pirms viena-trim gadiem) absolventu 20–34 gadu vecumā nodarbinātības līmenis

	un mācīšanās izcilību, modernizējot studiju vidi, starptautisko sadarbību un internacionalizāciju, stiprinot nacionāla mēroga reģionālās un nozaru zināšanu partnerības				Dabaszinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju jomu absolventu īpatsvars no kopējā absolventu skaita augstākajā izglītībā
[157]	Modernas un efektīvas augstskolu pārvaldības īstenošana, stratēģisku lēmumu pieņemšanā vairāk iesaistot uzņēmēju organizācijas, stiprinot specializāciju un izcilību, īstenojot studiju digitalizāciju, nodrošinot izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas ieviešanu, studentcentrētas izglītības prasmju izveide un pilnveidošana augstskolu mācībspēkiem, īpaši STEM/STEAM nozarēs, kā arī paaugstinot mācībspēku atalgojumu un panākot augsti kvalificētu ārvalstu mācībspēku lielāku īpatsvaru	IZM	ZM, VM, KM, VARAM	VB, ES fondi	Vidējās un augstākās izglītības iestāžu nesenu (pirms viena-trim gadiem) absolventu 20–34 gadu vecumā nodarbinātības līmenis
[158]	Nodrošināt pilnvērtīgu augstākās izglītības kvalitātes vērtēšanas procesu, lai garantētu augstākās izglītības kvalitāti un veicinātu augstskolu iekšējo kvalitātes kultūru, tostarp 2024. gadā pārskatot iespēju ieviest ciklisku augstskolu akreditāciju, panākot optimālu skaitu kvalitatīvu studiju programmu, novēršot studiju programmu nepamatotu sadrumstalotību un dublēšanos, ļaujot elastīgi modelēt uz studentu centrētu piedāvājumu kvalifikācijas ieguvei un pārkvalifikācijai, izveidojot starptautiskiem standartiem atbilstošas doktorantūras studijas, ieviešot akadēmiskā personāla garantētās nodarbinātības sistēmu (<i>tenure system</i>), nostiprinot jauno tehnoloģiju ieviešanu, kā arī attīstot studiju procesā digitālās prasmes un STEM/STEAM kompetences	IZM	ZM, VM, KM	VB, ES fondi	Vidējās un augstākās izglītības iestāžu nesenu (pirms viena-trim gadiem) absolventu 20–34 gadu vecumā nodarbinātības līmenis

"Izglītība ekonomikas izaugsmei"

[159] Jāuzlabo skolēnu prasmes lasīšanā, dabaszinātnēs un matemātikā, lai pieaugtu skolēnu sagatavotība un interese par turpmāko izglītību tajās specialitātēs, kurās tiek iegūtas uzņēmējdarbībai un darba tirgum nozīmīgas prasmes un zināšanas un kuras ir perspektīvākas nākotnes ekonomikas kontekstā.

[160] Nepieciešams stiprināt profesionālās izglītības prestižu, profesionālās izglītības iestādes kā izcilības un inovācijas centrus, elastīgu mācību piedāvājumu, t.sk. modulārās pieejas īstenošanu, sadarbību ar darba devējiem (darba vidē balstītas mācības), kā arī pieaugušo izglītības pieejamību, jo īpaši attiecībā uz mazkvalificēto darbaspēku.

[161] Mūsdienās sadzīvē, darba tirgū un uzņēmējdarbībā liela loma ir digitālajām prasmēm, tādēļ to apguve un pilnveidošana ir nepieciešama neatkarīgi no vecuma, iekļaujama un pastiprināma visos izglītības līmeņos un veidos, kā arī nepieciešama izglītības iestāžu un darba devēju izpratnes veidošana un iesaiste digitālo prasmju apgūvē.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[162]	25–64 gadus vecu personu īpatsvars, kurām ir pamata un augstākas digitālās prasmes	%	2017	49	54	60	Eurostat
[163]	Dabaszinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju jomu absolventu īpatsvars no kopējā absolventu skaita augstākajā izglītībā	%	2018	6,8	9,4	12	CSP
[164]	15–24 gadus vecu personu īpatsvars, kuras nav iesaistītas izglītībā vai darba tirgū (NEET)	%	2018	7,8	7	6,0	Eurostat
[165]	Izglītojamo proporcija 9. klases beidzēju grupā, kas bez pārtraukuma turpina izglītību vispārējās izglītības programmās (10. klasē) un profesionālās izglītības programmās (1. kurss)	%	2017./18 . m.g.	62,97/3 7,03	55/45	50/50	IZM

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz- atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[166]	Profesionālās izglītības iestāžu kā nozaru izcilības un	IZM	KM, IeM, ZM, EM, VM,	VB, ES fondi	Izglītojamo proporcija 9. klases

	inovācijas centru stiprināšana, īpaši viedās specializācijas jomās, veidojot elastīgu mācību un nozaru attīstībai pielāgotu pieaugušo izglītības piedāvājumu, veicinot starpinstitūciju un starptautisko sadarbību un jauno tehnoloģiju ieviešanu		SM, VARAM, plānošanas reģioni		beidzēju grupā, kas bez pārtraukuma turpina izglītību vispārējās izglītības programmās (10. klasē) un profesionālās izglītības programmās (1.kurss) 15–24 gadus vecas personas, kas nav iesaistītas izglītībā vai darba tirgū (NEET)
[167]	Profesionālās izglītības iestāžu un koledžu prestiža celšana un pieejamības palielināšana, modernizējot mācību vidi un uzlabojot tās kvalitāti, nodrošinot uzņēmējspēju apguvi, izglītības procesa individualizāciju un darba vidē balstītas mācības, paplašinot sociālā atbalsta programmas, talantu attīstības iniciatīvas, kā arī īstenojot karjeras izglītības atbalsta un stratēģiskās komunikācijas pasākumus sadarbībā ar nozarēm	IZM	KM, VM, ZM, IeM, LM, augstskolas, LDDK, LBAS	VB, ES fondi	Izglītojamo proporcija 9. klases beidzēju grupā, kas bez pārtraukuma turpina izglītību vispārējās izglītības programmās (10. klasē) un profesionālās izglītības programmās (1.kurss) Dabaszinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju jomu absolventu īpatsvars no kopējā absolventu skaita augstākajā izglītībā
[168]	Sabiedrības digitālo un jauno tehnoloģiju prasmju attīstība, veidojot specifiskas programmas digitālo prasmju paaugstināšanai un sekmējot uzņēmumu līdzdalību to finansēšanā	IZM	VARAM, EM, IeM, LM, VK, LDDK, LBAS	VB, ES fondi	25–64 gadu vecu personu īpatsvars, kurām ir pamata un augstākas digitālās prasmes

“Pieaugušo izglītība”

[169] Mūsdienu mainīgā sociālekonomiskā vide un darba tirgus rada nepieciešamību regulāri apgūt jaunas zināšanas un prasmes, kā arī uzlabot jau esošās. Tehnoloģiju attīstības, automatizācijas un konkurences spiediena radītā nepieciešamība pēc jaunām precēm un pakalpojumiem prasa ieguldījumus ne tikai pētniecībā, bet arī kvalificētā darbaspēkā, kas ir atvērts jaunu zināšanu apguvei. Iedzīvotājiem tas nozīmē nepārtrauktu personīgo attīstību, kā arī spēju saglabāt un pastāvīgi uzlabot

savu konkurētspēju darba tirgū, tādējādi sekmējot arī uzņēmuma izaugsmi un pielāgošanos tautsaimniecības izmaiņām.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresu rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[170]	25–64 gadus veci pieaugušie, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā piedalījušies formālajā vai neformālajā izglītībā/mācībās	%	2016	47,5	51	54	Eurostat

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz- atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[171]	Pieaugušo intereses un iesaistes mūžizglītībā veicināšana, stiprinot kvalitatīvu un elastīgu pieaugušo izglītības piedāvājumu un paplašinot pieejamību, tam efektīvi izmantojot izglītības iestāžu un pieaugušo izglītības centru resursus, veidojot prasmju fondus, sekmējot darba devēju un nozaru ieguldījumu un nodarbināto motivāciju, nodrošinot t.s. otrās iespējas izglītību, atbilstoši darba tirgus tendencēm	IZM	Visas ministrijas, VK, LDDK, LBAS	VB, ES fondi	25–64 gadus veci pieaugušie, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā piedalījušies formālajā vai neformālajā izglītībā/mācībās
[172]	Pieaugušo izglītības īstenošana tautsaimniecības attīstībai nepieciešamo prasmju apguvei, t.sk. augstskolās (elastīga mācību piedāvājuma attīstība, tostarp modulārā izglītība, e-vidē un darba vidē balstītas mācības, mūžizglītības kompetenču apguve; personu profilēšana; ārpus formālās izglītības iegūto kompetenču atzīšana)	LM, IZM	KM, EM, ZM, VM, IEM, VK, SM, LDDK, LBAS	VB, ES fondi	25–64 gadus veci pieaugušie, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā piedalījušies formālajā vai neformālajā izglītībā/mācībās

“Iekļaujoša izglītības vide”

[173] Iekļaujošas izglītības nozīmīgs elements ir labbūtības nodrošināšana un empātijas veidošana jaunajā paaudzē. Lai to nodrošinātu, nepieciešams atbalsts katram bērnam un jauniešiem, kā arī pedagogam, stiprinot izglītības iestādes un veidojot stratēģisku un ilgtspējīgu metodiskā atbalsta sistēmu.

[174] Izglītības iestādēs nepieciešama fiziski un emocionāli droša un atbalstoša videi, kā arī katra bērna mācīšanos un izaugsmi atbalstošas sistēmas un nosacījumi, tajā skaitā bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām iekļaušana, atbalsts sociālekonomiskajiem riskiem pakļautajiem bērniem un jauniešiem un emocionālās un fiziskās vardarbības izskaušana.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[175]	Izglītojamie ar zemiem sasniegumiem zinātnē no OECD PISA sociāli ekonomiskā un kultūras statusa indeksa (ESCS) apakšējās ceturtdaļas izglītojamiem	%	2015	25	19	14	OECD
[176]	18–24 gadus veci iedzīvotāji, kuriem nav vidējās izglītības un kuri neturpina mācības	%	2018	8,3	6,7	5	Eurostat, CSP
[177]	Bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām īpatsvars, kas mācās vispārīglītojošajās mācību iestādēs un programmās, no kopējā šādu bērnu un jauniešu skaita*	%	2020	-	TBC	TBC	IZM
[178]	No vardarbības vairākas reizes mēnesī cietušie 15 gadu vecuma bērni	%	2018	11	8	5	OECD

*Jauns indikators, dati vēl nav pieejami bāzes un mērķa vērtības norādīšanai

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz- atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[179]	Preventīvi un intervences pasākumi izglītības pārtraukšanas riska samazināšanai un pasākumi sociālai integrācijai (skolas, atbalsta personāla, vecāku un institūciju savstarpējā sadarbība; sociālo dzīves prasmju attīstība; atbalsta personāla piesaiste; individualizēts mācību atbalsts; agrīnā izglītības vajadzību diagnostika; nelabvēlīgā situācijā nonākušu jauniešu atbalsts)	IZM	LM, pašvaldības, NVO	VB, ES fondi	18–24 gadus veci iedzīvotāji, kuriem nav vidējās izglītības un kuri neturpina mācības

[180]	Individuālo un institucionālo atbalsta pasākumu veidošana un nodrošināšana sociāli ekonomiskiem riskiem un pāridarīšanai pakļautiem bērniem un jauniešiem (jaunažiem vecākiem, studējošajiem no trūcīgām un sociāli mazāk aizsargātām ģimenēm, reemigrantu un migrantu bērniem), sniedzot materiālo (stipendiju fondi, transporta, ēdināšanas, dienesta viesnīcas izdevumu segšana) un cita veida (valodas apguve, psiholoģiskā palīdzība u.c.) atbalstu	IZM	pašvaldības, NVO,	VB, ES fondi	Izglītojamie ar zemiem sasniegumiem zinātnē no OECD PISA sociāli ekonomiskā un kultūras statusa indeksa (ESCS) apakšējās ceturtdaļās izglītojamiem
[181]	Vides pielāgošana izglītības iestādēs, speciālo mācību līdzekļu attīstība un nodrošināšana un citi atbalsta pasākumi bērniem un jauniešiem ar invaliditāti un speciālām vajadzībām	IZM	LM, pašvaldības, NVO	VB, ES fondi	Bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām īpatsvars, kas mācās vispārīzglītojošajās mācību iestādēs un programmās, no kopējā šādu bērnu un jauniešu skaita
[182]	Sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu un jauniešu (sociāli ekonomiskie riski, speciālās vajadzības, nelabvēlīgā situācijā nonākuši jaunieši, u.c. PMP riski) iesaistīšana ārpus formālās izglītības (t.sk. interešu izglītības) pasākumos (t.sk. skolas vidē – kā vispārējā, tā profesionālajā izglītībā)	IZM	Pašvaldības	VB, ES fondi	18–24 gadus veci iedzīvotāji, kuriem nav vidējās izglītības un kuri neturpina mācības
[183]	Preventīvi un pastāvīgi pasākumi visu veidu vardarbības mazināšanai izglītības iestādēs un atbalsta pasākumi bērniem un jauniešiem, pedagogiem, skolas personālam un ģimenēm	IZM	LM, NVO, pašvaldības	VB, ES fondi	No vardarbības vairākas reizes mēnesī cietušie 15 gadu vecuma bērni

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 812,03 milj. EUR.

Prioritāte “Uzņēmumu konkurētspēja un materiālā labklājība”

PRIORITĀTES MĒRĶIS

[184] **Inovācijas rezultātā gūts produktivitātes kāpums kā pamats Latvijas uzņēmumu izaugsmei globālajā tirgū un materiālās labklājības pieaugums**

[185] Tādi globālie izaicinājumi kā sabiedrības novecošanās, pārobežu migrācija un iekšējā mobilitāte, mākslīgais intelekts, industrija 4.0, ilgtspējīga resursu izmantošana un aprites ekonomika, klimata pārmaiņas un zaļās tehnoloģijas u.c. piedāvā iespējas, kuras Latvija var izmantot savai izaugsmei un konkurētspējai pasaules tirgos.

[186] Dzīves līmeņa celšanās un individuālā materiālā labklājība būs atkarīga no tautsaimniecības spējas transformēties no darbietilpīgas un resursu ietilpīgas ekonomikas uz zināšanu un tehnoloģiju ietilpīgu ekonomiku, t.sk. aprites ekonomiku un bioekonomiku. Ir jāspēr virkne proaktīvu soļu, mērķtiecīgi ieguldot cilvēkkapitāla pieejamībā, pētniecībā un inovācijā, lai panāktu straujāku produktivitātes kāpumu un attīstītu pasaules tirgū pieprasītas preces un pakalpojumus, kā arī mācētu tos pārdot. Uzņēmumu, valsts, zinātnes un sociālo partneru sadarbība, t.sk. nodrošinot ilgtspējīgu finansējumu un tā koncentrāciju, viedā specializācija un efektīva inovācijas ekosistēma balstīs pāreju uz augstāku pievienoto vērtību un sociālo atbildību.

[187] Problēmas darbaspēka pieejamībā un atbilstībā darba tirgus vajadzībām ietekmē uzņēmumu spēju ieviest inovatīvas tehnoloģijas, izveidot un pārdot augstākas pievienotās vērtības preces un pakalpojumus, sekmīgi iekļauties globālajās vērtību ķēdēs. Turpmāk izšķirīga nozīme būs darba tirgus kvalitatīviem uzlabojumiem, t.sk. veidojot plašāku iesaistīto pušu sadarbību, un inovatīvu risinājumu izmantošanai uzņēmējdarbībā, pārdomāti reaģējot uz demogrāfijas tendenču un emigrācijas ietekmē krītošo darbaspēka piedāvājumu, darbaspēka izmaksu kāpumu, darbinieku prasmju neatbilstību pieprasījumam, kā arī reģionālajām darba tirgus disproporcijām.

[188] Kapitāla pieejamība ir katalizators iespēju sekmīgai izmantošanai un izaicinājumu pārvarēšanai. Lai nodrošinātu minēto, būs proaktīvi jārīkojas divos virzienos: no vienas puses – attīstot finanšu sektoru tādā veidā, kas sekmē kreditēšanas tempu pieaugumu un vietējā un ārvalstu kapitāla ieguldīšanu tautsaimniecībā, un no otras puses – sekmējot alternatīvo finansējuma avotu pieejamību, novēršot šķēršļus produktīvai kapitāla izmantošanai un attīstot izmantotā kapitāla aizsardzību.

Rīcības virziens "Produktivitāte un inovācija"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[189] **Uzņēmumu izaugsme un konkurētspēja ir balstīta spējā uz zinātnes bāzes radīt un pārdot pieprasītus, zināšanu ietilpīgus produktus un pakalpojumus, iekļaujoties arvien augstākas pievienotās vērtības globālajās ķēdēs. Viedā specializācija, inovācija, tehnoloģiju attīstība un modernizācija, kā arī mērķtiecīgi ieguldījumi cilvēkkapitālā ir pamats produktivitātes kāpumam.**

[190] Turpmākā tautsaimniecības izaugsme un augstāka dzīves līmeņa nodrošināšana Latvijas iedzīvotājiem ir atkarīga no spējas strauji mainīgajā vidē veidot jaunas, zināšanās balstītas konkurētspējas priekšrocības, proti, kāpināt produktivitāti caur ieguldījumiem cilvēkkapitālā, pētniecībā un inovācijā, jaunu, digitālu tehnoloģiju ieviešanā.

[191] Valstij jākoncentrē ierobežotie attīstības resursi tajās zināšanu jomās, kurās uzņēmējiem ir augstākais potenciāls attīstīt zināšanu un tehnoloģiju ietilpīgus un eksportspējīgus produktus un pakalpojumus, tajā skaitā attīstot apstrādes rūpniecību un sekmējot augsto tehnoloģiju izplatību tradicionālajās nozarēs, kā arī drošības un aizsardzības nozarē. Atbalsta fokuss uz piecām viedās specializācijas jomām – zināšanu ietilpīga bioekonomika; biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas; viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas; viedā enerģētika; informācijas un komunikācijas tehnoloģijas – prioritāri paredz investīcijas aktivitātēs ar lielāko strukturālo izmaiņu efektu augstas pievienotās vērtības virzienā. Arī pētniecībā, attīstībā un inovācijā balstītu ārvalstu investīciju piesaiste, kā arī produktīvu investīciju veikšana ārpus Latvijas, ļaus Latvijas uzņēmumiem konkurēt starptautiskajos tirgos, iekļaujoties globālajās vērtību ķēdēs ar augstākas pievienotās vērtības produkciju, tādā veidā palielinot eksporta ienesīgumu.

[192] Svarīga ir inovācijas ekosistēmas veidošana, finansējot privātā, publiskā un akadēmiskā sektora sadarbību un tās rezultātā salāgojot pētniecības un inovācijas kapacitāti ar uzņēmējdarbības vajadzībām, kā arī mērķtiecīgas, sabalansētas un pēctecīgas investīcijas pilnā ciklā no zināšanu radīšanas līdz tajās balstītu produktu un pakalpojumu izstrādei un to pārdošanai. Arī dizains ir uzskatāms par inovācijas ekosistēmas būtisku sastāvdaļu. Publiskajam sektoram jāuzņemas aktīva loma kā inovācijas veicinātājam un pasūtītājam (t.sk. caur inovatīvu iepirkumu).

[193] Jaunu konkurētspējas priekšrocību veidošanā izšķirīga būs uzņēmumu biznesa modeļa maiņa no īstermiņa rentabilitātes uz ilgtermiņa produktivitāti un secīgi ilgtermiņa rentabilitāti, kā arī starpnozaru partnerība, veidojot zināšanu un tehnoloģiju ietilpīgu ekonomiku.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresu rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[194]	Zināšanu un tehnoloģiju izlaide	Vieta reitingā	2019	45	42	39	Globālais inovācijas indekss
[195]	Tirgus izsmalcinātība (<i>Market sophistication</i>)	Vieta reitingā	2019	40	22	21	Globālais inovācijas indekss
[196]	Uzņēmējdarbības izsmalcinātība (<i>Business sophistication</i>)	Vieta reitingā	2019	41	32	30	Globālais inovācijas indekss
[197]	Eksporta vienības vērtība (SITC 5-8), 5 gadu slīdošais vidējais pieauguma temps	%	2018	1,8	>2	>2	Eurostat
[198]	Datorpakalpojumu un informācijas pakalpojumu eksports no kopējā pakalpojumu eksporta	%	2018	9,2	>13	>15	LB

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz- atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[199]	Viedās specializācijas stratēģijas ieviešana 5 specializācijas jomās: zināšanu ietilpīga bioekonomika; biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas; viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas; viedā enerģētika; informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	EM, IZM	VARAM, ZM, plānošanas reģioni	VB, ES fondi, Horizon Europe	Zināšanu un tehnoloģiju izlaide Uzņēmējdarbības izsmalcinātība Nominālais darba ražīgums uz vienu darba stundu Eksporta vienības vērtība
[200]	Valsts, uzņēmēju un zinātnes sadarbības, zināšanu pārneses, jaunu produktu un pakalpojumu attīstības un cilvēkresursu piesaistes reģionos atbalstīšana, koncentrējot pieejamo atbalstu un neveicinot privāto investīciju aizvietošanu	EM, IZM, ZM	VARAM, LDDK, LBAS plānošanas reģioni	VB, ES fondi	Uzņēmējdarbības izsmalcinātība Zināšanu un tehnoloģiju izlaide
[201]	Stratēģisku inovācijas partnerību un ekosistēmu attīstības atbalstīšana, t.sk.	EM, IZM	VARAM, ZM, KM,	VB, ES fondi,	Zināšanu un tehnoloģiju izlaide

	reģionālo zināšanu partnerību attīstībai un dizaina inovācijai		plānošanas reģioni	Horizon Europe	
[202]	Finansējuma struktūras sabalansēšana visā pētniecības un inovācijas ciklā, samērojot pētniecības un inovācijas kapacitāti ar uzņēmējdarbības vajadzībām jaunu iespēju izmantošanai un tirgus attīstībai	IZM, EM	KM	VB, ES fondi, Horizon Europe	Zināšanu un tehnoloģiju izlaide
[203]	Vidējas un augstas pievienotās vērtības preču un pakalpojumu eksporta palielināšana, vietējo un ārvalstu investīciju piesaistes zināšanu un tehnoloģiski ietilpīgai uzņēmējdarbībai Latvijā atbalstīšana, t.sk. atbalsts investīcijām ārpus Latvijas un sadarbība ar diasporas uzņēmējiem	EM, ZM	IZM, ĀM	VB, ES fondi	Eksporta vienības vērtība Datorpakalpojumu un informācijas pakalpojumu eksports Zināšanu un tehnoloģiju izlaide Tirgus izsmalcinātība Uzņēmējdarbības izsmalcinātība Bruto pamatkapitāla veidošana
[204]	Digitālās transformācijas (digitalizācija, automatizācija, robotizācija, mākslīgais intelekts u.c.) sekmēšana uzņēmējdarbībā, t.sk. apstrādes rūpniecībā	VARAM, EM	Altum, pašvaldības, plānošanas reģioni	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Nominālais darba ražīgums uz vienu darba stundu Zināšanu un tehnoloģiju izlaide
[205]	5000 ekonomiski aktīvo uzņēmumu kopas monitorēšanas sistēmas izstrādāšana precīzākai produktivitātes izmaiņu novērtēšanai	EM		VB	Nominālais darba ražīgums uz vienu darba stundu
[206]	Produktivitāti paaugstinošu darbību atbalstīšana privātajā sektorā augsto tehnoloģiju pielietošanai arī ārpus RIS3 nozarēs industrijas transformācijai	EM, ZM	VARAM	VB, ES fondi	Nominālais darba ražīgums uz vienu darba stundu Zināšanu un tehnoloģiju izlaide

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 797,78 milj. EUR.

Rīcības virziens "Darbs un ienākumi"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[207] **Iespējas Latvijas iedzīvotājiem ar aktīvu līdzdalību iekļaujošā darba tirgū strādāt atbilstoši savām spējām mūsdienīgās augstas kvalitātes darba vietās un adekvāti iesaistīties sociālās aizsardzības sistēmā. Ar darba vides kvalitātē balstītu darba dzīves ilguma pieaugumu celt ienākumus indivīda līmenī un tautsaimniecībā kopumā. Ar ienākumu pieaugumu un finanšu pratības celšanu motivēt iedzīvotājus zinoši pārvaldīt savus finanšu aktīvus (t.sk. samazinot parādu slogu un attīstot produktīvu uzkrāšanu). Veicot iepriekš minēto, sekmēt katra Latvijas iedzīvotāja labklājību**

[208] Cilvēkkapitāls, tā pieejamība, kvalifikācija, un tās atbilstība darba tirgus pieprasījumam, kvalitatīvas un iekļaujošas darba vietas ir ķēdes elementi ceļā uz augstāku produktivitāti un ekonomikas izaugsmi. Uzņēmumiem produktivitātes pieaugums dod iespēju vairāk nopelnīt un investēt, kā arī ilgtermiņā kopumā radīt vairāk jaunu darba vietu, savukārt darba ņēmējiem tam jārezultējas darba vietu kvalitātes pieaugumā – lielākās algās, drošākās darba vietās, vienlīdzīgās tiesībās, pienācīgā sociālajā aizsardzībā, veselības aizsardzībā u.c., jo īpaši Latvijas reģionos. Būtiska ir iesaistīto pušu sadarbība un sociālais dialogs.

[209] Latvijā pēdējos gadus pieaug nodarbināto skaits un samazinās bezdarba līmenis, vienlaikus pieaug arī vakanču skaits, norādot uz neatbilstībām darbaspēka pieprasījumā un piedāvājumā, tāpat Latvijā saglabājas arī vērā ņemamas darba tirgus reģionālās atšķirības. Līdz ar to darba tirgus attīstībai būtiska būs darbaspēka pieejamība, ko nodrošinās esošā cilvēkkapitāla potenciāla pilnvērtīga izmantošana (veicinot reģionālo un profesionālo darbaspēka mobilitāti, t.sk. tehnoloģiju attīstības un digitalizācijas ietekmē radītos jaunus nodarbinātības veidus, kā arī novēršot šķēršļus cilvēku aktīvai dalībai darba tirgū) un mērķtiecīgi vadīta, darba tirgus pieprasījumam atbilstoša, kvalificēta ārvalstu darbaspēka, t.sk. Latvijā studējošo ārvalstnieku un talantu piesaiste, īpaši darbaspēka remigrācija. Īpaša uzmanība būs jāpievērš mērķētiem aktīvās nodarbinātības pasākumiem bezdarbniekiem un paaugstināta bezdarba riska grupām.

[210] Nepietiekamu investīciju kvalitatīvu darba vietu veidošanā rezultātā nodarbinātie atstāj darba tirgu agrāk, nereti jau ar veselības traucējumiem. Tas norāda uz nepieciešamību atbalstīt kvalitatīvu darba vietu izveidi, lai veidotos ilgtspējīgas darba tirgus dalībnieku attiecības un atmaksātos darba devēju ieguldījumi cilvēkkapitālā, veicinot pēc iespējas ilgāku, kvalitatīvu līdzdalību darba tirgū un mazinot bezdarba iestāšanās riskus. Darba tirgus efektīvai funkcionēšanai un kvalitatīvu darba vietu pastāvēšanai, ir būtiska arī darba tirgus institūciju veikspēja. Vienlaikus ilgtspējīgai dalībai darba tirgū būtiska ir arī sociālā apdrošināšana, kur nepieciešams rīkoties, lai nodrošinātu atbilstošu sociālo iemaksu veikšanu un novērstu sistēmiskus šķēršļus, kas liedz personām ātrāk atgriezties aktīvajā nodarbinātībā.

[211] Lai arī ienākumu pieaugums indivīda līmenī sakņosies aktīvā līdzdalībā darba tirgū un produktivitātes pieaugumā gūtās iespējās, ne mazāk svarīga ir iedzīvotāju spēja ziņoši pārvaldīt savus finanšu aktīvus, samazinot parādu slogu un attīstot produktīvu uzkrāšanu un ieguldīšanu, kas paver lielākas iespējas pavairot gūtus ienākumus un vadīt sadzīviskus riskus. Latvijā parādnieku skaits un parādu apjoms nebanku kredītu un kredītu banku sektorā ir augsts. Augstas atsevišķu iedzīvotāju grupu finanšu saistības rada šķēršļus efektīvākai ēnu ekonomikas mazināšanai, jo cilvēkiem šādās situācijās zūd motivācija iesaistīties godīgās un atklātās darba tiesiskajās attiecībās.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mērvienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[212]	Nodarbinātības līmenis vecuma grupā 20–64 gadi	%	2018	76,8	78	79,5	Eurostat
[213]	Nodarbinātības līmenis vecuma grupā 65–74 gadi	%	2018	18,5	24	26	Eurostat, CSP
[214]	Ilgstošā bezdarba līmenis vecuma grupā 15–74 gadi	%	2018	3,1	2,0	1,4	Eurostat, CSP
[215]	Nodarbināto vecuma grupā 25–64, kuri piedalījās izglītības procesā apmaksāto darba stundu laikā, īpatsvars no nodarbinātajiem vecuma grupā 25–64, kuri piedalījās izglītības procesā	%	2018	42,8	49	55	CSP
[216]	Nodokļa ķīlis*	%	2018	39,5	38,4	34,8	FM
[217]	Sociāli apdrošināto personu īpatsvars, kuru valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekts ir zem minimālās algas	%	2018	31,3	27	24	VSAI
[218]	Smago un letālo nelaimes gadījumu skaits uz 100 000 nodarbinātajiem	skaits	2018	30	28,5	27	Eurostat, Valsts darba inspekcija
[219]	Parāda apkalpošanas maksājumu attiecība pret ienākumiem 2. ienākumu kvintilē	%	2018	34,1	<30	<30	LB

*Darba devēja izmaksu (bruto darba algas un darba devēja VSAOI summas) attiecība pret par darbinieku samaksāto nodokļu summu (IIN un VSAOI (darba devēja, darba ņēmēja))

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz-atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[220]	Darbspēka remigrācijas un kvalificēta ārvalstu darbspēka un talantu piesaistes sekmēšana, nepieļaujot darba vietu kvalitātes mazināšanos	LM, EM, IZM, ĀM	VARAM, KM, IeM, plānošanas reģioni	VB, ES fondi	Nodarbinātības līmenis vecuma grupā 20–64 gadi Nodarbināto vecuma grupā 25–64, kuri piedalījās izglītības procesā apmaksāto darba stundu laikā, īpatsvars no nodarbinātajiem vecuma grupā 25–64, kuri piedalījās izglītības procesā Sociāli apdrošināto personu īpatsvars, kuru valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekts ir zem minimālās algas
[221]	Aktīvās darba tirgus politikas attīstīšana (bez darba esošo, bezdarba riskam pakļauto un ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju aktivizācija, reģionālās mobilitātes atbalsta programmas) un nelabvēlīgākā situācijā esošo darba tirgus dalībnieku (t.sk. jauniešu, pirmspensijas vecumā esošo un personu ar invaliditāti) atbalstīšana, ņemot vērā indivīda un reģionu specifiskās vajadzības	LM, EM, IZM	VARAM, LBAS, pašvaldības	VB, ES fondi	Nodarbinātības līmenis vecuma grupā 20–64 gadi Nodarbinātības līmenis vecuma grupā 65–74 gadi Ilgstošā bezdarba līmenis vecuma grupā 15–74 gadi Sociāli apdrošināto personu īpatsvars, kuru valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekts ir zem minimālās algas
[222]	Dažādu veidu finanšu un uzkrājumu ieguldījumu kultūras veicināšana, mērķtiecīgi ceļot sabiedrības finanšu pratību un	FM	EM, VARAM, IZM, FKTK	VB	Tirgus izsmalcinātība Parāda apkalpošanas maksājumu

	ierobežojot bezatbildīgu kredītēšanu				attiecība pret ienākumiem 2. ienākumu kvintilē
[223]	Kvalitatīvu (t.sk. drošu) darba vietu izveide un uzturēšana, sociāli atbildīgas uzņēmējdarbības sekmēšana un atbalsts sociālās uzņēmējdarbības attīstībai	LM	FM, EM, VARAM, LBAS	VB, ES fondi	Nodarbinātības līmenis vecuma grupā 20–64 gadi Nodarbinātības līmenis vecuma grupā 65–74 gadi Nodarbināto vecuma grupā 25–64, kuri piedalījās izglītības procesā apmaksāto darba stundu laikā, īpatsvars no nodarbinātajiem vecuma grupā 25–64, kuri piedalījās izglītības procesā Ilgstošā bezdarba līmenis vecuma grupā 15–74 gadi Smago un letālo nelaimes gadījumu skaits uz 100 000 nodarbinātajiem
[224]	Mazināt darbaspēka nodokļu slogu zemu ienākumu saņēmējiem, pārnesot to uz nodokļiem, kas mazāk kavē izaugsmi, risinājumus izvērtējot kopsakarā ar sociālā nodrošinājuma sistēmu	FM	LM, EM	VB	Nodokļa ķīlis
[225]	Adekvāti valsts sociālās apdrošināšanas (pabalsti, pensijas) pakalpojumi atbilstoši nodarbinātā veiktajām valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām (pietiekama un atbilstoša obligāto iemaksu objekta noteikšana, iespējas izvērtēšana sociālās apdrošināšanas pakalpojumus nodrošināt atbilstoši VSAOI faktiskajai nomaksai, priekšnosacījumu izstrādāšana valsts sociālās apdrošināšanas budžeta rezerves fonda izveidei, t.sk.	LM, FM		VB	Sociāli apdrošināto personu īpatsvars, kuru valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekts ir zem minimālās algas

alternatīvo nodokļu režīmu saglabāšanas nepieciešamības izvērtēšana)					
--	--	--	--	--	--

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 149,73 milj. EUR.

Rīcības virziens "Kapitāls un uzņēmējdarbības vide"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[226] Tādas tiesiskās, administratīvās un finanšu vides veidošana, kura veicina konkurētspējīgas uzņēmējdarbības attīstību visā Latvijas teritorijā. Pienācīgi apzinot un efektīvi izmantojot nacionālo resursu un iespēju potenciālu, nodrošināt ārvalstu kapitāla ieplūšanu un izvietojumu Latvijas tautsaimniecībā, kā arī iedrošināt iekšzemes kapitāla lielāku piesaisti uzņēmējdarbības attīstībā.

[227] Kapitāls ir vitāli svarīgs produktivitātē un augstas pievienotās vērtības precēs un pakalpojumos balstītas konkurētspējas attīstībai. Kapitāls ir nepieciešams visos posmos ceļā uz augstāku pievienoto vērtību – no zināšanu radīšanas un to izmantošanas preču un pakalpojumu izstrādē līdz to ražošanas vai sniegšanas nodrošināšanai un pārdošanai. Kapitāls ir neatņemama sastāvdaļa arī klasisko nozaru ceļā uz augstāku produktivitāti caur modernizāciju. Vienlaikus, lai kapitālu piesaistītu un izmantotu, ir jārada tiesiski un administratīvi apstākļi tā sekmīgai izmantošanai un aizsardzībai.

[228] Latvijai ir raksturīgs relatīvi zems investīciju līmenis, kas galvenokārt ir saistīts ar vājo kreditēšanu, zemo kapitāla tirgus attīstības līmeni, salīdzinoši augstu privātā sektora parādsaistību līmeni, kā arī ekonomikas un politiskās situācijas nenoteiktību. Lai celtu investīciju līmeni, būtiski būs nodrošināt kreditēšanas tempu pieaugumu un alternatīvu finansējuma avotu pieejamību pietiekamā apjomā, ceļot pieejamo finanšu instrumentu klāstu. Būtiska uzmanība jāpievērš arī kapitāla tirgus attīstībai, lai nodrošinātu iekšzemē uzkrātā kapitāla tālāku ieguldīšanu tautsaimniecībā, kā arī celtu tā pievilcību ārvalstu investoriem, vienlaikus nodrošinot ārvalstu investīciju kontroles mehānismus, mazinot drošības riskus stratēģiskiem uzņēmumiem un nozarēm. Vienlaikus, svarīga ir mērķtiecīgāka koncentrācija uz publisko investīciju atdevi un ieguldījumiem ar vislielāko pieņesumu ekonomikas izaugsmei ilgtermiņā.

[229] Ņemot vērā ārējās vides straujās izmaiņas, ir apgrūtināta institucionālās vides spēja operatīvi reaģēt, nodrošinot atbilstošos uzņēmējdarbības vides nosacījumus. Ir vērojama normatīvā ietvara un administratīvo šķēršļu negatīvās ietekmes uz uzņēmējiem palielināšanās. Līdz ar to nepieciešams novērst uzņēmējdarbības vides pārregulāciju, attīstīt ātru lēmumu pieņemšanu un stabilitāti pieņemtajos lēmumos, īpaši attiecībā uz nodokļu sistēmu, un efektīvizēt uzņēmējdarbības un tās tiesību aizsardzību orientētās tiesu sistēmas daļu. Svarīgi ir veidot atvērtu regulējumu inovatīviem biznesa modeļiem un nākotnes tehnoloģiju izstrādei un ieviešanai, kā arī pilnvērtīgi izmantot atvērto datu potenciālu.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mērvienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[230]	Institūciju rādītājs	Faktoru vērtējums – skala 0–100	2018	57,89	68	72	Globālās konkurētspējas indekss
[231]	Bruto pamatkapitāla veidošana, % no IKP	%	2018	22,8	24	25	Eurostat
[232]	Banku kredīti iekšzemes nefinanšu uzņēmumiem (A–K nozares), % no IKP	%	2018	14	20	23	LB, FKTK, CSP
[233]	Akciju tirgus kapitalizācija, % no IKP	%	2018	3	5	7	CEIC Data
[234]	Digitālo tehnoloģiju integrācija, vidējā svērtā vērtība no 4a uzņēmējdarbības digitalizācija (60%) un 4b e-komercija (40%)	%	2019	11	14	18	DESI
[235]	Atvērto datu rādītājs (indekss)	Vieta reitingā	2018	12	10	8	Eiropas datu portāls
[236]	Jaunu Latvijas emitentu skaits Nasdaq Baltijas akciju sarakstos	Skaits	2017	1	5	7	Nasdaq Riga

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz-atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[237]	Vietējās un ārvalstu investīcijas atbalstošas vides attīstīšana (t.sk. tiesu procesu efektīvizācija, tiesas spriešanas kvalitātes un tieslietu sistēmā strādājošo zināšanu pilnveide, alternatīvu strīdu atrisināšanas iespēju popularizēšana biznesa vidē, intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība, mazākuma akcionāru tiesību aizsardzība, izmeklēšanas kvalitātes celšana), preventīvo pasākumu īstenošana noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu nokļūšanas valsts ekonomikā un ēnu ekonomikas ierobežošanai,	TM, FM, Tiesas, FID	LM, EM, IeM, VARAM, SM, VM, ZM, LPS, LDDK, LTRK, LBAS, NVO, plānošanas reģioni	VB	Institūciju rādītājs Bruto pamatkapitāla veidošana Tirgus izsmalcinātība

	sadarbības ar starptautiskajiem partneriem nodrošināšana, stabilas un prognozējamas nodokļu politikas īstenošana, uzlabojot uzņēmējdarbības vidi Latvijā. Labas korporatīvās pārvaldības stiprināšana uzņēmējdarbībā.				
[238]	Uzņēmējdarbības vides pārregulācijas novēršana, vērtējot Latvijas konkurētspēju reģionā, pieņemot lēmumus par uzņēmējdarbības regulāciju un ātri reaģējot uz nepieciešamajām izmaiņām	Visas ministrijas, pašvaldības	LDDK, LTRK, NVO, plānošanas reģioni	VB	Institūciju rādītājs
[239]	Kapitāla tirgus (t.sk. "zaļo" finansēšanas instrumentu) attīstīšana un finansējuma pieejamības veicināšana (t.sk. caur finanšu inovācijas un kreditēšanas tempu pieaugumu atbilstoši IKP izaugsmei, pensiju plānu līdzekļu ieguldījumiem Latvijas tautsaimniecībā)	FM, EM, ZM, FKTK	Nasdaq	VB, ES fondi	Akciju tirgus kapitalizācija Jaunu Latvijas emitentu skaits Nasdaq Baltijas akciju sarakstos Banku kredīti iekšzemes nefinanšu uzņēmumiem (A–K nozares) Bruto pamatkapitāla veidošana Tirgus izsmalcinātība
[240]	Motivēt arvien lielāku iedzīvotāju daļu iesaistīties uzņēmējdarbībā (t.sk. ar darbinieku finanšu līdzdalību u.c. instrumentiem, darbinieku opcijām u.c. rīkiem)	EM, TM, FM, ZM	VARAM, LM, pašvaldības, plānošanas reģioni	VB, ES fondi	Bruto pamatkapitāla veidošana
[241]	Konkurētspējīga un atvērta regulējuma nākotnes tehnoloģijām nodrošināšana (t.sk. digitālo risinājumu ieviešana informācijas apmaiņā gan starp pašiem uzņēmējiem, gan valsts un pašvaldības iestādēm)	Visas ministrijas	Pašvaldības, plānošanas reģioni	VB	Institūciju rādītājs Digitālo tehnoloģiju integrācija
[242]	Valsts pārvaldes rīcībā esošo datu saprātīga atvēršana, uzlabojot privātā sektora konkurētspēju un inovatīvu produktu un pakalpojumu izstrādi	VARAM	Visas ministrijas, pašvaldības	VB	Atvērto datu rādītājs (indekss) Digitālo tehnoloģiju integrācija

[243]	Ārējās ekonomiskās politikas īstenošanas (t.sk. resursu) koncentrēšana skaidru mērķu sasniegšanai	Visas ministrijas, VK		VB	Eksporta vienības vērtība Tirgus izsmalcinātība
-------	---	-----------------------	--	----	--

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 2586,90 milj. EUR.

Prioritāte “Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība”

PRIORITĀTES MĒRĶIS

[244] **Dzīves vides kvalitātes uzlabošana līdzsvarotai reģionu attīstībai**

[245] Dzīves vide ir vides, t.sk. sociālās un kultūrvides un infrastruktūras faktoru kopums un mijiedarbība, kas raksturo vides kvalitāti, kā arī svarīgāko pakalpojumu (transports, mājoklis, energoapgāde, ūdenssaimniecība, sakari) pieejamību un kvalitāti. Iedzīvotāju dzīves kvalitāti ne mazākā mērā kā ekonomika un sociālie aspekti ietekmē arī vide. Savukārt vides un infrastruktūras kvalitātes uzlabošana ir saimnieciskās darbības ilgtspējīgas attīstības priekšnoteikums.

[246] Katra indivīda labklājības vērtības sakņojas kvalitatīvas un funkcionālas, Latvijas reģionos unikālas dzīves vides pieejamībā un sasniedzamībā. Savukārt veselīga dzīvesveida veicināšanā nozīmīga ir bioloģiski daudzveidīgas un tīras vides ilgtspēja. Tieši Latvijas reģionu atšķirīgās dzīves vides priekšrocības ir to pievilcības un konkurētspējas pazīme, kas sniedz sabiedrībai izvēles iespējas dzīvot pilsētvidē vai lauku telpā.

[247] Vietējo kopienu mērķtiecīgi virzīta rīcība (tāpat kā sakārtota publiskā infrastruktūra un pieejami kvalitatīvi pakalpojumi), kas balstīta uz resursu ilgtspējīgu izmantošanu un datiem par teritoriju ekonomiskajām, sociālajām un ekoloģiskajām priekšrocībām, ir pamats lokālās uzņēmējdarbības atbalsta sistēmu veidošanai.

[248] Savukārt ilgtspējīgu energoresursu pieejamība un izmantošana enerģijas ražošanai un ražošanā kopumā, ir konkurētspējīgas uzņēmējdarbības priekšnosacījums. Lai mazinātu Latvijas enerģētikas atkarību no fosilā kurināmā un palielinātu reģionu energoapgādes drošību, valstij ir būtiski zinātnisko institūciju sasniegumi izmaksu efektīvu vietējo, atjaunojamo un alternatīvo resursu plašākā izmantošanā. Tāpat nozīmīgi ir visaptveroši energoefektivitātes pasākumi enerģijas patēriņa mazināšanas sasniegšanā. Pētījumi un inovācija ir virzītājspēks pārejai uz mazoglekļa ekonomiku.

[249] Latvijā ir plaši pieejami dabas resursi, kas izmantojami videi draudzīgu, viedu, tautsaimniecības attīstībai nozīmīgu materiālu un pakalpojumu radīšanai.

[250] Kvalitatīvu mājokļu pieejamība par pieņemamu cenu ir svarīga ne vien cilvēku pamattiesību nodrošināšanai, bet arī nodarbinātības sasniedzamībai, mājsaimniecību labklājības līmeņa celšanai, demogrāfijas izaicinājumu risināšanai un valsts uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai. Jaunu, videi draudzīgu un zema enerģijas patēriņa mājokļu celtniecība un to pieejamība sniegs iedzīvotājiem drošības sajūtu un veicinās piederību Latvijai.

[251] Transporta infrastruktūra, kas nodrošina teritoriāli vienmērīgu sasniedzamību un kvalitatīvu, ilgtspējīgu iekšējo mobilitāti, ir stratēģiski nozīmīgs saimnieciskās

darbības un apdzīvotības resurss reģionos. Daudzu tautsaimniecības sektoru veiksmīga darbība ir atkarīga no transporta pakalpojumu nepārtrauktības. Tādēļ būtisks atbalsta faktors līdzsvarotai teritoriju attīstībai ir transporta infrastruktūras nodrošināšana, reģionu nomales iekļaujot nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centru ekonomikas ietekmes zonās, atjaunojot sliktā stāvoklī esošos ceļu tīklu posmus un uzlabojot dzelzceļa infrastruktūras kvalitāti (paaugstinot infrastruktūras pieļaujamo ātrumu) efektīvu starpreģionu savienojumu veidošanai. Transporta infrastruktūras efektivitāte tieši iespaido konkurētspēju, uzņēmējdarbības aktivitāti un valsts attīstību kopumā, tādēļ, plānojot teritoriju attīstību un reaģējot uz sociālekonomiskās vides izmaiņām, kā arī izmantojot dzelzceļu kā sabiedriskā transporta mugurkaulu, tiks veidota hierarhiska transporta infrastruktūras un mobilitātes sistēma.

[252] Digitālā transformācija un informācijas tehnoloģiju daudzpusīga izmantošana, kur drošības aspekti ir neatņemama sastāvdaļa, ir nozīmīga nozaru integrētas ekonomikas attīstībā. Digitāliem risinājumiem ir gan sociālās kohēzijas, gan ekonomikas dažādošanas vērtība. Attīstīta sakaru infrastruktūra un iedzīvotāju digitālās prasmes ir pamats efektīvai elektronisku datu apmaiņai, e-komercijai un pārrobežu tirdzniecībai tiešsaistē, tādējādi fizisku pārvietošanos aizstājot ar digitāliem risinājumiem attālinātas sadarbības attīstīšanā.

[253] Enerģijas taupīšana un racionāla resursu izmantošana ir atbildīga sabiedrības rīcība ilgtspējīgas dzīves vides veidošanā. Tāpēc turpmāk, pieņemot lēmumus par politikām un investīcijām infrastruktūrai, būtu prioritāri vērtējams princips "energoefektivitāte pirmajā vietā". Nozīmīgs enerģijas ietaupījums ir sasniedzams, ieviešot efektīvākos SEG emisiju samazinošos pasākumus ēku un ražošanas procesu energoefektivitātes kāpināšanai, siltumnoturības uzlabošanai, kā arī transporta (t.sk. dzelzceļa pārvadājumu) pārejai uz mazemisiju vai bezizmešu transportu³.

[254] Klimata pārmaiņas, pāreja uz vidi nepiesārņojošas enerģijas izmantošanu un sociālās nevienlīdzības mazināšana ir cieši saistītas dimensijas, kas strauju politisko iniciatīvu gadījumā var spēcīgi polarizēt dažādas sociālās grupas un kavēt to iespējas sasniegt labu dzīves vides kvalitāti. Tādēļ nozaru politiku attīstības plānošanā ne tikai nacionālajā līmenī, bet arī starptautiskajā līmenī, īpaši Eiropas Savienības, ir jāvērtē un jānodrošina pārdomāta un sociāli atbildīga rīcība, lai nemazinātu nodarbinātību un sasniegto labklājības līmeni reģionos, vienlaikus tiecoties uzlabot vides kvalitāti.

[255] Inovāciju pieaugums un tehnoloģisko risinājumu dažādība pakāpeniski sekmē produktivitātes uzlabojumus uzņēmējdarbībā. Tādēļ Latvijas reģionos un – jo sevišķi – Rīgas metropoles areālā aizvien intensīvāk uzņēmējdarbības un pētniecības vidē koncentrējas dažādu nozaru talanti, kam ir izšķiroša loma straujā attiecīgo teritoriju ekonomikas attīstībā un labklājības vairošanā. Attīstības centros radītās inovāciju ekosistēmas pakāpeniski tiek adaptētas saimnieciskajā darbībā, lai uzlabotu kopējās dzīves vides kvalitāti. Rīgas metropoles areālā dažādā iedzīvotāju nodarbinātība, to izvietojuma daudzveidība un etniskais sastāvs ir priekšrocība saimniecisko, sabiedrisko un kultūras aktivitāšu attīstībai. Pieejamās cilvēku profesionālās izglītības un zināšanu ietilpīgās prasmes ir rezultāts reģiona

³ bezemisiju un mazemisiju transportlīdzeklis ir vieglais pasažieru automobilis vai vieglais komerciālais transportlīdzeklis ar izpūtēja emisijām no nulles līdz 50 g CO₂/km, tās nosakot saskaņā ar Regulu (ES) 2017/1151

ekonomiskās attīstības izrāvienam, kur mērķtiecīgs atbalsts viedās specializācijas jomās Rīgas metropoles areālu ierindos līderu pozīcijās Baltijas valstu vidū.

[256] Rīgas metropoles areālā koncentrējas vairāk kā puse no valsts iedzīvotājiem un šeit tiek radīts būtisks īpatsvars no valsts IKP, kas ir ievērojams dzinējspēks visas valsts kopējai attīstībai, tādēļ Rīgai mērķtiecīgi ir jātop par nozīmīgu kultūras, tūrisma un biznesa centru Eiropā.

Rīcības virziens "Daba un Vide – "Zaļais kurss""

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶI

[257] **Oglekļa mazietilpīga un klimatnoturīga attīstība, lai Latvija sasniegtu klimata, enerģētikas, gaisa piesārņojuma samazināšanas, ūdeņu stāvokļa uzlabošanās un atkritumu apsaimniekošanas nacionālos mērķus un nodrošinātu vides kvalitātes saglabāšanu un uzlabošanu un īstenotu drošas un kvalitatīvas, tai skaitā bioloģiskas, pārtikas apriti, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu.**

[258] **Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, kas balstīta zinātniskajos pētījumos, līdzsvarojot ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās intereses.**

[259] **Īstenota vides, dabas resursu apsaimniekošanas un enerģētikas politika, kas balstīta uz taisnīgumu un savstarpējo uzticēšanos, sabiedrības atbalstu dabas un klimata aizsardzības pasākumiem, nosakot skaidrus un atklātus valsts un iedzīvotāju sadarbības modeļus un iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā.**

[260] Gaisa piesārņojums, zema virszemes ūdeņu un jūras ekoloģiskā kvalitāte, nepietiekamais labvēlīgā aizsardzības stāvoklī esošo aizsargājamo sugu un biotopu īpatsvars un radīto atkritumu apjoms norāda uz tautsaimniecības pieaugošo negatīvo ietekmi uz dzīves vides kvalitāti, bioloģiskās daudzveidības un dabas resursu noplicināšanās riskiem. Latvija ir noteikusi nacionālos vides, klimata un enerģētikas politikas mērķus un pasākumus, kas ieviešami vides kvalitātes saglabāšanā un uzlabošanā, oglekļa mazietilpīgas attīstības sasniegšanā, energoefektivitātes veicināšanā un pārejā uz atjaunojamiem energoresursiem, lai mazinātu klimata un vides pārmaiņu procesus un nodrošinātu dzīves vides ilgtspēju.

[261] Ilgtspējīga attīstība un kvalitatīva, no tautsaimniecības radītā piesārņojuma būtiskām ietekmēm pasargāta dzīves vide ir sasniedzama, mērķtiecīgi dažādojot ražošanu, tā maksimāli izmantojot katra resursa vienību un atbalstot klimatneitrālas⁴ tautsaimniecības attīstību. Savukārt virzībā uz bezizmešu transportlīdzekļu izmantošanu, ir nozīmīgs valsts un zinātnisko institūciju atbalsts un sasniegumi atjaunojamo vai alternatīvo energoresursu plašākā izmantošanā. Tāpat gaisa piesārņojuma mazināšana tiek panākta ieviešot efektīvākos, biomasas radītā piesārņojuma, tehnoloģiskos risinājumus blīvi apdzīvotās vietās.

⁴ radītās SEG emisijas tiek pilnībā kompensētas ar oglekļa dioksīda piesaisti vai, izmantojot noteiktas tehnoloģijas, netiek pieļauta radītā SEG emisiju apjoma izlaide.

[262] Energoefektivitātes uzlabošana un fosilo energoresursu aizvietošana, izmantojot vietējos un atjaunojamos resursus, jo īpaši saules un vēja enerģiju, mazinās valsts atkarību no enerģijas importa, paaugstinās energoapgādes drošību un mazinās gaisa piesārņojumu.

[263] Vienlaikus jāapzinās, ka tautsaimniecības dekarbonizācija⁵ ir iespējama kopsolī ar globālajā tirgū pieejamiem kvalitatīviem un izmaksu efektīviem oglekļa mazietilpīgiem tehnoloģisko risinājumu atklājumiem. Sabiedrības apzināta vajadzība sasniegt klimatnoturīgumu un energoefektivitāti ir sākums mērķtiecīgai virzībai uz tautsaimniecības dekarbonizāciju un patēriņa paradumu maiņu. Savukārt sabiedrības pieprasījums pēc drošas dzīves vides un saimnieciskajā darbībā efektīvi izmantojamām teritorijām, nosaka nepieciešamību pilnveidot esošo sistēmu katastrofu draudu novēršanā un pārvaldīšanā nacionālā līmenī.

[264] Zaļo zonu, gājēju ielu un veloceļu pārklājuma pieaugums pilsētvidē un starp apdzīvotajām vietām vairo vides kvalitātes pievilcīgumu, fizisko aktivitāšu palielināšanos iedzīvotāju vidū, jo īpaši ģimenēm ar bērniem un senioriem.

[265] Iedzīvotājiem pievilcīgas dzīves telpas radīšana Rīgā veicināma, mazinot antropogēno piesārņojumu – mainot iedzīvotāju un uzņēmēju ražošanas, patēriņa un rīcības paradumus oglekļa mazietilpīgā attīstībā, kā arī veicinot plašāku mazemisiņu vai bezizmešu sabiedrisko un privāto transportlīdzekļu izmantošanu. Savukārt zaļā infrastruktūra pilsētvidē ir izmantojama plūdu, erozijas, piesārņojuma, u.c. vides problēmu risināšanai, vienlaikus uzlabojot dzīves vides pievilcīgumu un kvalitāti.

[266] Pieaugoša sabiedrības izpratne un pieprasījums pēc vietējās izcelsmes precēm, produktiem un ilgtspējīgām ražošanas tehnoloģijām sniegs ieguldījumu bioekonomikas un aprites ekonomikas mērķu sasniegšanā.

[267] Nepieciešama rīcība atkritumu šķirošanas un pārstrādes uzlabošanā un depozītsistēmas attīstībā. Resursu otrreizējā pārstrāde nodrošinās ekonomikas dažādošanu un palielinās katras resursa vienības lietderīgāku izmantošanu. Atkritumu atkārtota izmantošana, atkritumu daudzuma samazināšana un bezatkritumu dzīvesveida⁶ popularizēšana mazinās atkritumu daudzumu un vides piesārņojumu.

[268] Sabiedrības pieaugošā vēlme intensīvāk izmantot dabas kapitālu ir laikus līdzsvarojama ar bioloģiskās daudzveidības aizsardzības pasākumiem, oglekļa dioksīda piesaistes saistību izpildi un jaunākajām zinātniskajām atziņām par dabas resursu ilgtspējīgu un efektīvu izmantošanu. Lai līdzsvarotu saimniecisko darbību, sabiedrības sociālās intereses, oglekļa dioksīda piesaistes saistību izpildi un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu dabas kapitāla ilgtspējīgā apsaimniekošanā, šajā plānošanas periodā sabiedrībai jāvienojas par aizsargājamām dabas vērtībām un to platībām līdzsvarā ar tām dabas kapitāla sniegtajām reģionālās attīstības iespējām, kas būtiskas lauku teritoriju nodarbinātības saglabāšanā, vienlaikus paredzot taisnīgus kompensāciju mehānismus par aizsargājamo teritoriju un vērtību saglabāšanu.

⁵ mērķtiecīga virzīšanās uz oglekļa intensitātes samazināšanu ekonomikā kopumā

⁶ Bezatkritumu dzīvesveids paredz visu resursu saglabāšanu, atbildīgu ražošanu, patērējot, atkārtoti izmantojot un reģenerējot produktus, iesaņojumus un materiālus bez sadedzināšanas un bez izplūdēm zemē, ūdenī vai gaisā, kas apdraud vidi vai cilvēku veselību

[269] Dabas kapitāls ir pamata resurss nodarbinātībai un uzņēmējdarbībai lauku teritorijās, kas nodrošina sabiedrību ar veselīgu, drošu un kvalitatīvu pārtiku, ievērojot "vienas veselības" pamatprincipus un citiem bioekonomikas produktiem un pakalpojumiem, kas nozīmīgi saistīto nozaru (būvniecības, kokapstrādes, u.c.) attīstībai. Tādēļ valsts atbalsts zaļajam iepirkumam un vietējās produkcijas pārstrādei, stiprinās uzņēmēju tīklošanos un izaugsmi, vienlaicīgi īstenojot videi draudzīgu ražošanas praksi.

[270] Antropogēnā piesārņojuma samazināšana ir sabiedrības atbildīga rīcība, lai mazinātu apkārtējai videi radīto piesārņojumu. Tā ir iespēja mainīt ekonomikas paradigmu, veidot jaunu, oglekļa neitrālu ekonomiku, izmantojot pieejamos vai radot jaunus tehnoloģiskos risinājumus ekonomikas dažādošanai, atkārtoti izmantojot atkritumus kā izejvielas, kā arī nodrošinot sabiedrības un vides veselību.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[271]	SEG emisiju intensitāte	t CO ₂ ekv /milj Euro	2017	497 ⁷	Samazi nājums atbilsto ši trajekto rijai, virzotie s uz 2030.g ada mērķi (292 ⁸)	Samazin ājums atbilstoš i trajekto rijai, virzoties uz 2030.ga da mērķi (292 ⁹)	LVGMC, CSP

⁷ Atbilstoši 2019. gada SEG inventarizācijai, iesniegta Konvencijas un Kioto protokola ietvaros.

⁸ Izejas dati:

- IKP vērtība (salīdzināmajās cenās pret 2010.gadu) atbilstoši Eiropas Komisijā 2019.gadā iesniegtajiem ziņojumiem par politikām, pasākumiem un SEG prognozēm.
- Kopējās SEG emisijas (neieskaitot ZIZIMM sektoru) atbilstoši mērķim, kas noteikts Latvijas oglekļa mazietilpīgas attīstības stratēģijas 2050.gadam projektā (2030.gada mērķis -65% SEG samazinājums salīdzinoši ar 1990.gadu).

⁹ Izejas dati:

- IKP vērtība (salīdzināmajās cenās pret 2010.gadu) atbilstoši Eiropas Komisijā 2019.gadā iesniegtajiem ziņojumiem par politikām, pasākumiem un SEG prognozēm.
- Kopējās SEG emisijas (neieskaitot ZIZIMM sektoru) atbilstoši mērķim, kas noteikts Latvijas oglekļa mazietilpīgas attīstības stratēģijas 2050.gadam projektā (2030.gada mērķis -65% SEG samazinājums salīdzinoši ar 1990.gadu).

[272]	CO ₂ piesaiste un SEG emisiju attiecība noteiktās ZIZIMM sektora zemes uzskaites kategorijās	ktCO ₂ ekv.	*	*	ZIZIMM sektorā uzskaitā mās SEG emisijas nepārsniedz uzskaitāmo SEG piesaisti ¹⁰	ZIZIMM sektorā uzskaitā mās SEG emisijas nepārsniedz uzskaitāmo SEG piesaisti ¹¹	ZM, LVMI "Silava", VARAM
[273]	Gaisa piesārņojuma % samazinājums: slāpekļa oksīdi – NO _x daļiņas – PM _{2,5} amonjaks – NH ₃	%	2016				LVGMC
				17	33	34	
				28	27	35	
				9	1	1	
[274]	Augstai un labai ekoloģiskai kvalitātei atbilstošu ūdensobjektu īpatsvars	%	2017	21	30	35	LVGMC
[275]	Sadzīves atkritumu pārstrādes līmenis	%	2020	~27%	55%	60%	LVGMC, Valsts statistikas pārskats "3. Atkritumi"
[276]	Radītais sadzīves atkritumu daudzums uz iedzīvotāju	kg	2018	470	460	450	CSP, LVGMC (Valsts statistikas pārskats "Atkritumi – 3")
[277]	Radītais bīstamo atkritumu daudzums	tūkst., t	2018	118	113	100	CSP
[278]	Mirušās koksnes daudzums	tbc	tbc	tbc	tbc	tbc	tbc
[279]	Lauku putnu indekss		2000.g.= 100	100	100>12 0	>120	Dabas aizsardzības pārvalde
[280]	Meža putnu indekss		2005.g.= 100	100	100 >100	100 >100	Dabas aizsardzības pārvalde

*Indikatora dati bāzes gada un mērķa vērtības norādīšanai uz šo brīdi nav pieejami, tiks precizētas mērķa vērtības periodā 2021.–2025. gadā un 2025.–2030. gadā

¹⁰ Aprēķina kā kopējo emisiju un kopējās piesaistes summu visās regulas (ES) 2018/841 2. pantā minētajās zemes uzskaites kategorijās kopā atbilstoši regulas (ES) 2018/841 noteiktajiem uzskaites noteikumiem

¹¹ Aprēķina kā kopējo emisiju un kopējās piesaistes summu visās regulas (ES) 2018/841 2. pantā minētajās zemes uzskaites kategorijās kopā atbilstoši regulas (ES) 2018/841 noteiktajiem uzskaites noteikumiem

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz-atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[281]	Tautsaimniecības siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana, izmantojot risinājumus klimata pārmaiņu mazināšanai un klimata tehnoloģiju atklājumus, un pieaugošas oglekļa dioksīda piesaistes nodrošināšana virzībā uz klimatnoturīgu ekonomikas attīstību, mērķtiecīgi sasniedzot augstu energoefektivitāti un transporta sistēmas dekarbonizāciju.	EM, VARAM, FM, ZM, SM, LM, IZM, PKC, VK, SPRK	Pašvaldības	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	SEG emisiju intensitāte CO ₂ piesaistes un SEG emisiju attiecība noteiktās ZIZIMM sektora ¹² kategorijās ¹³
[282]	Klimata pārmaiņu ietekmju mazināšana, īstenojot pielāgošanās klimata pārmaiņām pasākumus un panākot materiāltehniskā un infrastruktūras nodrošinājuma uzlabojumus (katastrofu draudu, t.sk., plūdu un krasta erozijas, novēršanas un to pārvaldīšanas pasākumu īstenošanai), kā arī tautsaimniecības nozaru pārvaldībā, un ilgtspējīgā nokrišņu notekūdeņu apsaimniekošanā, ņemot vērā jaunākos zinātniskos datus un prognozes par klimatnoturīguma sasniegšanu un stiprināšanu	VARAM, IeM, ZM	KM, SM, VM, EM, pašvaldības	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	SEG emisiju intensitāte
[283]	Gaisa kvalitātes uzlabošana slāpekļa oksīdu (NO _x), amonjaka un daļiņu PM _{2,5} piesārņojuma samazināšanai blīvi apdzīvotās vietās un valstī kopumā, mērķtiecīgi sasniedzot augstu energoefektivitāti, oglekļa mazietilpīgu ražošanu un uzlabojot transporta sistēmas.	VARAM, EM, ZM, SM, pašvaldības		VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Gaisa piesārņojuma % samazinājums (slāpekļa oksīdi – NO _x , daļiņas – PM _{2,5} , amonjaks – NH ₃)
[284]	Augstas un labas kvalitātes virszemes un pazemes ūdensobjektu īpatsvara palielinājuma panākšana, kā arī iekšzemes ūdensobjektu un jūras vides stāvokļa uzlabošana un pazemes ūdens resursu aizsardzība, samazinot antropogēno slodzi t.sk. notekūdeņu kaitīgo ietekmi uz dabas resursiem un vidi, nodrošinot	VARAM	ZM, EM, VM, SM, pašvaldības	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Augstai un labai ekoloģiskai kvalitātei atbilstošu ūdensobjektu īpatsvars

¹² Zemes sektors – zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektors (ZIZIMM)

¹³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018.gada 30.maija regula Nr. 2018/841 par zemes izmantošanā, zemes izmantošanas maiņā un mežsaimniecībā radušos siltumnīcefekta gāzu emisiju un piesaistes iekļaušanu klimata un enerģētikas politikas satvarā laikposmam līdz 2030. gadam un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 525/2013 un Lēmumu Nr. 529/2013/ES

	nepieciešamās infrastruktūras izveidi un veicinot notekūdeņu dūņu apstrādi.				
[285]	Vietējo resursu, tāpat bioresursu efektīvāka izmantošana (ekodizaina principu piemērošana un aprites ekonomikas ieviešana dažādos tautsaimniecības sektoros), jo īpaši sasniedzot augstāku standartu un inovāciju izmantošanu pārtikas aprītē un dzīvnieku veselībā saskaņā ar "vienas veselības" principu, kā arī veicinot bezatkritumu ražošanas tehnoloģiju un inovāciju ieviešanu tautsaimniecībā	VARAM, ZM, VM	EM, SM	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	SEG emisiju intensitāte Radītais sadzīves atkritumu daudzums uz iedzīvotāju
[286]	Zemes dzīļu resursu apzināšana, izpēte, apsaimniekošanas plānošana vietējo resursu ilgtspējīgai izmantošanai un pārvaldībai	VARAM	ZM, EM	VB, citi finanšu avoti	
[287]	Atkritumu rašanās un apglabājamo atkritumu samazināšana un atkritumu pārstrādes un reģenerācijas īpatsvara palielināšana, īpaši akcentējot notekūdeņu dūņu apstrādi un bioloģiski noārdāmo atkritumu pārstrādes un to reģenerācijas īpatsvara un jaudas palielinājumu	VARAM	Pašvaldības	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Sadzīves atkritumu pārstrādes līmenis Radītais sadzīves atkritumu daudzums uz iedzīvotāju
[288]	Vēsturiski piesārņoto vietu sanācības un revitalizācijas pasākumu īstenošana uzlabotas vides kvalitātes (augšnei, gruntij, pazemes un virszemes ūdeņiem) sasniegšanai	VARAM	Pašvaldības	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Augstai un labai ekoloģiskai kvalitātei atbilstošu ūdensobjektu īpatsvars
[289]	Bioloģiskās daudzveidības aizsardzības sistēmas pilnveidošana, izstrādājot zinātniski pamatotus bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas mērķus, rādītājus un īstenojot pasākumus labvēlīga ES un nacionālas nozīmes biotopu un sugu aizsardzības stāvokļa nodrošināšanai Latvijā, ņemot vērā sabiedrības ekonomiskās un sociālās intereses un reģionālās attīstības vajadzības	VARAM	ZM	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Lauku putnu indekss Meža putnu indekss
[290]	Aizsargājamo biotopu un sugu aizsardzības stāvokļa uzlabošanas pasākumu realizēšana saskaņā ar zinātniski pamatotiem sugu un biotopu aizsardzības un dabas aizsardzības plāniem	VARAM	ZM, pašvaldības	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Lauku putnu indekss Meža putnu indekss
[291]	Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas pasākumu integrēšana tautsaimniecības nozarēs, jo īpaši lauksaimniecības, mežsaimniecības	VARAM	ZM, pašvaldības	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Lauku putnu indekss

	un zivsaimniecības nozarēs, īstenojot ilgtspējīgu dabas resursu apsaimniekošanu un zaļās infrastruktūras izmantošanu, vienlaikus nodrošinot bioloģiskās un ainavu daudzveidības aizsardzību un vērtības celšanu, sekmējot ilgtspējīgu tūrisma attīstību.				Meža putnu indekss
[292]	Sabiedrības uzvedības modeļu un paradumu maiņas veicināšana, izpratnes veidošana par vidi un ilgtspējīgu dabas resursu apsaimniekošanu.	VARAM	ZM, pašvaldības, plānošanas reģioni	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	SEG emisiju intensitāte Radītais sadzīves atkritumu daudzums uz iedzīvotāju

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 1370,45 milj. EUR.

Rīcības virziens "Tehnoloģiskā vide un pakalpojumi"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶI

[293] **Integrēta, ilgtspējīga transporta sistēma, kas sniedz kvalitatīvas cilvēku un kravu mobilitātes iespējas visā valsts teritorijā, nodrošina gan vietējo sasniedzamību, izmantojot dzelzceļu kā sabiedriskā transporta mugurkaulu, gan arī starptautisko savienojamību, pilnībā iekļaujoties ES pamattīklā (*Rail Baltica*) un nodrošinot pamattīkla un visaptverošā tīkla sasaisti.**

[294] **Eiropas Savienības savienojamības mērķiem atbilstoša platjoslas elektronisko sakaru infrastruktūra.**

[295] **Digitalizējot transformēta publiskā pārvalde, racionāli pārvaldīta organizatoriskā un tehnoloģiskā ekosistēma, kas ir iekšēji integrēta un ārēji atvērta kopīgas vērtības radīšanai, inovācijām un lietotāji orientētai pieejai publisko pakalpojumu sniegšanā fiziskajā un digitālajā vidē.**

[296] **Pieejami, inovatīvi un energoefektīvi risinājumi energoapgādē, panākot lielāku pašnodrošinājumu un izkliedēto enerģijas ražošanu.**

[297] Latvijā, tāpat kā citur Eiropā un pasaulē, transporta nozare ir viena no stratēģiski nozīmīgākajām tautsaimniecības nozarēm, savukārt transporta infrastruktūra, kā arī transporta un loģistikas pakalpojumi atstāj tiešu iespaidu uz konkurētspēju, ekonomikas izaugsmi, radot priekšnosacījumus citu nozaru attīstībai, investīciju piesaistei, dodot būtiskus ieņēmumus no eksporta pakalpojumiem, tādējādi pozitīvi ietekmējot valsts attīstību kopumā.

[298] Transports Latvijā ir lielākais enerģijas patērētājs, kā arī nozīmīgs SEG emisiju un gaisa piesārņojuma avots. Satiksmes sastrēgumu un ar to saistītā piesārņojuma līmenis, it īpaši Rīgā, ir līdz šim neatrisināta problēma.

[299] Šobrīd tādi faktori kā globalizācija, strauja tehnoloģiju attīstība, nepieciešamība piemēroties klimata pārmaiņām un paaugstināt produktivitāti, kā arī ierobežots finansējums pieprasa jaunus un elastīgus risinājumus. Tāpēc, reaģējot uz sociālekonomiskās un tehnoloģiskās vides izmaiņām, tiks attīstīta integrēta, ilgtspējīga transporta sistēma, kas sniedz kvalitatīvas cilvēku un kravu mobilitātes iespējas visā valsts teritorijā, kā arī nodrošina starptautisko sasniedzamību. Turklāt pārvietošanās būs droša un transporta sistēma – ekoloģiski, sociāli un ekonomiski ilgtspējīga. Ieguldot resursus reģionālajā infrastruktūrā, tai skaitā piemērojot inovatīvus risinājumus, tiks sniegts atbalsts ekonomiskās aktivitātes centru turpmākai attīstībai un atvieglota darbaspēka iekšējā mobilitāte, lai iedzīvotāju skaita samazināšanās apstākļos apmierinātu sabiedrības mobilitātes vajadzības visā Latvijā. Nākotnes izaicinājums ir transporta infrastruktūras sinerģija ar informācijas tehnoloģiju risinājumiem un to drošība, lai panāktu, ka transporta sistēma ir orientēta uz lietotāju un viedie transporta pakalpojumi kļūst par ikviena iedzīvotāja ikdienas sastāvdaļu.

[300] Latvija ir panākusi augstu līmeni valsts pārvaldes piedāvāto digitālo sabiedrisko pakalpojumu jomā, kaut arī pastāv dažas nepilnības kvalitātes un atvērto datu pieejamības ziņā. Tomēr iedzīvotāju digitālās prasmes būs jāuzlabo, ja Latvija vēlas uzlabot uzņēmumu produktivitāti un digitālo tehnoloģiju integrāciju, jo uzņēmumi un cilvēki digitalizācijas iespējas neizmanto pietiekami produktīvi. Tāpat jāveicina sabiedrības izpratne par kiberdrošību, kas ļaus mazināt iespējamās kiberdrošības riskus, novērst kibernetiskus draudus. Lai nodrošinātu iedzīvotājiem iespējas ērti un savlaicīgi saņemt valsts un pašvaldību pakalpojumus, aizvien vairāk tiks izmantotas IT tehnoloģiju attīstības sniegtās priekšrocības, ieviešot principu "digitāls pēc noklusējuma", jo elektroniskie pakalpojumi un risinājumi ir rentabli un bieži vien elastīgāki nekā klātienē pakalpojumi. Ikvienam elektroniskam pakalpojumam un risinājumam pirms tā ieviešanas tiks veikts kiberdrošības risku izvērtējums, kā arī nodrošināta tā kiberdrošība visā tā dzīvescikla laikā, lai nodrošinātu pakalpojuma un risinājuma nepārtrauktību, integritāti un datu aizsardzību. Būtisks izaicinājums nākotnei ir atrast veidu, kā nodrošināt un uzlabot publisko pakalpojumu kvalitāti, drošību un pieejamību sabiedrībai, nepieaugot publiskā finansējuma apjomam, kas saistīts gan ar resursu pārdali jauniem pakalpojumiem, gan ar Latvijas teritorijas pieaugošo depopulāciju un nelabvēlīgo demogrāfisko situāciju.

[301] Enerģijas aprites un drošības infrastruktūras, ko valsts nodrošina iedzīvotājiem, saskaras ar iekšējiem riskiem (dēpopulāciju) un ārējo faktoru riskiem. Izmaksu efektīvi ieguldījumi energoapgādes sistēmā un tās ilgtspējas nodrošināšana ir būtiski valsts energoapgādes risku novēršanai, jebkuras infrastruktūras darbības nodrošināšanai, kā arī tautsaimniecības funkcionēšanai un konkurētspējai kopumā. Nozīmīgākie atbalsta virzieni ir energoapgādes infrastruktūra, enerģijas ražošana, kā arī energopārvaldība un enerģijas patēriņa efektivizācija dažādos sektoros (t.sk. elektroapgāde, siltumapgāde, aukstumapgāde, transports). Lai uzlabotu vispārējo energoefektivitāti un izpildītu enerģijas taupīšanas saistības, būs vajadzīgi stimuli, ar ko piesaistīt lielākas privātās investīcijas šajā jomā, kā arī atbalsta mehānismi, lai mudinātu iedzīvotājus un uzņēmumus vairāk izmantot atjaunojamo energoresursus

enerģijas avotus (t. sk. pašpatēriņā), un papildu investīcijas, lai attīstītu atjaunojamo energoresursu enerģijas papildu ražošanu.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresu rādītājs	Mērvienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[302]	Transporta infrastruktūras indekss	vieta/punkti	2018	53/54,8	46/55,0	47/56,0	Globālās konkurētspējas indekss (2A)
[303]	Dzelzceļa pasažieru īpatsvars sabiedriskā transporta pārvadājumos	%	2018	7,38	8	10	CSP
[304]	No AER saražotās enerģijas īpatsvars transportā ¹⁴	%	2017	2,56	4,69	5,85	CSP
[305]	Bezemisiju transportlīdzekļu īpatsvars visu transportlīdzekļu skaitā	%	2018	0,05	3	5	CSP
[306]	Ceļu satiksmes negadījumos bojā gājušo skaita samazinājums	%	2018	0	10	13	CSP
[307]	Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI)	vieta	2019	17	13	10	EK, DESI
[308]	Enerģijas trilemmas indekss	vieta	2019	22	20	18	Pasaules Enerģijas padome, Enerģijas trilemmas indekss
[309]	No AER saražotas enerģijas īpatsvars kopējā enerģijas galapatēriņā	%	2017	39,02	44,9	47,5	CSP
[310]	Uzkrātais (kumulatīvais) gala enerģijas ietaupījumu apjoms galapatēriņā*	GWh	2021	-	3722	10 422	EE monitoringa sistēma, EM, BVKB
[311]	Kopējais primārās enerģijas patēriņš ne lielāks par*	PJ	2017	187	182	175	CSP

*Pēc Direktīvas 2012/27/ES metodikas/definīcija

¹⁴ Mērķa vērtības noteiktas, pieņemot, ka līdz 2026.gadam pakāpeniski tiek izbeigta t.s. pirmās paaudzes biodegvielu ieskaite

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgās institūcijas	Līdz-atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[312]	Multimodāla sabiedriskā transporta tīkla ar dzelzceļu kā sabiedriskā transporta "mugurkaulu" izveidošana, integrējot <i>Rail Baltica</i> esošajā valsts un pašvaldību transporta tīklā, veidojot multimodālus transporta un pasažieru pārsēšanās mezglus, veicinot reģionu sasniedzamību, iedzīvotāju mobilitāti un vides pieejamību, turpinot dzelzceļa elektrifikāciju, vienlaikus attīstot drošu autoceļu un ielu infrastruktūru, un nodrošinot ērtus savienojumus starp vilciena un autobusu reisiem, visās darbībās nodrošinot pieklūstamības prasības	SM	VARAM, IeM, VM, FM, pašvaldības	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Transporta infrastruktūras indekss Dzelzceļa pasažieru īpatsvars sabiedriskā transporta pārvadājumos DESI No AER saražotās enerģijas īpatsvars transportā Bezemisiju transportlīdzekļu īpatsvars visu transportlīdzekļu skaitā Ceļu satiksmes negadījumos bojā gājušo skaita samazinājums
[313]	Starptautiskās savienojamības uzlabošana, īstenojot <i>Rail Baltica</i> projektu, tālāk attīstot starptautisko lidostu "Rīga" un vienlaikus paaugstinot tranzīta pakalpojumu konkurētspēju un jaunu tirgu apguvi, veidojot Rīgu par nozīmīgu un modernu multimodālu transporta mezglu, tai skaitā uzlabojot infrastruktūru, tādējādi palielinot Eiropas vienotā transporta tīkla produktivitāti un sekmējot vides mērķu ievērošanu	SM	FM, IeM, ZM, VARAM, pašvaldības	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Transporta infrastruktūras indekss Dzelzceļa pasažieru īpatsvars sabiedriskā transporta pārvadājumos
[314]	Transporta sistēmas pilnveidošana, lai palielinātu velosipēdu un citu videi draudzīgu transporta līdzekļu lietošanu un AER izmantošanu, veidojot atbilstošu infrastruktūru un veicinot	SM	EM, VARAM, pašvaldības	VB, ES fondi	No AER saražotās enerģijas īpatsvars transportā Dzelzceļa pasažieru

	autoparka nomaigu, vienlaikus panākot pieejamību dažādām sociālajām grupām				Īpatsvars sabiedriskā transporta pārvadājumos Bezemisiju transportlīdzekļu īpatsvars visu transportlīdzekļu skaitā Ceļu satiksmes negadījumos bojā gājušo skaita samazinājums
[315]	Eiropas Savienības savienojamības mērķiem atbilstoša platjoslas elektronisko sakaru tīkla izveidošana, attīstot "vidējās jūdzes" un "pēdējās jūdzes" elektronisko sakaru tīklu infrastruktūru un izveidojot platjoslas kartēšanu	SM		VB, ES fondi	DESI
[316]	Mūsdienu tehnoloģiju un racionālas, resursu efektīvas, lietotājoorientētas un atvērtas pārvaldības ieviešana, lai kvalitatīvi nodrošinātu publiskos pakalpojumus, ievērojot "primāri digitāls", proaktīvas pakalpojumu sniegšanas un vienreizes principu, t.sk. pārrobežu, kā arī veiktu valsts pārvaldes un pašvaldību IKT infrastruktūras un atbalsta procesu optimizāciju un centralizāciju	VARAM, VM, SM	Visas ministrijas, VK, PKC (DLC), pašvaldības, resori, kuri sniedz pakalpojumus VPKAC	VB, ES fondi, pašvaldības, PMF, RPVI, citi finanšu avoti	DESI
[317]	Fiziskās un digitālās vides pieejamības un piekļūstamības palielināšana valsts un pašvaldību infrastruktūrā, kā arī digitālo risinājumu izmantošanas veicināšana, paaugstinot iedzīvotāju digitālās prasmes, pilnveidojot elektroniskās identifikācijas un drošas elektroniskās parakstīšanās sistēmu un nodrošinot vides pieejamību kvalitatīvai pakalpojumu sniegšanai	VARAM, LM, IeM, AizM	Visas ministrijas, VK, pašvaldības,	VB, ES fondi, pašvaldības, IDF	DESI
[318]	Enerģētiskās drošības un neatkarības palielināšana un virzība uz pilnīgu enerģijas	EM		VB, ES fondi, citi	Enerģijas trilemmas indekss

	tirgu integrāciju, turpinot iesaisti Baltijas valstu elektrotīklu sinhronizācijā un gāzes vienotā tirgus izveidē, vienlaikus atbalstot civilās enerģētikas mikroprojektus, lai iesaistītu mājsaimniecības enerģijas ražošanā no atjaunojamiem avotiem pašu patēriņam un energotaupīgu ēku būvniecībā un atjaunošanā			finanšu avoti	No AER saražotas enerģijas īpatsvars kopējā enerģijas galapatēriņā Uzkrātais (kumulatīvais) gala enerģijas ietaupījumu apjoms galapatēriņā Kopējais primārās enerģijas patēriņš ne lielāks par
--	---	--	--	---------------	--

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 4073,09 milj. EUR.

Rīcības virziens "Līdzsvarota reģionālā attīstība"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[319] Reģionu potenciāla attīstība un ekonomisko atšķirību mazināšana, stiprinot to iekšējo un ārējo konkurētspēju, kā arī nodrošinot teritoriju specifikai atbilstošus risinājumus apdzīvojuma un dzīves vides attīstībai.

[320] Latvijā reģionālās attīstības jautājums ir saistīts ar vairākiem mērķiem – veicināt valsts konkurētspēju, uzņēmējdarbības produktivitāti un sociālo atbildību, mazināt ienākumu un iespēju nevienlīdzību, vienlaikus nodrošinot labu dzīves kvalitāti iedzīvotājiem visos reģionos (nodarbinātība, pakalpojumi, publiskā vide, dabas bagātības un kultūras mantojums).

[321] Latvijas lielākajām pilsētām un – jo sevišķi – Rīgai ir dominējoša loma Latvijas ekonomikas izaugsmē, taču šī inerce nevarēs arī turpmāk nodrošināt tikpat ātru valsts attīstību bez produktivitātes kāpināšanas un konkurētspējas palielināšanas atvērta darba tirgus apstākļos. Riskus rada fakts, ka izaugsme nav bijusi teritoriāli līdzsvarota, jo nevienlīdzība joprojām ir liela un attālo reģionu izaugsme atpaliek no Rīgas reģiona.

[322] Negatīvās demogrāfiskās tendences kopā ar zemo produktivitāti rada riskus ilgtspējīgai tautsaimniecības attīstībai. Relatīvi zemie ienākumi iedzīvotājiem, kas dzīvo teritorijās ārpus lielajām pilsētām un to ietekmes zonām, veicina emigrāciju, kā rezultātā kvantitatīvi un kvalitatīvi samazinās pieejamais darbaspēks.

[323] Ir nepieciešama ekonomiski vājāko reģionu uzņēmējdarbības struktūras pārorientēšana uz tādiem modeļiem, kas īsteno tehnoloģiski ietilpīgu ražošanu un pakalpojumu sektoru un specializējas uz lielāku produkcijas pievienotās vērtības radīšanu, kā arī jāveicina uz pašiniciatīvu un atbildību balstītu mazo uzņēmējdarbības formu attīstība, tai skaitā kultūras, radošo industriju un tūrisma jomā.

[324] Saglabājoties esošajām demogrāfijas tendencēm un sabiedrībai novecojot, sabiedriskais sektors Latvijā nākotnē saskarsies ar nepieciešamību nodrošināt arvien vairāk sabiedrisko pakalpojumu ierobežota finansējuma apstākļos. Tāpēc īpaši svarīgs būs jautājums par pašreizējo tēriņu lietderīgumu un sabiedriskā sektora pārvaldības sistēmas efektīvizēšanu un caurspīdīgumu.

[325] Iedzīvotāju novecošanās rada nepieciešamību īstenot tādu politiku, kas atbalsta pēc iespējas ilgāku cilvēku palikšanu darba tirgū, kā arī kvalitatīvu sociālo pakalpojumu, tai skaitā ilgstošās aprūpes pakalpojumu, ģimeniskai videi pietuvinātu ilgstošās aprūpes pakalpojumu un pieaugušo izglītības iespēju pieejamību reģionos. Jāveido publisko pakalpojumu kopuma pieejamība atbilstoši demogrāfijas izaicinājumiem – reģionos, kur samazinās iedzīvotāju skaits, uzlabojot pakalpojumu izmaksu efektivitāti, kā arī mobilitāti un digitālos risinājumus to pieejamībai.

[326] Lai mazinātu sociālekonomiskās atšķirības un risinātu demogrāfiskās problēmas, jāveic saskaņotas darbības valsts, reģionu un vietējā līmenī pilsētu, lauku, pierobežas, Rīgas metropoles areāla un piekrastes teritoriju pielāgotai, ilgtspējīgai un integrētai attīstībai, piesaistot gan publiskās, gan privātās investīcijas. Latvijai ir jārod savi specifiski risinājumi, lai uzlabotu reģionos dzīvojošo iedzīvotāju ikdienas dzīves kvalitāti un uzņēmējdarbības vidi. Viens no svarīgākajiem izaicinājumiem būs veidot saiknes starp pilsētām un funkcionālām pilsētteritorijām, lai uzlabotu attīstības centru konkurētspēju, un palielināt pašvaldību sadarbības efektivitāti.

[327] Uzdevumu kopums ir vērsts uz to, lai ar vietējās pašvaldības mērķtiecīgu politiku uzlabotu publisko infrastruktūru uzņēmējdarbības atbalstam, piesaistītu investīcijas inovāciju radīšanai, radītu darbavietu un pakalpojumu daudzveidību un uzlabotu uzņēmējdarbības vidi, nodrošinātu darbaspēka mobilitāti reģionu iekšienē un starp reģioniem un vienlaikus saglabātu valsts un pašvaldību pakalpojumu pieejamības līmeni – gan izmantojot digitalizācijas iespējas, gan ieviešot alternatīvus fizisko pakalpojumu sniegšanas modeļus, kas pielāgoti atsevišķas apdzīvotās vietas vajadzībām.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresu rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[328]	Reģionālā IKP starpība – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais IKP uz vienu iedzīvotāju līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu	%	2016	47	52	55	CSP, aprēķins
[329]	Pilsētas novērtējuma indekss, Rīga	punkti	2017	19,1	25	30	EK, Kultūras un radošo pilsētu monitorings
[330]	Privāto investīciju piesaiste plānošanas	%	2017	33,4	37	45	CSP, aprēķins

	reģionos – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu							
[331]	Darba algas plānošanas reģionos – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu, %	%	2018	73,9	80	89,0	CSP, aprēķins	

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz-atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[332]	Uzņēmējdarbību sekmējošas publiskās infrastruktūras izveide, balstoties uz teritoriju attīstības plānošanas dokumentos noteikto teritoriju specializāciju un aktuālo privāto investoru pieprasījumu, lai motivētu reģionos veidot jaunus produktus un pakalpojumus, paaugstināt produktivitāti, dažādot uzņēmējdarbību, izmantot inovācijas un kompetenču pārneses iespējas un piesaistīt kvalificētu darbaspēku	VARAM	ZM, EM, IZM, LM, plānošanas reģioni, pašvaldības, LDDK, LTKR	VB, ES fondi	Reģionālā IKP starpība – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais IKP uz vienu iedzīvotāju līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu Darba algas plānošanas reģionos – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu, %
[333]	Koordinētas atbalsta sistēmas izveidošana investīciju piesaistei un uzņēmējdarbības atbalstam reģionos un reģionālā izaugsmes fonda (reģionālo projektu programmas) izveide mērķtiecīgiem ieguldījumiem	VARAM	FM, EM, LPS, plānošanas reģioni, pašvaldības	VB, citi finanšu avoti	Privāto investīciju piesaiste plānošanas reģionos – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu
[334]	Plānošanas reģionu, pašvaldību un citu teritorijas attīstībā iesaistīto pušu kapacitātes, zināšanu un administratīvo procesu uzlabošana, lai palielinātu pašvaldību sadarbību un spēju nodrošināt iedzīvotāju mobilitāti, investīcijām	VARAM	VK, ZM, pašvaldības, plānošanas reģioni, LPS, LLPA	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Privāto investīciju piesaiste plānošanas reģionos – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu

	labvēlīgu vidi un augstu pašvaldību sniegto pakalpojumu kvalitāti un izmaksu efektivitāti				Pilsētas novērtējuma indekss, Rīga
[335]	Vietējās mobilitātes nodrošināšana nodarbinātībai un pakalpojumu saņemšanai, uzlabojot infrastruktūru, sniedzot atbalstu inovatīviem mikromobilitātes risinājumiem	SM	VARAM, EM, ZM, LM, plānošanas reģioni, pašvaldības	VB	Reģionālā IKP starpība – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais IKP uz vienu iedzīvotāju līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu Privāto investīciju piesaiste plānošanas reģionos – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu Pilsētas novērtējuma indekss, Rīga
[336]	Publisko pakalpojumu uzlabošana atbilstoši iedzīvotāju skaita dinamikai, attīstot alternatīvus pakalpojumu modeļus un infrastruktūru, pašvaldību pakalpojumu ēku energoefektivitāti, kā arī publiskās ārtelpas kvalitāti	VARAM	FM, EM, ZM, IeM, IZM, KM, LM, VM, SM, VK, pašvaldības	VB, ES fondi, pašvaldības	Pilsētas novērtējuma indekss, Rīga
[337]	Valsts iestāžu netiešo un atbalsta funkciju izvietošana ārpus Rīgas reģiona	VK	Visas ministrijas, pašvaldības	VB, citi finanšu avoti	Reģionālā IKP starpība – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais IKP uz vienu iedzīvotāju līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu Darba algas plānošanas reģionos – četru mazāk attīstīto plānošanas reģionu vidējais līmenis pret augstāk attīstīto plānošanas reģionu, %

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 824,12 milj. EUR.

Rīcības virziens “Mājoklis”

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[338] Latvijā visām māsaimniecībām ir pieejami mājokļi. Esošais dzīvojamais fonds līdz 2050. gadam atbilst augstiem energoefektivitātes, būvniecības, drošības un labiekārtotības standartiem. Tiesiskais regulējums veicina privātos un publiskos ieguldījumus dzīvojamā fonda izveidei.

[339] Pienācīgs mājoklis drošā dzīves vidē uzskatāms par cilvēka pamatvajadzību, jo ar mājokli ir saistītas tādas indivīda vajadzības kā vajadzība pēc drošības, aizsardzības, privātuma, siltuma. No valsts skatupunkta, kvalitatīvu mājokļu pieejamība ir svarīga depopulācijas mazināšanai, tautas ataudzei, darbaspēka mobilitātei, jaunu darbavietu veidošanai, kā arī nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai.

[340] Izmaksu ziņā pieejamu un kvalitatīvu mājokļu trūkums ir viens no iemesliem, ka tiek kavēta valsts iekšējā mobilitāte, un netieši izraisa citus negatīvus efektus – ir mazāka iespēja iesaistīt darba tirgū darba meklētājus un bezdarbniekus, tiek kavēta tautsaimniecības izaugsme un padziļināta depopulācija. Īres mājokļu tirgus attīstība ir stagnējoša – pastāv gan ekonomiskie, gan administratīvie un normatīvie šķēršļi, kas kavē investīciju piesaisti zemo izmaksu īres mājokļu būvniecībā – ilgstošs un dārgs būvniecības process, augstas nodevas, ilgstoša īres strīdu risināšanas procedūra, izīrētāju interešu vāja aizsardzība īres tiesību jomā un ilgtermiņa finansējuma (uz 30 gadiem vai ilgāk) trūkums projektiem. Ieguldījumi mājokļos ir izšķiroši nacionālai attīstībai, jo tie sekmē labākas nodarbinātības iespējas, uzlabojot darbaspēka mobilitāti valstī. Savukārt reģionālā attīstība ir arī svarīgs elements emigrācijas samazināšanā un līdz ar to iedzīvotāju skaita sarukšanas tempa palēnināšanā. Turklāt pieaugošās mājokļa izmaksas un mājokļu pieejamība zemu un vidēju ienākumu māsaimniecībām kā problēma ir izteikta gan reģionos, gan Rīgā un Pierīgas novados.

[341] Daudzām māsaimniecībām mājokļu izmaksas bieži vien ir lielākā izdevumu daļa, kas var izraisīt parādu veidošanos, ja tiek apmaksātas citas pamatvajadzības. Situāciju sarežģītāku padara fakts, ka Latvijā trūkst sociālo mājokļu un tie bieži vien nav piemēroti dzīvošanai, kā arī nav izvietoti tuvu darbavietām.

[342] Uzdevumu kopums ir veidots, lai Latvijā visām māsaimniecībām ir pieejami mājokļi un esošais dzīvojamais fonds līdz 2050. gadam atbilst augstiem energoefektivitātes, būvniecības, drošības un labiekārtotības standartiem, kā arī lai atbalstītu ilgtspējīgu pilsētu attīstību un palielinātu mājokļu būvniecības apjomu tajās apdzīvotajās vietās, kur ir augoša uzņēmējdarbība un darbaspēka pieprasījums, lai labāk reaģētu uz pieaugošo pieprasījumu pēc mājokļiem, noturētu mājokļu cenas iedzīvotāju maksātspējai atbilstošā līmenī un atvieglotu darbaspēka mobilitāti. Ievērojot klimata pārmaiņu un vides aizsardzības aspektus, tiks veidota ekoloģiski, sociāli un ekonomiski ilgtspējīga ilgtermiņa mājokļu politika. Palielinot valsts subsidētu, samērīgas cenas mājokļu būvniecību, tiks piesaistītas privātās investīcijas,

lai radītu daudzveidīgu mājokļu piedāvājumu ekonomiski augošajās teritorijās. Vienlaikus ir jāatrod risinājums kopējam valsts attīstības izaicinājumam, apzinoties, ka lielākā Latvijas daļa sastāv no teritorijām, kurās iedzīvotāju skaits sarūk. Ne tikai depopulācija, bet arī iedzīvotāju novecošanās rada jaunas vajadzības, kas kļūst arvien nozīmīgākas, tāpēc mājokļu politika tiks veidota, ņemot vērā arī dažādu vecuma grupu un sociālo grupu mājokļu vajadzības, nodrošinot pietiekamu valsts atbalstu mājokļu pieejamībai īpašām grupām un sociālo mājokļu veidošanai.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresu rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[343]	Personas, kas reģistrētas pašvaldības palīdzības reģistrā mājokļa jautājuma risināšanai	skaits	2018	7215	6700	5700	EM apkopotā pašvaldību sniegtā informācija
[344]	Mājsaimniecību īpatsvars, kurām kopējie ar mājokli saistītie izdevumi sagādā finansiālas grūtības (ļoti apgrūtināši/nedaudz apgrūtināši)	%	2018	75,6	73,2	69,2	CSP
[345]	Atjaunoto mājokļu daudzums no visiem mājokļiem gadā*	%	2021	-	2	3	Būvniecības informācijas sistēma
[346]	Mājsaimniecību īpatsvars, kuras norādīja uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem	%	2018	31,0	25,0	22,0	CSP
[347]	Ekspluatācijā pieņemto jauno dzīvokļu skaits gadā	skaits	2018	2 966	7000	10000	CSP
[348]	Mājokļu, t.sk. dzīvokļu īpašumu, skaits, kur uzlabota energoefektivitāte	skaits	2019	16 363	25 500	40 000	EM sniegtā informācija 15

*Jauns indikators, dati vēl nav pieejami bāzes un mērķa vērtības norādīšanai

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz- atbildīgā institūcija	Finanšu resursu avots	Indikators
[349]	Sociālo mājokļu atjaunošana un skaita palielināšana, vienlaikus izveidojot instrumentu, kas sniedz mājokļu atbalstu	EM	LM, VARAM, pašvaldības	VB, ES fondi	Personas, kas reģistrētas pašvaldības palīdzības reģistrā mājokļa jautājuma risināšanai

¹⁵ <https://www.altum.lv/lv/pakalpojumi/maju-energoefektivitate/daudzdzivoklu-maju-energoefektivitate-pamatinformacija/programmas-apguves-dati/>

	maznodrošinātām personām dzīvesvietas maiņai, lai veicinātu iesaistīšanos darba tirgū				Mājsaimniecību īpatsvars, kuras norādīja uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem
[350]	Atbalsta sniegšana ilgtspējīgu, zemu ekspluatācijas un būvniecības izmaksu mājokļiem primāri teritorijās ar jaunu darba vietu potenciālu, tai skaitā novēršot tirgus nepilnības, kas bremzē resursus maz patērējošu, energoefektīvu modulāro būvniecību, nodrošinot energoefektivitāti, SEG emisiju samazinājumu, inovatīvu tehnoloģiju un gudrās mājas risinājumu un vietējo resursu izmantošanu	EM	FM, pašvaldības	VB	Mājsaimniecību īpatsvars, kurām kopējie ar mājokli saistītie izdevumi sagādā finansiālas grūtības (ļoti apgrūtinājoši/nedaudz apgrūtinājoši) Mājsaimniecību īpatsvars, kuras norādīja uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem Ekspluatācijā pieņemto jauno dzīvokļu skaits gadā Uzkrātais (kumulatīvais) gala enerģijas ietaupījumu apjoms galapatēriņā
[351]	Mājokļu pieejamības uzlabošana grūtībās nonākušiem un nelabvēlīgā situācijā esošiem iedzīvotājiem, izstrādājot mehānismu finansiāla atbalsta sniegšanai un novēršot faktorus, kas kavē izmantot īres mājokļu piedāvājumu	EM	LM, VARAM	VB	Mājsaimniecību īpatsvars, kurām kopējie ar mājokli saistītie izdevumi sagādā finansiālas grūtības (ļoti apgrūtinājoši/nedaudz apgrūtinājoši) Mājsaimniecību īpatsvars, kuras norādīja uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem Ekspluatācijā pieņemto jauno dzīvokļu skaits gadā
[352]	Izstrādāt mehānismu, kas paredzētu iespēju privātpersonām saņemt grantu mājokļa iegādei vai būvniecībai, kur piešķiramā granta apmērs tiek noteikts pēc bērnu skaita ģimenē	EM	LM, FM	VB	Mājsaimniecību īpatsvars, kurām kopējie ar mājokli saistītie izdevumi sagādā finansiālas grūtības (ļoti apgrūtinājoši/nedaudz apgrūtinājoši)
[353]	Mājokļu kvalitātes paaugstināšana, modernizējot un uzlabojot mājokļu energoefektivitāti un pieejamību, un nekustamā īpašuma pārvaldības kvalitātes uzlabošana, lai mazinātu	EM	LM, IeM, VARAM, FM, pašvaldības	VB, ES fondi	Atjaunoto mājokļu daudzums no visiem mājokļiem gadā Mājokļu, t.sk. dzīvokļu īpašumu, skaits, kur uzlabota energoefektivitāte

	ēku ilgtermiņa uzturēšanas riskus				Uzkrātais (kumulatīvais) gala enerģijas ietaupījumu apjoms galapatēriņā
[354]	Mājokļu īres tirgus funkcionēšanas uzlabošana, izveidojot efektīvu īres tirgus tiesisko regulējumu un nodokļu/nodevu piemērošanu un aktualizējot dzīvokļu tiesību regulējumu pārvaldīšanas, īpašumtiesību un būvniecības jomā	EM	TM, FM	VB	Atjaunoto mājokļu daudzums no visiem mājokļiem gadā Ekspluatācijā pieņemto jauno dzīvokļu skaits gadā
[355]	Vienkāršot būvniecības procedūras dzīvojamo māju būvniecībai	EM	VARAM, pašvaldības	VB	Mājsaimniecību īpatsvars, kurām kopējie ar mājokli saistītie izdevumi sagādā finansiālas grūtības (ļoti apgrūtināši/nedaudz apgrūtināši) Atjaunoto mājokļu daudzums no visiem mājokļiem gadā Ekspluatācijā pieņemto jauno dzīvokļu skaits gadā

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 480,00 milj. EUR

Prioritāte "Kultūra un sports aktīvai un pilnvērtīgai dzīvei"

PRIORITĀTES MĒRĶIS

[356] **Ikvienam pieejams dinamisks kultūras un sporta pakalpojumu klāsts, kas ļauj attīstīt talantus un veidot spēcīgu Latvijas tēlu pasaulē**

[357] Kultūrai ir vadošā loma cilvēka intelektuālās attīstības un personības izaugsmes ceļā, tā palīdz veidot dažādas prasmes radošās darbības attīstībai, veicina ne tikai personiskās, bet arī reģionālās, nacionālās identitātes un piederības izjūtu. Kultūra sniedz pienesumu tautsaimniecības attīstībā¹⁶. Mūsdienās kultūras joma saskaras ar tādiem specifiskiem izaicinājumiem un globālām sociālām un ekonomiskām attīstības tendencēm kā digitalizācija, iespēju nevienlīdzība, demogrāfiskās izmaiņas, sabiedrības mobilitāte u.c. Kopumā novērojams, ka kultūras jomas izaicinājumus raksturo nepieciešamība pēc uzlabotas un modernas infrastruktūras, pilnveidotām personāla kompetencēm, lietpratīgiem darbiniekiem, kā arī auditorijas sašaurināšanās demogrāfisko procesu dēļ, nepietiekams jaunrades atbalsts, lai saglabātu pietiekamu kultūras piedāvājuma klāstu.

[358] Veiksmīga sporta politika ne tikai sekmē sportiskos sasniegumus un veicina veselīgu dzīvesveidu, bet arī spēcina patriotismu, spodrina Latvijas tēlu un atpazīstamību pasaulē. Savukārt daudzveidīgas fiziskās aktivitātes ne tikai sniedz fizisko un garīgo labsajūtu, bet arī uzlabo vispārējo veselības stāvokli, papildus veicinot sociālo integrāciju. Sporta nozares potenciāla izmantošanai Latvijā ne tikai jāatbalsta augstu sasniegumu sports, bet arī jāmotivē ikdienā visdažādākā vecuma iedzīvotāji pievērsties fiziskām aktivitātēm, tādā veidā sekmējot Eiropas sporta hartas mērķa sasniegšanu: piedāvāt ikvienam iespēju iesaistīties sportā un īpaši – nodrošināt, lai visiem jaunažiem cilvēkiem būtu dota iespēja apgūt fiziskās audzināšanas izglītību un sporta pamatiemaņas, kā arī nodrošināt to, lai ikvienam būtu iespēja iesaistīties sportā un aktīvajā atpūtā drošā un veselīgā vidē.

[359] Tūrisma attīstība Latvijā ir viena no tautsaimniecības un vides attīstības prioritātēm. Tūristu plūsmas palielināšana veicinātu dažādu nozaru izaugsmi. Lai piesaistītu ceļotājus un popularizētu Latviju starptautiskajā mērogā, ir svarīgi izstrādāt pievilcīgus tūrisma produktus un tos veiksmīgi pārdot.

Rīcības virziens "Cilvēku līdzdalība kultūras un sporta aktivitātēs"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

¹⁶ Tostarp tiek aizvien biežāk aktualizēts kultūras nozares ieguldījums ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā: <http://www.unesco.org/culture/flipbook/culture-2030/en/mobile/index.html#p=1>

[360] Kultūras un fizisko aktivitāšu pieejamība visiem, paaugstinot Latvijas sabiedrības dzīves kvalitāti

[361] Līdzdalība kultūras dzīvē sekmē pilsoniskās sabiedrības attīstību un stiprina demokrātijas vērtības¹⁷. Līdzvērtīgs kultūras piedāvājums dažādām mērķgrupām, respektējot kultūras izpausmju daudzveidību, var kalpot par sociālās kohēzijas instrumentu, tādējādi paaugstinot arī kopējo dzīves kvalitātes uztveri sabiedrībā¹⁸.

[362] Kultūrizglītība un sporta izglītība¹⁹ pēc Valsts izglītības satura centra datiem tradicionāli ir vispopulārākās no visām interešu izglītības programmām.

[363] Fiziskās aktivitātes ir viens no sabiedrības veselības priekšnoteikumiem, ar tām regulāri jānodarbojas jau no bērnības un jāturpina visa mūža garumā. Pasaules Veselības organizācija norāda, ka tādējādi mazinās risks saslimt ar sirds un asinsvadu slimībām, otrā tipa cukura diabētu un dažu veidu onkoloģiskām slimībām, tāpat arī neveidojas liekais svars. Ikdienas kustības ir svarīgas labam noskaņojumam. Diemžēl Slimību profilakses un kontroles centra pētījumu dati norāda, ka lielākā daļu bērnu un pieaugušo Latvijā nav pietiekami aktīvi.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresu rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[364]	Mājsaimniecību izdevumi kultūrai un atpūtai no mājsaimniecību kopējiem patēriņa izdevumiem	%	2016	7,6	8,5	9,0	CSP
[365]	15 – 74 gadu vecu iedzīvotāju īpatsvars ar pietiekamu fizisko aktivitāti vismaz 4 reizes nedēļā 30 min ²⁰	%	2018	9,5	10,5	12	SPKC
[366]	Dalībnieku skaits mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos kultūras centros, tūkst.	skaits	2018	66,2	68	69	CSP

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz- atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[367]	Sabiedrības, īpaši tās mazaktīvās daļas, iesaistīšana kultūras, sporta un fiziskajās, t.sk.	IZM, VM, KM	VARAM, LM, pašvaldības, NVO	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Mājsaimniecību izdevumi kultūrai un atpūtai no mājsaimniecību

¹⁷ <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/indicators-culture-and-democracy>

¹⁸ <https://cultureactioneurope.org/knowledge/the-value-and-values-of-culture/>

¹⁹ Kultūrizglītība (~60-62%), sporta izglītība (~18-20%)

²⁰ Tabula 146.A. (https://www.spkc.gov.lv/upload/spkcresearchfailicol/finbalt_2018_i_ii_dala.pdf)

	aktīvā tūrisma aktivitātēs, piedāvājot un īstenojot daudzveidīgas neformālās izglītības, kultūrp politikas, sporta (t.sk. starptautiskus tautas sporta pasākumus) un fizisko aktivitāšu iniciatīvas				kopējā patēriņa izdevumiem 15 – 74 gadu vecu iedzīvotāju īpatsvars ar pietiekamu fizisko aktivitāti vismaz 4 reizes nedēļā 30 min
[368]	Sabiedrības izglītošana un informēšana par fizisko aktivitāšu iespējām, to nozīmi veselības veicināšanā un kultūras, sporta un fizisko aktivitāšu lomu personības attīstībā, veidojot sabiedrisko pasūtījumu dažādām auditorijām, attīstot bibliotēku pakalpojumus	IZM, VM, KM	ZM, LM, pašvaldības, NVO	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Mājsaimniecību izdevumi kultūrai un atpūtai no mājsaimniecību kopējā patēriņa izdevumiem 15 – 74 gadu vecu iedzīvotāju īpatsvars ar pietiekamu fizisko aktivitāti vismaz 4 reizes nedēļā 30 min
[369]	Valsts un pašvaldību institūciju, izglītības iestāžu, privātā sektora un nevalstisko organizāciju sadarbība koordinētai sporta un kultūras infrastruktūras (t.sk. kultūras pieminekļi, sakrālais mantojums) izmantošanai un aktīvā tūrisma attīstība iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanai, īstenojot starpinstitucionālus un starpsektorālus kopprojektus un aktivitātes	KM, IZM	FM, VARAM, EM, pašvaldības, plānošanas reģioni, izglītības iestādes, NVO	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Mājsaimniecību izdevumi kultūrai un atpūtai no mājsaimniecību kopējā patēriņa izdevumiem Kultūras pasākumu apmeklējumu skaits gadā uz 100 iedzīvotājiem Dalībnieku skaits mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos kultūras centros, tūkst.
[370]	Kultūras mantojuma, sporta tradīciju un vērtību saglabāšana un nodošana nākamajām paaudzēm, iesaistot iedzīvotājus un nodrošinot jaunāko IKT izmantošanu, lai pilnvērtīgi iekļautos pasaules kultūras telpā un sportā	KM	IZM, VARAM, pašvaldības, NVO	VB, citi finanšu avoti	Mājsaimniecību izdevumi kultūrai un atpūtai no mājsaimniecību kopējā patēriņa izdevumiem 15 – 74 gadu vecu iedzīvotāju īpatsvars ar pietiekamu fizisko aktivitāti vismaz 4 reizes nedēļā 30 min Dalībnieku skaits mākslinieciskās pašdarbības

					kolektīvos kultūras centros, tūkst.
[371]	Kultūras un sporta jomas pedagogu sagatavošana, speciālistu un profesionāļu kapacitātes stiprināšana, sadarbībā ar Latvijas augstskolām izstrādājot izglītības programmu saturu, nodrošinot brīvā laika aktivitātes profesionālu pedagogu un treneru vadībā	IZM	KM, VM, izglītības iestādes	VB	15 – 74 gadu vecu iedzīvotāju īpatsvars ar pietiekamu fizisko aktivitāti vismaz 4 reizes nedēļā 30 min Dalībnieku skaits mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos kultūras centros, tūkst.

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 86,05 milj. EUR.

Rīcības virziens "Kultūras un sporta devums ilgtspējīgai sabiedrībai"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[372] **Kultūra un sports veicina Latvijas ekonomikas un sociālo izaugsmi, veidojot radošu un ilgtspējīgu Latvijas sabiedrību**

[373] Kultūras un radošajām industrijām ir būtiska loma tautsaimniecībā un tieša pozitīva ietekme uz darbavietu radīšanu, ekonomisko izaugsmi un ārējo tirdzniecību. Saskaņā ar Eiropas Komisijas datiem kultūras un radošās industrijas veido 4.2% no Eiropas Savienības kopējā IKP, un tās nodarbina 8,4 miljonus Eiropas iedzīvotāju²¹. Vienlaikus kultūras un radošās industrijas rada būtisku pievienoto vērtību arī citām tautsaimniecības nozarēm, stimulējot inovācijas un paaugstinot to eksportspēju.

[374] Kultūras produkti veicina teritorijas attīstību, radot darba vietas un ekonomisko vērtību un uzlabojot dzīves kvalitāti²². Viens no vietējās ekonomikas dzinējspēkiem ir pozitīvs vietas vai reģiona tēls, kas veidots, identificējot un novērtējot kultūras resursus. Saskaņā ar Eiropas Komisijas Eiropabarometra aptauju²³ kultūras mantojuma saglabāšana Eiropas iedzīvotājiem ir nozīmīga – vairāk nekā 80 % uzskata, ka tas ir svarīgi viņiem personīgi, vietējai sabiedrībai, reģionam un valstij kopumā. Gandrīz 3/4 eiropiešu domā, ka valsts iestādēm jāpiešķir vairāk resursu Eiropas kultūras mantojuma saglabāšanai, un liels skaits domā, ka valsts iestādēm, ES un vietējām un reģionālām iestādēm būtu jādara vairāk, lai aizsargātu Eiropas kultūras mantojumu.

²¹ EK paziņojums „Jaunā Eiropas darba kārtība kultūrai”
https://ec.europa.eu/culture/sites/culture/files/commission_communication_-_a_new_european_agenda_for_culture_2018.pdf

²² OECD publikācija "Kultūra un vietējā attīstība" <http://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/documents/Culture-and-Local-Development-Venice.pdf>

²³ https://europa.eu/cultural-heritage/news/eurobarometer-2018-results-have-been-published_en

[375] Latvijas augsto sasniegumu sportistu fiziskās spējas – spēks, izturība, ātrums, lokanība un veiklība – jau ir sasniegušas tik augstu līmeni, ka tālākai sportiskā snieguma uzlabošanai jārod vēl neapzinātas rezerves un jāgūst atbalsts inovatīvās tehnoloģijās, inventārā, metodēs un paņēmienos, tāpēc kā izaicinājums atzīmējami lietišķie pētījumi inženierzinātnēs un tehnoloģijās, kas spētu atbalstīt sportistus, ražojot inovatīvus materiālus. Vienlaikus jāgādā arī par sportistu fizisko un psiholoģisko noturību un sagatavotību, kur liela loma atvēlēta treneru kvalifikācijai, un infrastruktūras nodrošinājumam, neaizmirstot par paaudžu nomaiņu, lai pārņemtu iesāktās sporta tradīcijas, starptautisko praksi un nestu Latvijas vārdu pasaulē.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[376]	Eksporta daļa valsts kopējā kultūras preču apjomā	%	2017	1,27	1,6	2,1	Eurostat
[377]	Kultūras pasākumu apmeklējumu skaits gadā uz 100 iedzīvotājiem	skaitis	2018	255	260	265	KM
[378]	Ārvalstu vairākdienu ceļotāju Latvijā kopējie izdevumi, milj.	EUR	2018	517	530	540	CSP
[379]	Latvijā sarīkoto starptautisko sporta sacensību un dalībnieku skaits gadā	skaitis	2018	137/ 23 122	150/ 24 000	165/ 26 000	LSFP

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz- atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[380]	Kultūras un sporta pakalpojumu un infrastruktūras kartēšana un reģionālās koordinēšanas sistēmas izveidošana, lai attīstītu un efektīvi izmantotu esošo kultūras un sporta infrastruktūru un investētu jaunas infrastruktūras radīšanā	IZM, KM	FM, SM, VARAM, pašvaldības, plānošanas reģioni, NVO	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Latvijā sarīkoto starptautisko sporta sacensību un dalībnieku skaits gadā Kultūras pasākumu apmeklējumu skaits gadā uz 100 iedzīvotājiem Ārvalstu vairākdienu

					ceļotāju Latvijā kopējie izdevumi
[381]	Pieejamas un koordinētas kultūras un sporta jomas finansēšanas sistēmas pilnveide, paaugstinot organizāciju kapacitāti un konkurētspēju, atbalsta nodrošināšana sportam, tai skaitā augstākās izglītības iestādēs, kā arī starptautisku sporta pasākumu finansēšanas sistēmas pilnveide	KM, IZM	FM, augstākās izglītības iestādes, NVO, pašvaldības	VB	Latvijā sarīkoto starptautisko sporta sacensību un dalībnieku skaits gadā
[382]	Atbalstošas vides radīšana profesionālajai mākslinieciskajai jaunradei, izveidojot radošo personu atalgojuma sistēmu un pilnveidojot finanšu atbalsta instrumentus profesionālajai mākslinieciskajai jaunradei	KM	FM, VARAM, NVO, pašvaldības	VB, citi finanšu avoti	Eksporta daļa valsts kopējā kultūras preču apjomā
[383]	Atbalstošas vides radīšana mazajiem uzņēmējiem un nevalstiskajām organizācijām kultūras, aktīvās atpūtas un radošo industriju (t.sk. eksportspējīgu produktu un pakalpojumu) jomā, nosakot valsts un pašvaldību atbalsta instrumentus. Pārskatīt NVO iespējas saimnieciskās darbības veikšanai.	KM	ZM, EM, FM, NVO	VB, ES fondi	Eksporta daļa valsts kopējā kultūras preču apjomā Ārvalstu vairākdienu ceļotāju Latvijā kopējie izdevumi, milj. <i>euro</i>
[384]	Kultūras, sporta un tūrisma pakalpojumu eksporta palielināšana, popularizējot Latvijas tēlu un veicinot kultūras un sporta pakalpojumu patērētāju un investīciju piesaisti	KM, IZM, EM	ĀM, NVO	VB, citi finanšu avoti	Eksporta daļa valsts kopējā kultūras preču apjomā Ārvalstu vairākdienu ceļotāju Latvijā kopējie izdevumi, milj. <i>euro</i>
[385]	Sistemātiska jauno talantu apzināšana un nepazaudēšana kultūras un sporta jomā, pieredzējušu un starptautisku atzinību guvušu sportistu vai speciālistu iesaistīšana sporta nozares attīstībā (skolēni, studenti)	IZM, KM	Pašvaldības, izglītības iestādes, NVO	VB	Latvijā sarīkoto starptautisko sporta sacensību un dalībnieku skaits gadā

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 174,29 milj. EUR.

Prioritāte “Vienota, droša un atvērta sabiedrība”

PRIORITĀTES MĒRĶIS

[386] **Pieaug iedzīvotāju īpatsvars, kas izjūt piederību un uzticas Latvijas sabiedrībai un tiesiskai valstij. Tāpēc cilvēki sniedz ieguldījumu savā, savu līdzcilvēku un valsts drošībā, labklājībā un attīstībā, mazinās negodīga rīcība. Cilvēki apzinās Latvijas un ikviena iedzīvotāja lomu globālajos procesos un ir atvērti sadarbībai kopēju izaicinājumu risināšanā. Latvija ir droša un tiesiska valsts. Droša valsts vide kalpo par pamatu labklājībai un attīstībai.**

[387] Vienota, droša un atvērta sabiedrība ir Latvijas suverenitātes stūrakmens. Cilvēka piederības sajūta un uzticēšanās Latvijas sabiedrībai un valstij ir pamats cilvēka spējai aktīvi kopā ar citiem rīkoties sabiedrības un valsts labā. Tā ir izšķiroša personīgās labklājības un valsts izaugsmes nostiprināšanai un ir kritiska gadījumos, kad jātiek galā ar izmaiņām, kas skar valsts un personīgo drošību.

[388] Informācijas pieejamība un atklātība, procesu izpratne veicina sniegt savu artavu lēmuma pieņemšanā, vairo sajūtu, ka cilvēks var ietekmēt valstī notiekošo. Tas var mazināt atsvešinātību un prettiesisku uzvedību (izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, korupcija u.c.). Iedzīvotājiem ir svarīgi apzināties, ka var pajauties uz atbildīgajiem dienestiem dažādās ārkārtas situācijās un vienlaikus zināt, kā rīkoties pašiem.

[389] Piederības un uzticēšanās cēloņi ir gan objektīvi, gan subjektīvi. Tos ietekmē paša pieredze, izpratne un vērtības, no līdzcilvēkiem un medijos sadzirdētais, kā arī datos balstīti fakti, cilvēku un pārvaldes rīcība.

[390] Vienotas, drošas un atvērtas sabiedrības mērķa sasniegšanai stiprināma sabiedrības saliedētība, īpaši veicinot saprašanos starp dažādām iedzīvotāju grupām. Tāpat uzlabojama pārliecība, ka valsts, kuru veidojam mēs paši, darbojas tiesiski. Tas ir iespējams, ja ir laba pārvaldība – attiecības starp valsti un individu ir godīgas, atklātas un konsekventas ar ikvienu sabiedrības locekli, kā arī ja valsts pārvaldes iekšējā organizācija ir efektīva.

[391] Šīs prioritātes īstenošana vien nenodrošinās sociālo, t.i., savstarpējo un politisko, uzticēšanos – pārliecību, ka uz citiem var pajauties. Cilvēkam no dzimšanas pakāpeniski veidojas uzticēšanās, kā arī piederības sajūta – ģimenei un saviem tuviniekiem, kopienām, sabiedrībai un valstij, kā arī starptautiskajai videi. Tāpēc NAP2027 prioritātes “Vienota, droša un atvērta sabiedrība” mērķa sasniegšana ir nesaraujami saistīta ar pozitīvu vidi ģimenē, gūto pieredzi bērnībā, emocionālo labklājību un personīgo pašapziņu, nodrošinātām pamatvajadzībām (skat. 1.prioritāti), t.sk. pietiekamiem ienākumiem un finansiālu stabilitāti (skat. 1. un 3.prioritāti), kvalitatīvu izglītību (skat. 2.prioritāti) un pašrealizēšanās iespējām (darbā – skat. 3.prioritāti; kultūrā un sportā – skat. 5.prioritāti). Sabiedrība nevar

būt vienota, droša un atvērta, ja sabiedrības līmenī netiek stiprināta sociālā iekļaušana un attīstīta empātija (skat. 1.prioritāti).

[392] Latvijas spēja veidot vienotu, drošu un atvērtu sabiedrību sekmēs Latvijas ievēlēšanu ANO Drošības padomē 2026.-2027. gadā.

Rīcības virziens "Saliedētība"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶI

[393] **Pieaug piederības sajūta Latvijas sabiedrībai, latviskai un eiropeiskai kultūrtelpai. Saziņa un sadarbība starp dažādām iedzīvotāju grupām manāmi palielinājusies, mazinot spriedzi un nepamatotus aizspriedumus. Cilvēki gādā viens par otru, aktīvi veido un piedalās sabiedriskajās aktivitātēs, kā arī saredz sabiedrības daudzveidību kā vērtīgu resursu un spēju savstarpēji saprasties un cienīt vienu otru.**

[394] **Iedzīvotāji vairāk lieto latviešu valodu, gūst izpratni par sabiedrību demokrātiskā Latvijas informatīvajā telpā un vērtē informācijas kvalitāti. Tādējādi palielinās gatavība sniegt atbalstu līdzcilvēkiem un vairojas sabiedriskais labums.**

[395] Saliedētība palielina cilvēku rīcībā esošos resursus. Palīdzot citiem, "dots devējam atdodas". Saliedētība ne vienmēr notiek spontāni un dabiski. Svarīgas ir pašorganizācijas un sadarbības prasmes un pieredze, piemēram, līdzdarbojoties sabiedriskajās organizācijās un veicot brīvprātīgu darbu. Individualizācijas laikmetā saliedētība nav pašsaprotama; prasmes un iespējas līdzdarbībai īpaši stiprināmas tām grupām, kurām tās ir zemas.

[396] Nacionālajai identitātei ir īpaša loma saliedētības attīstībā, jo tā veido valsts iedzīvotāju un tās neatņemamās sabiedrības daļas – diasporas - kopības un piederības sajūtu nācijai. Nozīmīga ir psiholoģiskā, kultūras, teritoriālā piederība, kopīga izpratne par vēsturi, politiskā saikne ar valsti un sabiedrību, kā arī kopīga ekonomika.

[397] Viens no galvenajiem riskiem saliedētībai ir manipulācijas risks: cilvēka ļaunās stereotipu varai, nav tālu līdz diskriminācijai. Plašsaziņas līdzekļi, politiskā retorika atsevišķās valstīs var radīt plašas sabiedrībā. Tāpēc ir stiprināma informatīvā telpa, novēršama dezinformācija un uzlabojama medijpratība, līdzdarbība politikas veidošanā, komunikācijas prasmes starp dažādām grupām un kultūrām. Informatīvā telpā, tostarp medijos, radītais saturs palīdz noturēt demokrātiju un nostiprināt pilsoniskās vērtības. Arī kvalitatīva mediju satura pieejamība valsts valodā, pietiekama un kvalitatīva informācija par sabiedrībā notiekošo stiprina mūs kā sabiedrību un demokrātisku valsti.

[398] Viens no saliedētas sabiedrības pamatiem ir plaša latviešu valodas lietošana. Saliedēta sabiedrība aktīvi piedāvā valodas apguves un prasmju pilnveides iespējas tiem, kas to vēlas, un valodas pratēji brīvprātīgi un aktīvi atbalsta valodas apguvējus, atbalstošā veidā sarunājoties ar tiem latviski. Tāpat jāstiprina latviešu valodas dinamiska bagātināšana visās jomās.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mērvienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[399]	Lepnums par piederību Latvijai (Joti tuvs, tuvs)	%	2015	88,9	92	95	ESS
[400]	Iedzīvotāju savstarpējais atbalsts	Skala 0–10	2015	4,77	4,9	5,5	ESS
[401]	Iesaistīšanās sabiedriskajās organizācijās, respondenti, kuri atbild "nekur"	%	2019	71,5	70	68	SKDS
[402]	Iedzīvotāju pilsoniskā uzticēšanās – nevalstiskajām organizācijām /arodbiedrībām (pilnībā uzticas vai drīzāk uzticas)	%	2018	37,6/37,1	39,3/43,3	42,2/45,8	SKDS
[403]	Subjektīvā diskriminācijas pieredze	%	2015	7,4	7,2	7,0	ESS
[404]	Iedzīvotāju īpatsvars, kuri prot latviešu valodu un to dzimtā valoda nav latviešu valoda, no visiem valsts iedzīvotājiem	%	2016	69,5	73	75	CSP
[405]	Medijpratības pieredze (pārbauda, ar ko dalās sociālos medijos/pārliedzinās par informācijas avotu uzticamību)	%	2019	11,3	15	20	RSU medijpr atības pētījums

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz-atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[406]	Nacionālās identitātes apziņas stiprināšana dažādām iedzīvotāju grupām, atbalstot saliedējošu pasākumu īstenošanu kultūras, valodas, teritoriālās, vēsturiskās atmiņas, politiskās un kopīgās ekonomikas dimensijās.	KM, ĀM	Visas ministrijas, VK, SIF, pašvaldības, NVO, LDDK, LBAS, komersanti	VB	Lepnums par piederību Latvijai
[407]	Sabiedrības pašorganizēšanās, sadarbības un līdzdarbības prasmju un iespēju paplašināšana, jo īpaši attīstot jauniešu pilsonisko izglītību, iedzīvotāju līdzdarbību nevalstiskajās organizācijās, arodbiedrībās un brīvprātīgajā darbā, valsts NVO fondu	KM	VK, ĀM, IZM, SIF, pašvaldības, NVO, LDDK, LBAS	VB, ES fondi, ES programmas jaunatnes jomā	Iedzīvotāju savstarpējais atbalsts Iesaistīšanās sabiedriskajās organizācijās

					Iesaistīto jauniešu īpatsvars jaunatnes NVO (vecumā no 13 līdz 25 g.) Iedzīvotāju pilsoniskā uzticēšanās NVO/ arodbiedrībām Iedzīvotāju pilsoniskās līdzdalības indekss
[408]	Sabiedrības izpratnes par daudzveidību kā resursu palielināšana, stiprinot starpgrupu un starpkultūru komunikācijas prasmes un saziņas intensitāti, dažādības vadību, kā arī diskriminācijas mazināšanu	KM, LM	TM, IeM, IZM, VARAM, VK, SIF, pašvaldības, NVO, LDDK, LBAS	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Subjektīvā diskriminācijas pieredze
[409]	Latviešu valodas lietojuma palielināšana ikdienas saziņā, tostarp digitālajā un sabiedrisko mediju vidē, paplašinot valodas apguves pieejamību un uzlabojot kvalitāti	IZM, KM, NEPLP	ĀM, IeM, LM, TM, VK, SIF, pašvaldības, NVO, LDDK, LBAS	VB	Iedzīvotāju īpatsvars, kuri prot latviešu valodu un to dzimtā valoda nav latviešu valoda, no visiem valsts iedzīvotājiem
[410]	Sabiedrisko mediju patstāvības nodrošināšana, tehnoloģiju, infrastruktūras un satura modernizēšana; atbalsta pasākumi nacionālās informatīvās telpas daudzveidības (plurālisma) nodrošināšanai, kvalitatīva mediju satura ražošanai un satura pieejamības nodrošināšanai tā lietotājiem reģionos, pierobežā un cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem	KM, NEPLP	SM, EM, VARAM	VB, ES fondi	Iedzīvotāju skaits, kuri var uztvert sabiedrisko mediju raidījumus Iedzīvotāju īpatsvars, kuri skatās, klausās, un uzticas sabiedrisko mediju sniegtajai informācijai
[411]	Cilvēku medijpratības stiprināšana formālajā un neformālajā izglītībā, sekmējot viltus ziņu un	KM	IZM, VK, SM, AizM, NEPLP	VB	Medijpratības pieredze;

	dezinformācijas atpazīšanu sabiedrībā, kritisko domāšanu				Iedzīvotāji, kas ir pilnīgi pārliecināti, ka spētu atšķirt ziņas vai informāciju, kas sagroza realitāti vai pat to falsificē
--	--	--	--	--	--

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 331,35 milj. EUR.

Rīcības virziens "Tiesiskums un pārvaldība"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[412] **Iedzīvotāji mijiedarbībā ar publiskām institūcijām veido labāku sabiedrību un pārvaldību, īsteno savas tiesiskās intereses. Publiskā pārvaldība visos varas atzaros kļuvusi profesionālāka – tā ir atvērtāka, mūsdienīgāka un labāk un ātrāk sasniedz rezultātus. Ikviens jūt, ka valsts strādā iedzīvotāju labā, tā vairojot apmierinātību ar pakalpojumiem un uzticēšanos valsts pārvaldei un tiesībaizsardzības sistēmai. Pakalpojumi ir personificēti, un politika līdzsvaro sabiedrības intereses. To nodrošina digitalizācijas laikmeta sniegtās iespējas un starpnozaru koordinēta rīcība.**

[413] Lai izjustu sevi kā daļu no demokrātiskas valsts, svarīgs ir tiesiskums un laba pārvaldība.

[414] Tiesiska valsts veidojas iedzīvotāju un valsts varas atzaru (likumdevējvaras, izpildvaras un tiesu varas) savstarpējā mijiedarbībā. Cilvēki apzinās savas un citu tiesības un ievēro likumu. Savukārt valsts savu darbību balsta likuma virsvadības, taisnīguma, samērīguma un citos tiesiskas valsts principos un var ātri un efektīvi palīdzēt tiesību aizsardzībā ikvienam, īpaši mazāk aizsargātajām sabiedrības grupām. Savu tiesību apzināšanos, tiesisku uzvedību un tiesisko pašjāvību palīdz veidot un stiprina gan iespēja īstenot un aizsargāt savas tiesības, gan arī neatkarīga un efektīva tiesībaizsardzības sistēma, tāpēc cilvēki uzticas valstij un piedalās tās pārvaldībā.

[415] Labu pārvaldību raksturo iedzīvotāju iesaiste, piedaloties publiskās pārvaldes procesos un ietekmējot tos, uzticoties sabiedrības izvirzītajiem politikas veidotājiem, kā arī pašiem aktīvi iesaistoties atvērtajos procesos. Publiskās institūcijas un sabiedrība nav pretnostatītas, bet sadarbojas kopīgi definētu, vienotu attīstības mērķu, risinājumu un labākas nākotnes vārdā, ievērojot gan vides, gan sabiedrības, arī tautsaimniecības intereses.

Rīcības virziena mērķa indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mērvienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[416]	Apmierinātība ar to, kā darbojas demokrātija (pilnīgi apmierināts, drīzāk apmierināts)	%	2019	41	43	45	SKDS
[417]	Iedzīvotāju pilsoniskās līdzdalības indekss	%	2015	10	25	30	ESS
[418]	Iedzīvotāju uztvere par iespēju ietekmēt rīcībpolitiku	Skala 0–10	2015	1,51	2,8	3,5	ESS
[419]	Iedzīvotāju uztvere par iespēju ietekmēt Saeimas un valdības darbu (pilnībā nepiekrīt, drīzāk nepiekrīt)	%	2019	21	19	17	SKDS
[420]	Iedzīvotāju politiskās uzticēšanās indekss (Saeima/tiesībaizsardzības sistēma/policija/politiskās partijas/Eiropas parlaments/ANO)	Skala 0-10	2015	3,3	3,5	4,1	ESS
[421]	Politiskās uzticēšanās indekss:	%	2018				SKDS
	Saeima			18,2	23,1	25,0	
	Ministru kabinets			21,4	25,5	28,0	
	jūsu novada/pilsētas pašvaldība			56,3	59,6	62,2	
	politiskās partijas			10,8	13,8	15,4	
[422]	Uzticēšanās tiesībaizsardzības sistēmai:	%	2018				SKDS
	tiesas			43,5	45,5	46,9	
	prokuratūra			43,9	45,8	47,1	
	policija			60,2	62,0	64,0	
[423]	Korupcijas uztvere	Punkti	2018	58	64	67	Transparency International / Delna
[424]	Iedzīvotāju informētība, pieredze un apmierinātība ar saņemtajiem valsts pakalpojumiem	Skala 0-10	2018	8	8	9	VK
[425]	Lietu izskatīšanas ilgums rajona (pilsētu) tiesās 1. instancē:	mēn.	2018				TM
	administratīvajās lietās			8,2	5,9	4,7	
	administratīvo pārkāpumu lietās			1,7	1,5	1,4	
	civillietās			9,0	8,7	8,6	
	krimināllietās			5,75	5,1	4,5	

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz-atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[426]	Tiesiskuma un demokrātiskas valsts apziņas stiprināšana sabiedrībā, īstenojot sabiedrības pilsonisko izglītību, nodrošinot Latvijas tiesību sistēmas sabalansētu attīstību (tostarp cilvēktiesību ievērošanu iepretī inovācijām un tehnoloģiju radītajām izmaiņām), mazinot birokrātiju un uzlabojot normatīvo aktu kvalitāti un pieejamību	VK, TM	Visas ministrijas, KNAB, pašvaldības, NVO, LDDK, LBAS	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Apmierinātība ar to, kā darbojas demokrātija Korupcijas uztvere
[427]	Strīdu risināšanas kultūras attīstība un alternatīvo strīdu risināšanas veidu ieviešana Latvijā, t.sk. palielinot mediācijas nozīmi sabiedrībā un pārvaldībā	TM	VK, visas ministrijas, pašvaldības, NVO	VB	Savstarpējā uzticēšanās (no 16 g.)
[428]	Gudras, efektīvas un atvērtas pārvaldības īstenošana visos publiskās pārvaldes procesos, par galveno izvirzot cilvēka vajadzības un valsts proaktīvu rīcību, īstenojot pierādījumos balstītus risinājumus un starpnozaru koordinētu sadarbību, izmantojot jaunas metodes un digitālās iespējas, pārvaldei sniedzot saprotamu un pieejamu informāciju, nodrošinot iespējas cilvēkiem līdzdarboties politikas veidošanā, un panākot līdzsvarotu sabiedrisko grupu pārstāvību	VK	VARAM, visas citas ministrijas, SIF, pašvaldības, NVO, LDDK, LBAS	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Iedzīvotāju politiskās uzticēšanās indekss Iedzīvotāju pilsoniskās līdzdalības indekss Iedzīvotāju uztvere par iespēju ietekmēt Saeimas un valdības darbu Iedzīvotāju uztvere par iespēju ietekmēt rīcībpolitiku Iedzīvotāju informētība, pieredze un apmierinātība ar saņemtajiem valsts pakalpojumiem

					Korupcijas uztvere
[429]	Efektīva, ērta, savlaicīga, sabiedrībai saprotama un pieejama tiesībaizsardzības sistēma, nostiprinot tiesībaizsardzības iestāžu kapacitāti, savstarpēju sadarbību un vienotu izpratni juridisko procesu vienkāršošanai (savstarpēji papildinoši un pieejami digitālie risinājumi, kopējās sadarbības platformas un mācības, vienotas prakses, pētniecības un ekspertīzes), ieviešot inovatīvus, uz rezultātu vērstus un ekonomiskus risinājumus visās pirmstiesas izmeklēšanas iestādēs, tiesās un ārpustiesas strīdu izskatīšanas institūcijās, t.sk. īstenojot mazaizsargāto un cietušo personu atbalsta un aizsardzības sistēmu	TM, IeM	Prokuratūra, KNAB, LM, pašvaldības NVO, LDDK, LBAS	VB, ES fondi, citi finanšu avoti, pilsoniskā iniciatīva	Uzticēšanās tiesībaizsardzības sistēmai Lietu izskatīšanas ilgums rajona (pilsētu) tiesās 1. instancē Korupcijas uztvere
[430]	Bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidošana un iesaistīto institūciju sadarbības nodrošināšana, izvērtējot valsts un pašvaldību institūciju funkcijas, tostarp bāriņtiesu, un reformējot likumpārkāpumu prevencijas sistēmu	LM, TM	IeM, VM, pašvaldības, NVO	VB	Uzticēšanās tiesībaizsardzības sistēmai

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 73,81 milj. EUR.

Rīcības virziens "Drošība"

RĪCĪBAS VIRZIENA MĒRĶIS

[431] **Cilvēki paļaujas uz valsts dienestiem, kas aizsargā tiesības un drošību, pieaug to cilvēku skaits, kas zina, kā novērst riskus un rīkoties apdraudējuma situācijās, sadarbojoties ar atbildīgajiem valsts dienestiem un palīdzot cits citam. Valsts uztur drošu, tostarp informatīvo, vidi un veido izpratni par apdraudējuma riskiem, to novēršanas un mazināšanas iespējām, stiprinot iedzīvotāju pārliecību un zināšanas. Sabiedrisko drošību nodrošina un tiesībaizsardzību īsteno profesionāls un mūsdienu sabiedrības prasībām atbilstošs personāls. Valsts aizsardzība ir visaptveroša un balstās uz iedzīvotāju un valsts institūciju savstarpējo uzticēšanos un partnerību, kā arī visas sabiedrības gatavību pārvarēt jebkādu apdraudējumu. Latvijā ir radīta droša iekšējā vide iedzīvotājiem un uzņēmējiem.**

[432] Drošība var pastāvēt, ja cilvēks patstāvīgi identificē riskus un spēj tos novērst, spēj izkļūt no nedrošas situācijas un var paļauties uz atbildīgajiem valsts dienestiem. Drošības stiprināšanai nozīmīga ir gan cilvēku iniciatīva, gan indivīdu, ģimenes,

uzņēmēju, vietējās kopienas, NVO, pašvaldību, valsts un starptautisku organizāciju koordinēta rīcība.

[433] Šis rīcības virziens ietver jautājumus, kas skar apdraudējuma situācijas, personu un sabiedrības fizisko drošību, t.sk. vardarbību, noziedzību, tostarp ekonomisko noziedzību, vispārējo ugunsdrošību, drošību uz ūdens, ceļiem, datu un digitālo drošību (tai skaitā kiberdrošību), cilvēku īpašuma drošību, katastrofu un katastrofu draudu gadījumus, robežas drošību, sabiedrības psiholoģisko aizsardzību un noturību, civilo aizsardzību un kritisko funkciju darbības nodrošināšanu, kā arī gatavību pretoties ārējam apdraudējumam un aizstāvēt valsti, nepieciešamības gadījumā brīvprātīgi iesaistoties apdraudējuma situācijas pārvarēšanā, īstenojot visaptverošu valsts aizsardzību. Rīcības virziens neapskata jautājumus, kas saistīti ar valsts militāro aizsardzību un nacionālās drošības sistēmas darbu.

Rīcības virziena mērķu indikatori

Nr.	Progresā rādītājs	Mēr- vienība	Bāzes gads	Bāzes gada vērtība	Mērķa vērtība 2024	Mērķa vērtība 2027	Datu avots, datu tabulas
[434]	Mirušo skaits no ārējiem nāves cēloņiem uz 100 000 iedzīvotājiem	skaits	2018	81,7	75	72	SPKC/ CSP
[435]	Valsts aizsardzība ir visas sabiedrības atbildība (respondentu īpatsvars, kas piekrīt)	%	2018	76	78	80	SKDS
[436]	Noziedzīgu nodarījumu skaits uz 10 000 iedzīvotājiem	skaits	2018	225,3	212,5	204,5	Valsts policija
[437]	Iedzīvotāju īpatsvars, kas zina, kā reaģēt, dzirdot trauksmes sirēnas vai saņemot informāciju elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos (radio, televīzija)/saņemot apziņošanas informāciju mobilajos tālruņos (īszinas vai šūnas apraides risinājums, vai cits sakaru pakalpojumu sniedzēju risinājums)	%	2013	60	64	68	SKDS
[438]	Pilnu brīvības atņemšanas sodu izcietušu personu recidīva līmenis no notiesātajiem (2 gadus pēc soda izciešanas beigām izdarīts jauns noziedzīgs nodarījums, par kuru ierosināts kriminālprocess, vai persona notiesāta)	%	2012	51	51	50,5	TM

Rīcības virziena uzdevumi

Nr.	Uzdevums	Atbildīgā institūcija	Līdz-atbildīgās institūcijas	Finanšu resursu avots	Indikators
[439]	Cilvēku rīcībspējas stiprināšana apdraudējuma gadījumos, sadarbojoties ar atbildīgajiem valsts dienestiem, iesaistoties brīvprātīgās organizācijās, kā arī uzlabojot iesaisti un atbildīgu rīcību noziegumu atpazīšanā un novēršanā, civilajā aizsardzībā un visaptverošajā valsts aizsardzībā	IeM, AizM, VM	LM, pašvaldības, NVO, LDDK, LBAS	VB, ES fondi	Iedzīvotāju īpatsvars, kas zina, kā reaģēt, dzirdot trauksmes sirēnas vai saņemot informāciju elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos, vai saņemot apziņošanas informāciju mobilajos tālruņos Valsts aizsardzība ir visas sabiedrības atbildība Dalībnieku skaits Jaunsardzē Dalībnieku skaits Zemessardzē
[440]	Sabiedrības drošības un tiesībaizsardzības iestāžu reaģēšanas spēju stiprināšana, nodrošinot centrālās valsts pārvaldes un pašvaldību koordinētu rīcību apdraudējumu gadījumos, uzturot tiesībaizsardzības, drošības un robežkontroles dienestu infrastruktūru un kapacitāti (fiziskā sagatavotība, noziedzības apkarošana, kopējas apmācības un mūsdienīgu sabiedrības vajadzībām atbilstoša personāla kompetenču pilnveide, moderno tehnoloģiju izmantošana, civilmilitārā sadarbība un sadarbība visaptverošās valsts aizsardzībai)	IeM, AizM, FM, ĀM	LM, SM, VM, VARAM, ZM, pašvaldības	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Mirušo skaits no ārējiem nāves cēloņiem Noziedzīgu nodarījumu skaits uz 10 000 iedzīvotājiem
[441]	Efektīva soda izpildes un sodīto personu reintegrācija sabiedrībā, uzlabojot resocializācijas darbu, palielinot personāla pieejamību un nodrošinot adekvātu infrastruktūru, kā arī nostiprinot pašvaldību un NVO lomu	TM	LM, pašvaldības, NVO	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Noziedzīgu nodarījumu skaits uz 10 000 iedzīvotājiem Pilnu brīvības atņemšanas sodu

					izcietušu personu recidīva līmenis no notiesātajiem
[442]	Mirstības mazināšana no ārējiem nāves cēloņiem, primāri no slīkšanas, ceļu satiksmes negadījumiem un ugunsnelaimēm, nodrošinot atbilstošu monitoringu, kontroles pasākumu ieviešanu un īstenošanu, sabiedrības izglītošanu, kā arī citu preventīvo pasākumu īstenošanu	IeM, SM, VM, IZM, pašvaldības	pašvaldības, NVO	VB, ES fondi, citi finanšu avoti	Mirušo skaits no ārējiem nāves cēloņiem

Rīcības virziena pasākumu īstenošanai indikatīvi pieejamais finanšu apjoms 195,37 milj. EUR.

NAP2027 telpiskās attīstības perspektīva

[443] Telpiskās attīstības perspektīva iezīmē integrētu skatījumu uz valsts attīstību, lai Latvijas galvenās vērtības, resursi un priekšrocības tiktu izmantoti visefektīvākajā veidā, radot lielāku vērtību ar pēc iespējas mazākiem ieguldījumiem un nodrošinot resursu ilgtspējīgu izmantošanu. Latvija2030 iezīmētās vadlīnijas turpmākai attīstībai nacionālā, reģionālā un vietējā pārvaldes līmenī atbilstoši teritorijas izaugsmes potenciālam un vajadzībām, kā arī galvenie telpiskās attīstības perspektīvas aspekti – sasniedzamības uzlabošana, pilsētu un lauku mijiedarbības īstenošana un specifiska pieeja nacionālo interešu telpu attīstībai – turpina būt aktuāli arī šobrīd.

[444] Latvija2030 iezīmē nacionālo interešu telpas – unikālas specifiskas teritorijas, kas nozīmīgas visas valsts attīstībai.

[445] NAP2027 mērķi, prioritātes, rīcības virzieni un to sasniegšanai izvirzītie uzdevumi kopumā ir virzīti uz integrētu un ilgtspējīgu attīstību visā valsts teritorijā, nosakot katrai nacionālo interešu telpai šādus attīstības akcentus laikposmam no 2021. līdz 2027. gadam:

Latvija2030 noteiktā nacionālo interesu telpa	Virzieni attīstības perspektīvai līdz 2027. gadam
Lauku attīstības telpa	[446] Ekonomikas dažādošana laukos, lai saglabātu lauku apdzīvotību un mazinātu emigrāciju, īstenojot mijiedarbību un sadarbību ar attīstības centriem. [447] Bioresursu izmantošana starppozaru partnerībās kvalitatīvu, eksportspējīgu, augstas pievienotās vērtības produktu ražošanā [448] Iedzīvotāju kopienu stiprināšana, lai saglabātu gan pilsētu, gan lauku apdzīvotību un veicinātu dzīves līmeņa paaugstināšanos, lai palielinātu iesaisti sabiedrībai būtisku procesu virzībā, veicinātu pilsonisko ieinteresētību un līdzdalību, sekmētu savstarpējā atbalsta iniciatīvas
<i>Pilsētu un lauku mijiedarbības dimensijas:</i> – <i><u>Ekonomiskā dimensija</u></i> – tirdzniecība, tūrisms, svārstmigrācija, sadarbība (tīklošanās) starp uzņēmumiem, t.sk. pašvaldību kapitālsabiedrībām. – <i><u>Sociālā dimensija</u></i> – sadarbība sociālo pakalpojumu sniegšanā, tīkli starp kopienām. – <i><u>Politiskā dimensija</u></i> – pārvaldība, reģionālo un starppašvaldību partnerību veidošana, vienotas politikas un attīstības stratēģijas. – <i><u>Administratīvā dimensija</u></i> – kopīgu projektu realizēšana (pakalpojumu pieejamībai un mobilitātei, sadarbojoties sabiedriskā transporta tīklu nodrošināšanā un alternatīvu mobilitātes modeļu ieviešanā; uzņēmējdarbībai nepieciešamo pakalpojumu nodrošināšanā; sociālo un veselības pakalpojumu nodrošināšanā; komunālo pakalpojumu (siltumapgāde, aukstumapgāde, ūdenssaimniecība, atkritumu apsaimniekošana utt.) nodrošināšanā)	

Attīstības centri	[449] Pilsētu (attīstības centru) un lauku teritoriju savstarpējā sadarbība un mijiedarbība, lai radītu un vairotu darba vietas, uzlabotu pakalpojumu sniegšanas efektivitāti un kvalitāti, veicinot uzņēmējdarbības aktivitāti un kvalitatīvu dzīves apstākļu radīšanu. [450] Attīstības centru (pilsētu) – reģionu attīstības virzītājspēka – potenciāla izmantošana, veidojot spēcīgus uzņēmējdarbības centrus. Attīstības centru funkcionālo tīklu veidošana, vienojoties par resursu efektīvu izmantošanu, kas balstīta uz papildinātības un sadarbības principiem. [451] Iedzīvotāju kopienu stiprināšana, lai saglabātu gan pilsētu, gan lauku apdzīvotību un veicinātu dzīves līmeņa paaugstināšanos, lai palielinātu iesaisti sabiedrībai būtisku procesu virzībā, atbalstītu pilsonisko ieinteresētību un līdzdalību, sekmētu savstarpējā atbalsta iniciatīvas
Rīgas metropoles areāls	[452] Sadarbība starp vietējām pašvaldībām, plānošanas reģioniem un valsts institūcijām, panākot Rīgas metropoles areāla vienotu un ilgtspējīgu attīstību, kā arī, īstenojot kopīgus projektus, integrētu, iedzīvotājiem viegli pieejamu, uz kvalitāti un izmaksu efektivitāti orientētu pakalpojumu nodrošināšanai. [453] Metropoles areālam vienotas transporta infrastruktūras izveide, sabiedriskā un velotransporta kustības nodrošināšana, urbānās (apbūves) attīstības plānošana, tai skaitā – kopīgu projektu realizēšana iedzīvotājiem nepieciešamo pakalpojumu pieejamībai, uzņēmējdarbībai nepieciešamo pakalpojumu nodrošināšanai, sociālo un veselības pakalpojumu sniegšanai, komunālo pakalpojumu (siltumapgāde, aukstumapgāde, ūdenssaimniecība, atkritumu apsaimniekošana u.tml.) nodrošināšanai. [454] Multifunkcionālu nacionālas nozīmes objektu rekonstrukcija un attīstība Rīgas pilsētā un tās metropoles areālā kultūras, sporta, zinātnes un citu nacionālas vai starptautiskas nozīmes pasākumu norisei. [455] Vietējo iniciatīvu atbalsts (apkaimes, radošie kvartāli u.c.), stiprinot to lomu piepilsētas un lielpilsētas saskarē, kvalitatīvas, tai skaitā veselību veicinošas un drošas dzīves vides veidošanā
Baltijas jūras piekraste	[456] Piekrastes dabas un kultūras mantojuma attīstība, Piekrastes plānojuma īstenošana, veicot ieguldījumus piekrastes publiskās infrastruktūras tīklā.

	[457] Sadarbība starp piekrastes pašvaldībām, zemes īpašniekiem, plānošanas reģioniem, valsts pārvaldes institūcijām un sabiedrību, īstenojot kopīgus projektus, nodrošinot labu piekrastes pārvaldību un efektīvu projektu realizāciju dabas resursu ekonomiskai un sociālai izmantošanai. [458] Uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides veidošana, kas nodrošinātu ekonomisko aktivitāti un nodarbinātības iespējas visā piekrastē, mazinot sezonalitātes negatīvo ietekmi un balstot to uz tradicionālo un „jauno” ekonomiskās darbības veidu sabalansēšanu ar vides aizsardzības interesēm
Austrumu pierobeža	[459] Efektīva pierobežas ekonomiskā potenciāla izmantošana, stiprinot sadarbības saišu veidošanu gan ar kaimiņvalstīm, gan starp pierobežas pilsētām, apdzīvotajām vietām, lauku teritorijām. [460] Pierobežu teritoriju ekonomiskās dzīves un mobilitātes stiprināšana, uzlabojot pieeju ceļiem, kas ved uz attīstības centriem. [461] Droša un pieejama mediju telpa pierobežā
Izcili dabas, ainavu un kultūrvēsturisko teritoriju areāli	[462] Atbalsts pasākumiem, lai saglabātu bioloģisko daudzveidību un Latvijai tipiskās unikālās dabas un kultūrvēsturiskās ainavas, kā arī lai veidotu daudzfunkcionālu un produktīvu lauku teritoriju, vienlaikus nosakot saprātīgus kompensācijas mehānismus par ekonomiskās darbības ierobežojumiem. [463] Ainaviski vērtīgo teritoriju izpēte, definēšana, ainavu plānošana, degradēto ainavu sakārtošana un reģenerācija. Izmantošanas nosacījumu noteikšana sabiedrībai nozīmīgām dabas un kultūrainavu un rekreācijas teritorijām, kas nodrošina to publisku pieejamību un paredz ainaviski nozīmīgu vietu aizsardzību. [464] Sabiedrības iesaiste un izglītošana par aizsargājamo dabas teritoriju un kultūrvēsturisko ainavu apsaimniekošanu un saglabāšanu sadarbībā ar zemes īpašniekiem (principa “dabas un kultūrvēsturiskās vērtības kā teritoriālās kopienas vērtība” iedzīvināšana) [465] Dabas un kultūrvēsturisko resursu ilgtspējīga un saudzīga izmantošana teritoriju ekonomiskajai attīstībai un uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides veidošanai

NAP2027 īstenošanas, finansēšanas, uzraudzības un novērtēšanas process

[466] NAP2027 īsteno visas ministrijas, plānojot savu darbu un nozaru politikas, un valsts iedzīvotāji ar aktīvu rīcību ikdienā un ilgtermiņā – savas un valsts nākotnes labā.

[467] NAP2027 iezīmē indikatīvo valsts vidēja termiņa attīstības finansējumu dokumentā nosprausto mērķu, prioritāšu un rīcības virzienu īstenošanai. NAP2027 ieviešana neizslēdz citu Ministru kabineta nosprausto mērķu finansējuma palielinājumu, ja tas notiek fiskāli atbildīgas valsts budžeta politikas ietvaros. Saistoši lēmumi par finanšu resursiem tiek attiecīgi pieņemti ikgadējā budžeta un ietvara sagatavošanas procesā, struktūrfondiem – Darbības programmas un izrietošo aktivitāšu MK noteikumu sagatavošanas laikā, balstoties uz NAP2027 indikatīvo finanšu plānojumu. Ņemot vērā prognozēto IKP izaugsmes tempu, 2021.–2027. gadam kopējais papildu pieejamais valsts budžeta finansējums attiecīgajā periodā prognozējams ap 2,2 miljardiem eiro, kura ietvaros ir nepieciešams sabalansēts vispārējās valdības izdevumu sadalījums pa visiem pārvaldības līmeņiem (valsts, pašvaldības, neatkarīgās institūcijas).

[468] NAP2027 ieviešanas instrumenti ir a) valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi, b) ES fondu, programmu un instrumentu līdzekļi, c) citi ārvalstu finanšu instrumenti. NAP2027 mērķu sasniegšanā aicināti līdzdarboties sociālie partneri, citi valdības partneri, kā arī iedzīvotāji, kas mikrolīmenī sniedz būtisku ieguldījumu valsts attīstībā.

[469] NAP2027 finansēšanas kārtību nosaka Likums par budžetu un finanšu vadību. Atbilstoši katra gada apstiprinātajam budžeta sastādīšanas grafikam Ministru kabinets apstiprina aktualizētu vidēja termiņa budžeta mērķu, prioritāro attīstības virzienu, valdības fiskālās politikas mērķu, iekšzemes kopprodukta prognožu, valsts budžeta ieņēmumu prognožu, valsts budžeta finansiālās bilances apjomu, ievērojot fiskālās disciplīnas prasības.

[470] Ja nākamajos saimnieciskajos gados atbilstoši aktuālajām makroekonomiskās attīstības prognozēm būs pieejami līdzekļi prioritāro pasākumu finansēšanai, kā arī, ņemot vērā Ministru kabineta noteiktos prioritāro pasākumu iesniegšanas un izvērtēšanas nosacījumus, ja tādi tiek noteikti, ministrijas un citas centrālās valsts iestādes iesniedz priekšlikumus par prioritārajiem pasākumiem budžeta sagatavošanas grafikā, tos sagatavojot, pamatojoties uz NAP2027, Valsts aizsardzības koncepcijā un citos attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm un mērķiem, tostarp ņemot vērā nepieciešamību veikt budžeta iestāžu administratīvās spējas stiprināšanas pasākumus.

[471] ES un citu ārvalstu finanšu instrumentu finansējuma plānošanas dokumentu izstrāde 2021.–2027. gadam atbilstoši Attīstības plānošanas sistēmas likumā noteiktajam prioritāri notiek, balstoties uz NAP2027 piedāvātajiem risinājumiem.

[472] NAP2027 ir ietvertas indikatoru sasniedzamās vērtības 2024. un 2027. gadā, kas ļaus NAP2027 īstenošanas procesa vidū izvērtēt valsts attīstības virzību uz

nospraustajiem mērķiem un nepieciešamības gadījumā lemt par papildu uzdevumiem vai nepieciešamu resursu pārdali.

[473] Būtiska loma NAP2027 uzraudzības un novērtēšanas procesā būs Latvijas Republikas Saeimai. Pēc NAP2027 apstiprināšanas Ministru kabinets reizi divos gados iesniegs izskatīšanai Saeimā vienotu savstarpēji integrētu ziņojumu par Latvija2030, NAP2027 īstenošanu un valsts ilgtspējīgu attīstību. Tas ļaus izvērtēt šo attīstības plānošanas dokumentu īstenošanas gaitu gan mērķu, gan uzdevumu līmenī, kā arī kalpos par pamatu iespējamiem grozījumiem tajos, ja pārskata periodā notikušo pārmaiņu valstī un ārējā vidē un esošās situācijas izvērtējuma rezultātā būs pamatoti argumenti šādu grozījumu veikšanai.

[474] Ziņojumā tiks ietverta informācija par:

- Latvija2030 un NAP2027 ietvērto uzdevumu vai risinājumu izpildes progresu, tai skaitā par konkrētām īstenotajām aktivitātēm pārskata periodā;
- Latvija2030 un NAP2027 ietvērto uzdevumu vai risinājumu izpildei faktiski izmantotajiem resursiem pārskata periodā, kā arī vērtējumu par to atbilstību noteikto uzdevumu vai risinājumu izpildei un mērķu sasniegšanai;
- Latvija2030 un NAP2027 ietvērto rīcības virzienu sasniegšanas pakāpi, atspoguļojot tiem atbilstošo indikatoru aktuālās vērtības (t.sk. pārskata periodā) un salīdzinot tās ar noteiktajām mērķa vērtībām. Vienlaikus sniedzams vērtējums par iespējām sasniegt noteiktās mērķa vērtības, ņemot vērā aktuālās attīstības tendences, kā arī priekšlikumi par rīcību, ja tās nepieciešamība izriet no attīstības tendenču nelabvēlīgas virzības;
- notikušām būtiskām pārmaiņām valstī un ārējā vidē, kas var būt par pamatu nepieciešamiem grozījumiem Latvija2030 un NAP2027.

[475] Ziņojums par Latvija2030 un NAP2027 īstenošanu un valsts ilgtspējīgu attīstību pirms izskatīšanas Ministru kabinetā un Saeimā tiks izstrādāts sadarbībā ar nozaru ministrijām un nevalstiskajām organizācijām. Tādējādi ziņojums informēs sabiedrību par progresu konkrētos valsts ilgtspējīgas attīstības virzienos, ļaujot ikvienam iesaistīties diskusijā par valsts attīstību, vērtēt noteikto mērķu, prioritāšu un rīcības virzienu izvēles pareizību, kā arī sasaistīt paredzētos rezultātus ar atbildību par noteikto risinājumu un uzdevumu īstenošanu.

Pielikums

NAP2027 prioritāšu pamatojuma avoti

Prioritāte "Stipras ģimenes, veseli un aktīvi cilvēki"

Rīcības virziens "Uz cilvēku centrēta veselības aprūpe"

1. **Zems publiskais finansējums veselības aprūpei ir šķērslis ilgtspējīgai sabiedrības veselībai un labāku veselības aprūpes sistēmas darbības rezultātu sasniegšanai.** Tikai aptuveni 57% no veselības aprūpes izdevumiem tiek finansēti no valsts līdzekļiem (vidēji ES – 79%), lielāko daļu pārējo veselības aprūpes izdevumu sedz māsaimniecības. Tas rada veselības aprūpes pieejamības problēmas, **jo īpaši personām ar zemākiem ienākumiem.** Piemēram, 2017. gadā finanšu, rindu, attāluma vai citu iemeslu dēļ nepieciešamo ārstēšanos vai pārbaudi neveica 10,3% iedzīvotāju, taču zemākajā ienākumu kvintilē šis rādītājs ir būtiski augstāks. (*Datu avots: Latvijas: Valsts veselības pārskats 2017, OECD, https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/latvija-valsts-veselibas-parskats-2017_9789264285262-lv#page18*)
2. Valsts apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu sektorā **pastāv cilvēkresursu (ārstu un māsu) trūkums**, jo īpaši ārstniecības iestādēs ārpus Rīgas. Piemēram, ārstu skaits Latvijā ir zem ES vidējā rādītāja (3,2 uz 1000 iedzīvotāju, ES – 3,6 uz 1000 iedzīvotāju), bet māsu skaits ir trešais zemākais ES. Cilvēkresursu trūkums palielina gan gaidīšanas laiku uz veselības aprūpes pakalpojumiem, gan ietekmē veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāti. Šo iemeslu dēļ Pasaules Banka rekomendē: (a) palielināt vidējā un zemākā līmeņa speciālistu (piemēram, ārsta palīgu un medicīnas māsu palīgu) piedāvājumu, lai atbalstītu pacientu/veselības stāvokļu pārvaldīšanu; (b) palielināt ārstu piedāvājumu galvenajās specialitātēs (pediatri, kardiologi, onkologi) un praktizējošu medicīnas māsu piedāvājumu; (c) paplašināt apmācības iespējas vidējā līmeņa speciālistiem, uzlabot kvalitātes kontroles mehānismus (licencēšana un sertifikācija) un attīstīt šo speciālistu karjeras virzību; (d) paplašināt apmācības iespējas ārstiem speciālistiem, mainīt maksāšanas režīmu, lai nodrošinātu stabilākas darba iespējas. (*Datu avots: Latvijas: Valsts veselības pārskats 2017, OECD, https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/latvija-valsts-veselibas-parskats-2017_9789264285262-lv#page18; Latvijas veselības aprūpes sistēmas izvērtējums, Pasaules Banka, <http://www.vmnvd.gov.lv/uploads/files/58aef52156e31.pdf>*)
3. **Veselības aprūpes kvalitātes rādītāji ir vieni no zemākajiem ES** – 2017. gadā Latvijā bija otrs augstākais profilaktiski novēršamo un trešais augstākais medicīniski novēršamo nāves gadījumu skaits ES. (*Datu avots: Health at a Glance: Europe 2018, OECD, https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/health_glance_eur-2018-en.pdf?expires=1566479689&id=id&accname=oid048312&checksum=2302C23A4054C6A650BD667CD114C6E6*)

4. **Depresiju Latvijā diagnosticē pārāk reti.** 2011. gada datus par veiktajiem maksājumiem diagnoze „Depresija” uzrādīta mazāk nekā 1% iedzīvotāju, lai gan depresijas izplatība sabiedrībā ir 3–6%, bet PVO pētījumi liecina, ka ar depresiju slimo viens cilvēks no 20. Depresiju ārkārtīgi reti diagnosticē arī pacientiem ar vēzi un sievietēm pēcdzemdību periodā. Pēcdzemdību depresijas gadījumu skaits Latvijā ir ne tikai ievērojami zemāks par starptautisko rādītāju, kas ir 10–15%, bet arī proporcionāli neliels attiecībā pret kopējo iedzīvotāju skaitu. Vēl jo vairāk – **ar psihisko veselību saistītas diagnozes nav iekļautas piecu visbiežāk uzstādīto diagnožu sarakstā pacientiem, kas izdarījuši pašnāvību.** (*Datu avots: Latvijas veselības aprūpes sistēmas izvērtējums, Pasaules Banka, <http://www.vmnvd.gov.lv/uploads/files/58a6f1c336572.pdf>*)
5. Savukārt atkarība no **alkohola un narkotiku lietošanas pirmo reizi diagnosticēta primārās aprūpes iestādēs vien nelielā skaitā gadījumu.** Plānveida aprūpe pacientiem ar atkarību no alkohola un narkotiskām vielām tiek sniegta reti. (*Datu avots: Latvijas veselības aprūpes sistēmas izvērtējums, Pasaules Banka, <http://www.vmnvd.gov.lv/uploads/files/58a6f1c336572.pdf>*)
6. **Mirstība no sirds un asinsvadu slimībām, tai skaitā insulta, liecina, ka ir grūtības ar ārstēšanas nodrošināšanu,** jo Latvijā ir viens no augstākajiem 30 dienu mirstības rādītājiem pēc uzņemšanas slimnīcā akūta miokarda infarkta un insulta gadījumos. Vairāk nekā 80% pacientu, kuri izrakstījušies no slimnīcas ar akūtu miokarda insultu, kardiologu turpmāko 90 dienu laikā nav apmeklējuši. 90 dienas pēc izrakstīšanas vairāk nekā 80% nav apmeklējuši neirologu, un tikai pusei nodrošināta aprūpe turpmāko 30 dienu laikā. Šādu situāciju nevar skaidrot ar ārstu trūkumu, jo dati uzrāda pietiekamu kardiologu skaitu visos reģionos. (*Datu avots: Latvijas veselības aprūpes sistēmas izvērtējums, Pasaules Banka, <http://www.vmnvd.gov.lv/uploads/files/58a6f1c336572.pdf>*)
7. **Nepietiekamas veselībratības, profilakses un diagnostikas dēļ nereti vēzis tiek diagnosticēts vēlīnās stadijās.** Salīdzinot ar citām valstīm, ārstēšana, ko vēža pacienti saņem Latvijā, ir samērā veiksmīga. (*Datu avots: Latvijas veselības aprūpes sistēmas izvērtējums, Pasaules Banka, <http://www.vmnvd.gov.lv/uploads/files/58a6f1c336572.pdf>*)
8. Datu kvalitātes uzlabošana, kvalitātes kritēriju reģistrēšana vienotā datu sistēmā, uz reālām izmaksām un izmaksu-efektivitāti balstīta pakalpojumu apmaksā veselības aprūpes nozarē, kā arī izmaksu-efektivitātes modelēšana radīs lēmumu pieņemšanai par pamatu **ekonomiski izdevīgu ieguldījumu veikšanu.** (*Datu avots: Latvijas veselības aprūpes sistēmas izvērtējums, Pasaules Banka, <http://www.vmnvd.gov.lv/uploads/files/58a6f1c336572.pdf>*)
9. **Kapitālieguldījumu plānošanas process tiek vērtēts kā salīdzinoši nenobriedis.** Veselības ministrija pati nevar veikt analīzi, kas nepieciešama infrastruktūras kartēšanai un ģenerālplāna izstrādei. Tas, ka tai nav pieejas jaunākajai un atjaunotajai informācijai, kas ir saistīta ar galvenajām medicīnas iekārtām un renovāciju valstij piederošajās slimnīcās, liecina, ka ir iespējami būtiski uzlabojumi. (*Datu avots: Latvijas veselības aprūpes sistēmas izvērtējums, Pasaules Banka, <http://www.vmnvd.gov.lv/uploads/files/58a6f28847e35.pdf>*)
10. **Nākotnē pieaugs veselības aprūpes vajadzības un radīsies vairākas papildu problēmas,** piemēram, pieaugs hronisko saslimšanu radītais slogs,

ilgtermiņa aprūpes vajadzības, mainīsies vajadzības attiecībā uz pakalpojumu pieejamību, pieaugs risks attiecībā uz gados vecu un vārgu cilvēku izrakstīšanu no slimnīcas. (Datu avots: Latvijas: Valsts veselības pārskats 2017, OECD, https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/latvija-valsts-veselibas-parskats-2017_9789264285262-lv#page18)

11. Samazinoties darbspējas vecuma iedzīvotāju skaitam, **radīsies papildu spiediens uz veselības aprūpes sistēmas ieņēmumu avotiem.** (Datu avots: Latvijas: Valsts veselības pārskats 2017, OECD, https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/latvija-valsts-veselibas-parskats-2017_9789264285262-lv#page18)

Rīcības virziens “Psiholoģiskā un emocionālā labklājība”

12. **Paredzamais mūža ilgums Latvijā ir viens no zemākajiem Eiropā**, jo īpaši vīriešiem un iedzīvotājiem ar zemāku izglītības un ienākumu līmeni, kā arī sociālekonomisko stāvokli. Iemesli tam – **dzīvesveida paradumu atšķirības, smēķēšana, alkohola lietošana.** Piemēram, 2014. gadā regulāri smēķēja katrs ceturtais iedzīvotājs, aptuveni katrs piektais iedzīvotājs regulāri patērē alkoholu lielā apjomā, bet katrs piektais iedzīvotājs 2017. gadā bija aptaukojies. (Datu avots: Latvijas: Valsts veselības pārskats 2017, OECD, https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/latvija-valsts-veselibas-parskats-2017_9789264285262-lv#page18)
13. Vienlaikus **priekšlaicīgas mirstības rādītāji satiksmes negadījumu, plaušu vēža un ar alkoholu saistītu saslimšanu dēļ** ir augsti, īpaši vīriešu vidū. Aptuveni 51% no visiem nāves gadījumiem ir saistīti ar neveselīgu dzīvesveidu – ēšanas paradumiem, smēķēšanu, alkohola lietošanu un mazu fizisko aktivitāti. (Datu avots: Latvijas: Valsts veselības pārskats 2017, OECD, https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/latvija-valsts-veselibas-parskats-2017_9789264285262-lv#page18)
14. Neinfekciju slimību profilakse ir prioritāte, nosakot politiku smēķēšanas, pārmērīgas alkohola lietošanas, aptaukošanās kontrolei. Tomēr **satraucošs ir nelielais profilaksei paredzēto izdevumu apmērs, kas veido tikai 2% no veselības aprūpes izdevumiem.** (Datu avots: Latvijas: Valsts veselības pārskats 2017, OECD, https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/latvija-valsts-veselibas-parskats-2017_9789264285262-lv#page18)
15. **Visaptverošas, efektīvas slimību profilakses trūkums** uzskatāms par vienu no būtiskākajiem iemesliem tam, kādēļ NAP2020 mērķi veselības jomā netiek sasniegti. Eksperti norāda, ka efektīva slimību profilakse un veselības veicināšana neaprobežojas tikai ar sabiedrības veselības kampaņu īstenošanu, bet paredz uz pierādījumiem balstītu pasākumu īstenošanu veselību ietekmējošo riska faktoru mazināšanai, mazinot alkohola un tabakas lietošanu sabiedrībā, kā arī atbalstot fiziskās aktivitātes un veselīgus uztura paradumus prioritāri tajās iedzīvotāju grupās, kuras visvairāk pakļautas mazkustīga dzīvesveida un neveselīga uztura radītajiem riskiem. Tāpat būtiska loma slimību profilaksē ir ģimenes ārstu prakses komandai, ne tikai ģimenes ārstam, taču rīcībpolitika, lai profilakses aktivitātēs plašāk iesaistītu māsas, kā tas ir, piemēram, Igaunijā un Skandināvijas valstīs,

- šobrīd Latvijā netiek īstenota pilnā apmērā. (*Datu avots: NAP2020 vidusposma novērtējuma ziņojums, PKC, https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2020%20vidusposma%20zinojums_0.pdf*)
16. **Latvijā ir starp Eiropas valstīm augstākais skolēnu īpatsvars, kuri tiešsaistē spēlē azartspēles uz naudu.** Kopumā pēdējā gada laikā kaut reizi azartspēles uz naudu spēlējuši 15,5% 15 gadus veco jauniešu, bet četras vai vairāk dienas pēdējās nedēļas laikā to darījuši 7,7% skolēnu, kamēr citās Eiropas valstīs šādu skolēnu īpatsvars ir uz pusi mazāks (3,5%). Visbiežāk tiešsaistē tiek spēlētas kāršu spēles (pokers, bridžs), bet vienlaikus jaunieši piedalās arī interneta vidē pieejamās loterijās un liek likmes uz sporta spēļu rezultātiem vai dzīvnieku sacensībās. (*Datu avots: "Atkarību izraisošo vielu lietošanas paradumi un tendences skolēnu vidū", SPKC, 2015, https://www.spkc.gov.lv/upload/Petijumi%20un%20zinojumi/Atkaribu%20slimibu%20petijumi/espas2015_ziojums.pdf*)
 17. **Psihiskie veselības traucējumi rada ievērojamu slogu gan veselības aprūpes, gan labklājības sistēmai.** Latvijā ir otrs augstākais pašnāvību gadījumu skaits Eiropas Savienībā.
 18. **Latvijā katra trešā sieviete piedzīvojusi partnera vardarbību,** bet tikai 17% par to paziņojušas policijai (*Datu avots: Violence against women survey, FRA, 2014, <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>*)
 19. Kaut arī rādītāji uzlabojas, **liela daļa sabiedrības vardarbību ģimenē neuzskata par problēmu un vairo notikušajā cietušo.** Apgalvojumam "vardarbība nav pieņemama, un tā būtu jāsoda ar likumu" piekrīt tikai 64–75% iedzīvotāju. (*Datu avots: Eurobarometer 2016, http://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2115_85_3_449_ENG, Omnibus aptauja 2018, http://www.lm.gov.lv/upload/atskaite_lm_042018_iesniegta.pdf*)
 20. Epidemioloģiskajos pētījumos pasaulē ir aprēķināts, ka **līdz sešu gadu vecumam psihiskās veselības traucējumi tiek novēroti 16–18% bērnu,** no kuriem aptuveni pusei fiksētas vairākas psihisko traucējumu epizodes. Tomēr ir **grūti novērtēt, vai traucējumu parādīšanās agrīnā vecumā ir rezultāts problēmām attiecību veidošanā ar apkārtējiem, vai arī pirmās pazīmes individuālai psihopatoloģijai,** jo gan vienā, gan otrā gadījumā traucējumi var būt novērojami īslaicīgi. Ārvalstu pieredze liecina, ka **sociālemocionālās problēmas, kas sekmē uzvedības traucējumu veidošanos nākotnē, biežāk raksturīgas pirmsskolas vecuma bērniem no ģimenēm ar zemiem ienākumiem.** Latvijā šādi dati nav pieejami. Atbilstoši statistikas rādītājiem 10 697 jeb aptuveni 3% no visiem nepilngadīgajiem ir psihiatra uzskaitē, bet 10 290 jeb 4,5% no visiem bērniem 7-18 gadu vecumā mācās izglītības iestādē speciālās izglītības programmā bērniem ar mācīšanās traucējumiem, garīgās veselības traucējumiem, garīgās attīstības traucējumiem, smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem. (*Datu avots: Konceptuālais ziņojums "Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai"*)

Rīcības virziens "Stipras ģimenes paaudzēs"

21. Līdzšinējais progress rādītājā par jaundzimušo bērnu skaitu liecinājis, ka mērķis veicināt dzimstību tiek sekmīgi īstenots, jo no 2012. gada līdz 2015. gadam katru gadu jaundzimušo bērnu skaits bijis lielāks nekā iepriekšējā gadā. Tomēr kopš 2016. gada izmaiņas rādītājā praktiski nav vērojamas, proti, gan 2015., gan 2016. gadā dzimis līdzīgs bērnu skaits (21 979 bērni 2015. gadā un 21 968 bērni 2016. gadā). Tas raisa bažas, ka izvirzītais mērķis par jaundzimušo bērnu skaitu 2020. gadā (24 000 bērnu atbilstoši reālistiskai prognozei un 28 000 bērnu atbilstoši optimistiskai prognozei) varētu netikt sasniegts.

Nākotnes prognozes NAP2020 lielā mērā tika balstītas uz priekšnosacījumu, ka pieaugs ģimeņu skaits ar diviem bērniem un vairāk, tomēr, kā rāda statistikas dati, izmaiņas rādītājā par iedzīvotāju skaitu, kuri **dzīvo ģimenē ar diviem bērniem vai vairāk**, kopš 2014. gada praktiski nav vērojamas (16,5 % 2016. gadā), un šis īpatsvars ir viens no zemākajiem ES valstu vidū. (Datu avots: NAP2020 vidusposma novērtējuma ziņojums, PKC, https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2020%20vidusposma%20zinojums_0.pdf)

22. 2017. gadā **nabadzības riskam bija pakļauti 17,5% bērnu vecumā līdz 17 gadiem** (2016. gadā – 18,4%). Joprojām ļoti augsts nabadzības risks saglabājas māsaimniecībās, kurās tikai viens no vecākiem audzina apgādībā esošos bērnus – 32,6% 2017. gadā un 34,3% 2016. gadā. Māsaimniecībās, kur divi pieaugušie audzina vienu vai divus bērnus, nabadzības risks bija ievērojami zemāks – attiecīgi 12,1% un 10,2% 2017. gadā, kamēr daudzbērnu ģimenēs ar diviem pieaugušajiem un trim vai vairāk bērniem tas sasniedza 20,7%. (Datu avots: CSP, EU-SILC dati)

23. Galvenais iemesls tam, kāpēc jaundzimušo skaits nepieaug atbilstoši mērķa prognozēm, pēc viedokļu līderu domām, ir nepilnības ģimeņu ar bērniem atbalsta sistēmā, proti:

- grūti nodrošināt **ģimenes un darba dzīves savienošanas iespējas**, ja sievietēm netiek sniegtas pietiekamas **sociālās garantijas**;
- grūtības ar **veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību bērniem**;
- **nepietiekams atbalsts viena vecāka ģimenēm un daudzbērnu ģimenēm**.

Savukārt, runājot par ģimeņu ar bērniem nabadzības riska mazināšanu, kā galvenais iemesls tam, kāpēc mērķi šajā jomā netiek sasniegti, tiek norādīts **nesamērīgi zemais ģimenes valsts pabalsta apmērs vienlaikus ar tādu nodokļu atvieglojumu sistēmu**, ko ģimenes ar zemiem ienākumiem neizjūt. Vienlaikus tiek ieteikts uzlabot ar sociālās atstumtības riska ģimenēm strādājošo speciālistu – sociālo darbinieku un bāriņtiesu darbinieku – zināšanas un prasmes, kā arī veicināt viņu motivāciju un uzlabot institūciju savstarpējo sadarbību. (Datu avots: NAP2020 vidusposma novērtējuma ziņojums, PKC, https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2020%20vidusposma%20zinojums_0.pdf)

24. Saskaņā ar Ģimenes valsts politikas pamatnostādņu 2011.–2017. gadam ex-post novērtējuma ietvaros 2018. gadā veikto ģimeņu **aptauju nākotnē valsts**

- atbalsts prioritāri ir jāvērs uz šādām darbības jomām** – 1) nodrošināt ilgākas darbnespējas lapas vecākiem, kuru bērniem diagnosticētas un tiek ārstētas smagas slimības, 2) ieviest bezmaksas ēdināšanu bērnudārzos, 3) radīt apmaksātu atvaļinājuma iespējas ārkārtas gadījumos, kad nepieciešams rūpēties par smagi slimiem vai aprūpējamiem tuviniekiem.
25. Pētījuma ietvaros aptaujātās **Latvijas ģimenes no valsts šobrīd visvairāk sagaida stabilitāti esošajā sistēmā un vienlīdzīgas saņemšanas iespējas deklaratīvi nodrošinātajiem atbalsta pasākumiem**, jo īpaši – kvalitatīviem bērnu pieskatīšanas, veselības, izglītības u.c. pakalpojumiem neatkarīgi no pakalpojumu saņēmēja dzīvesvietas, finansiālā stāvokļa u.c. faktoriem. Šādu viedokli atbalstījuši ap ¾ no visiem respondentiem. (*Datu avots: Ģimenes valsts politikas pamatnostādņu 2011.–2017.gadam ex-post novērtējuma ietvaros 2018.gadā veiktās ģimeņu aptaujas rezultāti*)
26. **Iedzīvotāju skatījumā prioritāri atbalstāmās mērķa grupas**, kurām valstij ir noteikti jāsniedz atbalsts, ir: 1) ģimenes, kurās audzina bērnus ar invaliditāti, 2) ģimenes, kuras ir zaudējušas apgādnieku, 3) daudzbērnu ģimenes (3+ bērni). Tāpat iedzīvotāju vidū vērojams salīdzinoši augsts atbalsts grupai “ģimenes, kurās ir aprūpējams pieaudzis ģimenes loceklis”. (*Datu avots: Ģimenes valsts politikas pamatnostādņu 2011.–2017. gadam ex-post novērtējuma ietvaros 2018. gadā veiktās ģimeņu aptaujas rezultāti*)
27. 2018. gadā 42,6 % mājsaimniecību ar vienu pieaugušo un bērniem sagādāja **grūtības segt ikdienas izdevumus**. Vismazāk grūtību segt izdevumus bija pāriem ar vienu bērnu (17,1 %). Palielinoties bērnu skaitam ģimenē, grūtības segt ikdienas izdevumus palielinās. 2018. gadā 21,9% pāru ar diviem bērniem bija grūtības segt ikdienas izdevumus, bet ģimenēs ar trim un vairāk bērniem šādas grūtības bija aptuveni trešdaļai (31,5%). (*Datu avots: CSP*)
28. 96% darba devēju ir gatavi pieņemt darbā personas, kas atgriežas pēc bērnu kopšanas atvaļinājuma, tomēr tikai 15% ir izveidojuši vietu bērniem, piemēram, rotaļu stūri vai spēļu istabu. Kā galvenais darbiniekus motivējošais pasākums tiek atzīmēts elastīgs darba grafiks vai iespēja strādāt attālināti (67%). Savukārt atbalstu bērnu uzraudzībai, piemēram, apmaksātu bērnudārzu kā instrumentu jaunu darbinieku piesaistei, ir gatavi sniegt tikai 6% aptaujāto uzņēmumu. (*Datu avots: Iekļaujošas darba vides un dažādības vadības principu ieviešana darba vietās Latvijā. Darba devēju aptaujas gala rezultātu apkopojums. (2017) TNS Kantar. Rīga. 7.–10. lpp.*)
29. Darba ņēmēju skatījumā vēlamākie darba un ģimenes dzīves līdzsvara risinājumi ir elastīgs darba laiks – 62%, teledarbs – 19%, darbs uz pusslodzi – 16%. (*Datu avots: Flash Eurobarometer 470 (2018). Work-life balance. 44. lpp. Izgūts no <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/84205>*)
30. Ģimenes valsts politikas pamatnostādņu 2011.–2017. gadam ex-post novērtējuma ietvaros veiktā ģimeņu aptauja parāda, ka darba devēji visbiežāk sniedz atbalstu darba un ģimenes dzīves savienošanai, akceptējot prombūtni no darba bērna slimības dēļ un dodot iespēju izvēlēties atvaļinājuma laiku. Iniciatīva, ko darba devējs visbiežāk nenodrošina, ir bērnu pieskatīšanas pakalpojums. Respondentu atbildes norāda, ka darba devēji nav ieņēmuši proaktīvu pozīciju

attiecībā uz atbalsta sniegšanu darbiniekiem. Darba un ģimenes savienošanas centieni ir paša darbinieka atbildība, darba devējs vien akceptē darbinieka prombūtni. Analizējot datus, var konstatēt īpatnēju situāciju – pat ja darba devējs nodrošina dažādas darba un ģimenes dzīves iniciatīvas, darba ņēmēji tās neizmanto. Savā ziņā tas liecina par informācijas un izglītības nepieciešamību par darba un ģimenes savienošanas svarīgumu arī darba ņēmēju vidū.

31. 2018. gadā 11,1 % mājsaimniecību pēdējo 12 mēnešu laikā naudas trūkuma dēļ kaut reizi ir bijuši **parādi par komunālajiem maksājumiem**. Visvairāk parādnieku par komunālajiem maksājumiem bija starp mājsaimniecībām, kur viens pieaugušais audzina bērnus (20,3 %), pāriem ar trīs un vairāk bērniem (19,7 %) un mājsaimniecībām, kurās dzīvo viena persona vecumā līdz 64 gadiem (16,2 %). Savukārt vismazāk parādnieku par komunālo pakalpojumu rēķiniem bija starp pāriem bez bērniem (6,3 %) un vientuļo senioru (no 65 gadiem) mājsaimniecībām (6,5 %). (*Datu avots: CSP*)

Rīcības virziens "Sociālā iekļaušana"

32. 2017. gadā **izdevumi sociālajai aizsardzībai** Latvijā bija 3 977,5 milj. eiro jeb 14,7% no iekšzemes kopprodukta (IKP), kas ir par 0,4 procentpunktiem mazāk nekā 2016. gadā (15,1%). Salīdzinājumam – 2017. gadā sociālās aizsardzības izdevumi Igaunijā bija 16,1% no IKP, Lietuvā – 15,1 % no IKP, 2016. gadā ES vidēji – 28,1% no IKP. (*Datu avots: Eurostat, dati par sociālās aizsardzības izdevumiem atbilstoši ESSPROS klasifikācijai*)
33. 2017. gadā **nabadzības riskam Latvijā bija pakļauti 23,3% jeb 446 tūkstoši iedzīvotāju** (ES28 – 16,9%). Šo iedzīvotāju ekvivalentie rīcībā esošie ienākumi bija zem 367 eiro mēnesī. (*Datu avots: CSP, EU-SILC dati*)
34. **Visaugstākajam nabadzības riskam ir pakļauti gados vecāki cilvēki.** 2017. gadā nabadzības riskam bija pakļauti 23,8% iedzīvotāju 50 līdz 64 gadu vecumā un 45,7% iedzīvotāju vismaz 65 gadu vecumā, bet vientuļo vecāka gadagājuma iedzīvotāju (vismaz 65 gadus veci) nabadzības risks sasniedza 74%. Turklāt pēdējo gadu laikā šo iedzīvotāju īpatsvars turpina palielināties. (*Datu avots: CSP, EU-SILC dati*)
35. Kaut arī kopš 2010. gada **nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars** ir samazinājies par 11,7 procentiem, sasniedzot 28,4% 2017. gadā, Latvija joprojām ir viena no trūcīgākajām ES dalībvalstīm. Jaunākie pieejamie dati liecina, ka starp visām ES dalībvalstīm Latvijā bija sestais augstākais nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars. Gandrīz divām trešdaļām iedzīvotāju vērojama vismaz viena no deviņām materiālās nenodrošinātības pazīmēm (69,3 % 2017. gadā un 65,1 % 2018. gadā), kamēr ES 2017. gadā šādu iedzīvotāju īpatsvars bija vidēji 44,8 %. Latvijā ir visaugstākais iedzīvotāju īpatsvars (59,8% 2017. gadā un 55,3% 2018. gadā), kas naudas trūkuma dēļ nevar atļauties segt pēkšņus neparedzētus izdevumus. Latvijā no visām ES dalībvalstīm bija sestais augstākais iedzīvotāju īpatsvars, kas pēdējo 12 mēnešu laikā naudas trūkuma dēļ kaut reizi laikus nav spējuši segt komunālos maksājumus, īri vai atmaksāt

- kredītu, un septītais augstākais iedzīvotāju īpatsvars, kas nevar atļauties ēst gaļu, putnu gaļu vai zivis katru otro dienu. (*Datu avots: CSP, EU-SILC dati*)
36. Sociālās aizsardzības sistēmas efektivitāti raksturo gan sociālo transfertu ietekme, gan sociālajai aizsardzībai atvēlētais finansējums. **Pēdējo gadu laikā turpina samazināties sociālo transfertu ietekme²⁴ uz iedzīvotāju ienākumiem**, turklāt to ietekme Latvijā ir būtiski zemāka nekā ES vidēji. 2017. gadā sociālo transfertu ietekme (ieskaitot pensijas) Latvijā bija 44,6%, kamēr ES28 – 61,4%. Sociālo transfertu ietekme uz nabadzības riska mazināšanu iedzīvotājiem vecuma grupā no 65 gadiem Latvijā bija 49,9%, kamēr ES28 ietekme sasniedza 82,9%. (*Datu avots: Eurostat, EU-SILC dati*)
37. Ņemot vērā nodokļu un pensiju un pabalstu sistēmas pārdales zemo ietekmi (nepietiekama nodokļu progresivitāte un sociālās aizsardzības sistēmas ierobežots adekvātums), **Latvijā joprojām saglabājas vieni no augstākajiem ienākumu nevienlīdzības rādītājiem starp Eiropas Savienības valstīm**. Pēc pēdējiem pieejamiem datiem Latvijā bija trešā augstākā Džini koeficienta vērtība (35,6%), kamēr vidēji ES šis rādītājs bija 30,6%. Arī kvintīļu attiecības indekss bija trešais augstākais ES – attiecīgi 6,8 un 5,1. Turklāt 2017. gadā, salīdzinot ar 2016. gadu, ienākumu nevienlīdzība ir pieaugusi. Salīdzinājumā ar 2016. gadu Džini koeficients palielinājās par vienu procentu (no 34,5% līdz 35,6%), turklāt vēl krasāk iezīmējās atšķirība starp vistrūcīgākajiem (pirmā kvintīļu grupa) un visbagātākajiem (piektā kvintīļu grupa) iedzīvotājiem. 2017. gadā vistrūcīgāko iedzīvotāju ienākumi bija 6,8 reizes lielāki nekā vistrūcīgāko iedzīvotāju ienākumi (2016. gadā – 6,3 reizes lielāki).
38. 2018. gada beigās **ilgstošas aprūpes institūciju pakalpojumus** saņēma 12 103 pilngadīgas personas, no tām 4 832 personas – valsts finansētus ilgstošas aprūpes institūciju pakalpojumus. Salīdzinājumam – aprūpes mājās pakalpojumu, kas ir visizplatītākais sabiedrībā balstītais sociālais pakalpojums, saņēma 16 754 personas. Lai arī kopējais aprūpes mājās pakalpojumu saņēmēju skaits ik gadu palielinās, šis pakalpojums ir pieejams tikai 87% Latvijas pašvaldību.
39. Finansiālu ierobežojumu dēļ profesionālu **aprūpes mājās** pakalpojumu neizmantoja 37,9% Latvijas iedzīvotāju (ES28 – 32,2%, Lietuvā – 42,4%, Igaunijā – 39,6%). Savukārt profesionāls aprūpes mājās pakalpojums nebija pieejams 16,2% iedzīvotāju (ES28 – 9,9%, Lietuvā – 5,3%, Igaunijā – 23,6%). (*Datu avots: Eurostat, EU-SILC 2016. gada ad-hoc modulis par pakalpojumu pieejamību*)
40. **Personu ar invaliditāti īpatsvars pastāvīgo iedzīvotāju vidū pamazām pieaug**, un 2016. gada sākumā tas bija 8,8 %, 2017. gada sākumā tas bija 9,3%, bet 2018. gada sākumā – 9,7%²⁵.
41. 931 personai ar garīga rakstura traucējumiem 2018. gadā tika nodrošināts dienas aprūpes centra pakalpojums, 253 personām – grupu mājas pakalpojums, neskatoties uz to, ka 2017. gadā Latvijā psihiskie un uzvedības traucējumi bija

²⁴ Valsts, pašvaldības piešķirtās pensijas un pabalsti, izmaksātie uzturlīdzekļi bērniem, stipendijas, sociālās apdrošināšanas pabalsti un kompensācijas, tai skaitā arī citu valstu

²⁵ Pastāvīgo iedzīvotāju skaits gada sākumā (CSP dati) pret personu ar invaliditāti iepriekšējā gada beigās (VDEĀVK dati)

reģistrēti vairāk nekā 89 000 personu, un no tām 26 132 personām bija noteikta invaliditāte.

42. Normatīvajos aktos noteikts, ka **ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem** primāri nodrošina aprūpi ģimeniskā vidē – pie aizbildņa vai audžuģimenē. Ģimeniskā vidē dzīvojošu bērnu īpatsvars no visu ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu skaita 2018. gadā sasniedza 87,7%, ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu īpatsvars pret visu nepilngadīgo bērnu skaitu valstī bija 1,8%. 2018. gada 31. decembrī bērnu aprūpes iestādēs atradās 794 bērni.

Prioritāte “Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei”

Nepietiekams atbalsts inovācijai un vāja sadarbība starp iesaistītajām pusēm, lai sniegtu ekonomisko un sociālekonomisko ieguvumu no pētnieciskās darbības un inovācijas:

43. 2017. gadā Latvijā finansējums pētniecībai un attīstībai bija 0,51 % no IKP, vidēji OECD valstīs šis rādītājs bija 2,37 % no IKP, vidēji 28 ES dalībvalstīs 2,06% no IKP.
44. Valsts budžeta finansējums zinātniskās darbības nodrošināšanai ir svārstījies no 4,9 miljoniem *euro* 2017. gadā līdz 12,3 miljoniem *euro* 2018. gadā.
45. Vietējās industrijas pieprasījums pēc pētījumiem un pakalpojumiem no valsts un augstākās izglītības sektora ir zems, 2017. gadā privātā sektora finansējums sastādīja 5,3% no visa finansējuma zinātniski pētnieciskajam darbam.
46. 2016. gadā Latvijā bija 3,556 pētnieki uz 1000 iedzīvotājiem, bet vidēji OECD šis rādītājs bija 8,287.

Augstākā izglītība nav pietiekami efektīva:

47. 2017. gadā Latvijā bija viens jauns zinātņu doktors uz katriem 4237 iedzīvotājiem 25–34 gadu vecumā, bet Igaunijā uz katriem 1185 šīs vecuma grupas iedzīvotājiem.
48. No Latvijas 2015. gada publikācijām tikai 5,9% ir iekļuvušas starp 10% citētākajām pasaules publikācijām, bet ES valstu vidējais rādītājs ir 11,1%.
49. *Nature Index* vērtējumā Latvija starptautiskās sadarbības aspektā ieņem 92. vietu no 160 valstīm, Lietuva 63. vietu, bet Igaunija 42. vietu.
50. Zems starptautiskajās datubāzēs indeksēto Latvijas autoru publikāciju īpatsvars no visām Latvijas pētnieku publikācijām.
51. Neviena no Latvijas augstskolām nebija iekļauta starp 500 labākajām kādā no starptautiskajiem augstskolu reitingiem.
52. Latvijā ir sešas augstskolas uz 10 000 studentiem un ievērojami zemāks studentu skaits uz vienu augstskolu nekā Lietuvā un Igaunijā.

Zems kvalitatīvas izglītības pakalpojumu pieejamības pieaugums:

53. OECD PISA 2015. gada pētījuma rezultāti liecina, ka Latvijā ir zems 15 gadus vecu skolēnu īpatsvars ar augstiem mācību sasniegumiem lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs – tikai 1,5 % no visiem 15 gadus veciem skolēniem.

54. Bioloģijas centralizēto eksāmenu 2019. gadā kārtoja 1576 skolēni, fizikas eksāmenu – 1296 skolēni un ķīmijas eksāmenu – 740 skolēni no vairāk nekā 14 tūkstošiem vidējās izglītības absolventu.
55. 2016. gadā Latvijā bija 9,9 skolēni uz vienu skolotāju, bet ES vidēji šis rādītājs bija 12,9 skolēni uz vienu skolotāju.
56. Latvijā 2017. gadā 49% iedzīvotāju 25–64 gadu vecumā ir pamata un augstākas digitālās prasmes, bet ES28 valstīs vidēji šis rādītājs ir 59%. Savukārt tikai 26% Latvijas iedzīvotāju digitālās prasmes ir augstākas nekā pamata prasmes.
57. Izglītības pārtraukšana – 8,3% Latvijas jauniešu 18–24 gadu vecumā priekšlaicīgi pamet izglītību. Šajā ziņā ir ievērojamas atšķirības starp laukiem un pilsētām un starp dzimumiem, proti, 2018. gadā mācības pārtraukušie jaunieši 18–24 gadu vecumā pilsētās bija 5,6%, bet laukos – 13,1%, un 5,0% – sievietes, 11,4% – vīrieši.
58. Zema ir jauniešu pašnodarbinātība, ES valstīs 2015. gadā vidēji 5% jauniešu vecumā no 20 līdz 24 gadiem ir pašnodarbinātie un vecumā no 25 līdz 29 gadiem aptuveni 8%. Latvijā abās minētajās vecuma grupās pašnodarbinātība ir mazāk izplatīta – attiecīgi aptuveni 4% un 6,5%.

Nepietiekams atbalsts fiziski un emocionāli drošai un atbalstošai videi izglītības iestādēs:

59. Vardarbība starp skolēniem – 8,4% Latvijas skolēnu atzīst, ka vismaz dažas reizes mēnesī ir tikuši pagrūsti vai viņiem iesists, bet OECD dalībvalstīs vidēji šis rādītājs ir 4,3%.
60. OECD PISA 2015. gada pētījuma dati liecina, ka Latvijā 30,6% skolēnu (15 gadus vecu skolēnu izlases kopā) atzīst, ka ir bijuši pakļauti dažādu veidu iebiedēšanai vismaz dažas reizes mēnesī, vidēji OECD dalībvalstīs šādu skolēnu ir ievērojami mazāk – 18,7%.

Prioritāte “Uzņēmumu konkurētspēja un materiālā labklājība”

Rīcības virziens “Produktivitāte un inovācija”

61. **Zema produktivitāte tautsaimniecībā, produktivitātes pieauguma temps atpaliek no atalgojuma pieauguma, radot riskus ārējai konkurētspējai.** Latvijas produktivitāte straujā tempā tuvinās ES vidējam rādītājam, taču joprojām ir viena no zemākajām ES. Produktivitātes pieaugums 2017. gadā sasniedza 4.7%, izvirzot Latviju to valstu vidū, kurām ir visaugstākais produktivitātes pieaugums ES. Produktivitātes pieaugums ir vērojams visās galvenajās ekonomikas nozarēs. Rezultātā darbaspēka vienības izmaksu pieaugums 2017. gadā samazinājās līdz 3,2%, salīdzinot ar vidējo pieaugumu aptuveni 5% apmērā kopš 2012. gada. Tomēr 3 gadu laikā šo izmaksu pieauguma līmenis 14,7% apmērā joprojām ir viens no augstākajiem ES. (*Datu avots: 2019. gada ziņojums par Latviju, Eiropas Komisija, 9., 10.lpp. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf*)

62. **Nepietiekama Latvijas uzņēmumu spēja iekļauties globālajās vērtību ķēdēs** – spēja radīt augstākas pievienotās vērtības produktus un pakalpojumus un tos pārdot t.sk. dārgāk, kā arī atrasties pēc iespējas tuvāk gala klientam. Latvijas tautsaimniecību raksturo liels starpproduktu ražošanas apjoms, vienlaikus dalība globālajās pievienotās vērtības ķēdēs ir priekšnosacījums pievienotās vērtības produktu kāpināšanai. (Datu avots: NAP2020 vidusposma novērtējuma ziņojums, PKC, https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2020%20vidusposma%20zinojums_0.pdf)
63. **Uzņēmumu darbības īstermiņa fokuss**, t.sk. šauri vietējs skatījums uz tautsaimniecības attīstības izaicinājumiem (īstermiņa rentabilitāte un ilgtermiņa produktivitāte), biznesa stratēģijas nav orientētas uz inovāciju. Latvijas uzņēmumu rentabilitāte relatīvi ir augstāka nekā uzņēmumu rentabilitāte Eiropā, vienlaikus uzņēmumi Latvijā būtiski mazāk investē ar produktivitāti saistītajās ieguldījumu pozīcijās. Vismaz daļai Latvijas uzņēmēju ir brīvie līdzekļi, kurus varētu investēt produktivitātes celšanā, kas nozīmētu mazāku peļņu īstermiņā, taču ievērojami palielinātu iespēju turpināt darbu un secīgi pelnīt arī ilgtermiņā, nodrošinot uzņēmuma pārrobežu konkurētspēju. (Datu avots: NAP2020 vidusposma novērtējuma ziņojums, PKC, https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2020%20vidusposma%20zinojums_0.pdf)
64. **Zemi ieguldījumi P&A, nepietiekama valsts, uzņēmējdarbības un zinātnes sadarbība.** Latvija ļoti maz iegulda pētniecībā un attīstībā – izdevumi P&A 2017. gadā bija 0,51% no IKP (pret vidēji 2,1% ES). Šis līmenis bija viens no zemākajiem ES, un tas pēdējo desmit gadu laikā nav būtiski mainījies, turklāt pētniecības finansējums gandrīz pilnībā ir atkarīgs no ES līdzekļiem. 2017. gadā P&A intensitāti Latvijā veidoja 27% privātās investīcijas (0,14% no IKP) un 73% publiskās investīcijas (0,37% no IKP). Zemo privāto investīciju apjomu var skaidrot ar to, ka uzņēmumiem trūkst motivācijas (ES fondu finansējuma un citu ārvalstu finanšu instrumentu pieejamība tiek uzskatīta par nesamērīgu administratīvo slogu), uzņēmumu biznesa attīstības stratēģijas nav orientētas uz inovāciju un tās ieviešanu, kā arī pastāv kvalificēta darbaspēka trūkums. Kopš 2016. gada Eiropas inovācijas reitingos Latvija ir vidēja inovatore (inovācijas veikspēja – 50% līdz 90% no ES vidējā rādītāja) ar dažām stiprajām pusēm, piemēram, informācijas, komunikāciju un tehnoloģiju infrastruktūru, taču tās sniegums atpaliek cilvēkresursu, publiskā un privātā sektora sadarbības, kā arī ieguldījumu intelektuālā īpašuma jomās (Datu avots: 2019. gada ziņojums par Latviju, EK https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf; 2019.gada Ekonomikas pārskats: Latvija, ESAO, https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-latvia-2019_f8c2f493-en; EM)
65. **Nepietiekami attīstīta inovācijas ekosistēma.** Latvijas uzņēmējdarbības struktūru galvenokārt veido mikrouzņēmumi un MVU ar ierobežotu kapacitāti ieguldīt pētniecībā un attīstībā. Ir vērojams uzņēmumu zināšanu un uzņēmējdarbības prasmju trūkums par inovācijas lomu uzņēmējdarbības attīstībā un konkurētspējā. Inovatīvo mazo un vidējo uzņēmumu īpatsvars Latvijā ir viens no zemākajiem ES 30,3% (2014.–2016. g.), salīdzinot ar vidēji 49,1% ES-28

(2012.-2014. g.). Latvijas rūpniecības struktūru galvenokārt raksturo zemo tehnoloģiju uzņēmumi – gan vidēja augstuma, gan augsto tehnoloģiju uzņēmumu īpatsvars ir 15% no kopējās ražošanas nozares, savukārt attiecīgais ES vidējais rādītājs ir 47%. Latvijas uzņēmumiem lielākoties ir nepietiekami attīstītas savstarpējās sadarbības prasmes nozares vai starpnozaru aspektā, bet jo īpaši – nepietiekami attīstīta sadarbība ar pētniecības institūcijām Latvijā un ārvalstīs. Par to liecina zemais Latvijas rādītājs Horizon 2020 pieteikumu iesniegšanā: LV iesniegusi >1000 pieteikumu no kopumā 111 597 līdz šim iesniegtajiem projektu pieteikumiem H2020 no visām ES dalībvalstīm. Nepietiekami izmantots publiskais jeb valsts sektors kā inovācijas pasūtītājs – valsts nerīkojas kā inovatīvu, modernu risinājumu pasūtītājs (piemēram, publiskā iepirkuma procedūrās), kā arī nepietiekami attīstīta valsts kapitāldaļu uzņēmumu inovācijas spēja un iespējas īstenot inovatīvus projektus. Sadrumstalots P&A un inovācijas atbalsta institucionālais ietvars – pārāk liels P&A&I atbalstā iesaistīto institūciju skaits. (Datu avots: Eurostat; CSP; Ekonomikas ministrija; 2019. gada Ekonomikas pārskats: Latvija, ESAO, https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-latvia-2019_f8c2f493-en)

Rīcības virziens. «Darbs un ienākumi»

66. **Zema darba vietu kvalitāte saīsina produktīvi nostrādājamo cilvēka mūžu, kā arī nerada ilgtspējīgas darba tirgus dalībnieku attiecības.** Viens no darba vietu kvalitātes rādītājiem ir darba aizsardzības jautājumi, kurus raksturo nelaimes gadījumu darbā un arodslimību skaits – Latvija ir viena no valstīm ar augstāko letālo nelaimes gadījumu darba vietās skaitu (2015. gads Eiropas Savienībā – 1,81, Latvijā – 3,32 gadījumi uz 100 000 nodarbināto). Tikai 41,9% uzņēmumu ir pilnībā veikts darba vides risku novērtējums, 9% daļēji, bet 43% uzņēmumu tāds nav veikts vispār, kas ir zems rādītājs attiecībā uz darba aizsardzības prasību nodrošināšanu uzņēmumā. Darba vietu kvalitāte ietver arī darba devēju piedāvātas mācību iespējas, kas ir būtiski nodarbinātības veicināšanai visa darba mūža garumā. 2018. gadā 42,8% iedzīvotāju 25-64 gadu vecumā, kuri piedalījās izglītības procesā, veica to darba stundu laikā. Viens no darba vietu kvalitāti raksturojošajiem faktoriem ir darba samaksa, līdz ar to noteiktos sektoros un profesijās tieši minimālā alga ir tā, kas var ietekmēt darba vietu kvalitātes izaugsmi. 2017. gadā 31,3% sociāli apdrošināto personu valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekts bija zem minimālās algas, kas daļēji saistīts ar dažādiem nodokļu maksāšanas režīmiem, kam nākotnē būs nelabvēlīga ietekme uz personu sociālo aizsargātību, gan ar ēnu ekonomiku. (Datu avots: Pētījums "Darba apstākļi un riski Latvijā 2017.-2018." (pētījums tiks publicēts 2019.gada 4.ceturksnī), LM, <http://www.lm.gov.lv/lv/publikācijas-petijumi-un-statistika/statistika>)
67. **Darba tirgus potenciāla nepilnīga izmantošana** (aprūpes pakalpojumu trūkums, veselības aprūpes nepietiekama pieejamība, izdienas pensijas u.c.). Atsevišķas grupas, piemēram, personas ar invaliditāti un pirmspensijas vecumā esošas personas, kā arī jaunieši, kas nemācās un nestrādā, saskaras ar paaugstinātu ilgstošā bezdarba risku, līdz ar to svarīgi mērķēti pasākumi šo grupu atbalstam. 2016. gadā 5,8% no bez darba esošajiem un tiem, kas vēlētos strādāt,

bet nestrādā, piedalījās aktīvās darba tirgus politikas pasākumos, kas ir viens no zemākajiem rādītājiem ES, būtiski to paaugstināt vismaz divas reizes, jo īpaši, lai veicinātu produktivitātes izaugsmi un mazinātu strukturāla bezdarba riskus. Ar katru gadu palielinās izdienas pensionāru skaits, tā 2018. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, pensionāru skaits pieaudzis par 39%. Kopējie izdevumi no valsts pamatbudžeta izdienas pensijām ar katru gadu pieaug. Ja 2012. gadā izdevumi bija 34,3 milj. EUR, tad 2018. gadā tie jau bija 53 milj. EUR (neieskaitot valsts drošības iestāžu izdienas pensijas). Izdienas pensiju sistēma ierobežo iespējas turpināt darbu ierastajā profesijā, iespējams šīs personas sekmīgi varētu darboties darba tirgū. Sākotnēji izdienas pensijas no valsts pamatbudžeta tika paredzētas kā izņēmums speciālās situācijās, taču pakāpeniski izdienas pensiju saņēmēju loks ir ievērojami paplašināts (*Datu avots: Pētījums "Cilvēku sasaiste ar darbavietām", ESAO, https://www.oecd-ilibrary.org/employment/cilveku-sasaiste-ar-darbavietam_ce74856f-lv; LM, <http://www.lm.gov.lv/lv/publikacijas-petijumi-un-statistika/statistika>*)

68. **Nepietiekama darba tirgus mobilitāte** (dažādie reģionālo centru attīstības tempi, reģionālā un profesionālā mobilitāte. Latvijā pastāv būtiskas darba tirgus reģionālās atšķirības, kas jo īpaši izpaužas bezdarba līmeņa atšķirībās. 2018. gada beigās Rīgas reģionā NVA reģistrēja līdzīgu skaitu vakanču un bezdarbnieku (20,1 tūkst. un 18,8 tūkst.), tad pārējos Latvijas reģionos reģistrēto bezdarbnieku skaits 7 līdz 10 reizes pārsniedz vakanču skaitu. Bezdarbs un ilgstošais bezdarbs ir zemāks reģionos, kur ir augsts arī reģistrēto vakanču skaits, kamēr reģionos ar augstāku bezdarbu darba iespēju piedāvājums ir ierobežotāks. Ap 70% no reģistrētajām vakancēm tiek reģistrētas Rīgas un Pierīgas reģionā. Svarīgi šādā situācijā veicināt reģionālo mobilitāti, pastiprināt esošos stimulus reģionālās mobilitātes atbalstam. (*Datu avots: Pētījums "Cilvēku sasaiste ar darbavietām", ESAO, https://www.oecd-ilibrary.org/employment/cilveku-sasaiste-ar-darbavietam_ce74856f-lv; LM, <http://www.lm.gov.lv/lv/publikacijas-petijumi-un-statistika/statistika>*)
69. **Nepietiekami izmantoti dažādi nodarbinātības veidi**, tajā skaitā digitalizācijas ietekmē radītie – attālinātais darbs, platformu ekonomika, automatizācija, nepilna laika nodarbinātība u.c. Darba devēji un darba ņēmēji ne vienmēr apzinās dažādo nodarbinātības veidu iespējas un to tiesisko ietvaru, tādēļ pastāv dažādi nodarbinātības modeļi, kuru noteikumi ne vienmēr ir skaidri un godīgi starp abām pusēm. Tādējādi tiecoties uz augstas kvalitātes darba vietu radīšanu un uzturēšanu un ņemot vērā jauno formu ienākšanu darba tirgū, ir nepieciešams veikt pasākumus šo formu pareizai, taisnīgai un efektīvai izmantošanai. Plašāka dažādo darba modeļu izmantošana ļaus mazināt darbaspēka nepietiekamības izaicinājumus atsevišķās nozarēs, kā arī kāpināt produktivitāti. (*Datu avots: EM*)
70. **Nepietiekama darba tirgus dalībnieku iesaiste sociālās apdrošināšanas sistēmā** (speciālo nodokļu režīmu un ēnu ekonomikas radītie priekšnosacījumi negodīgai konkurencei un atsevišķu iedzīvotāju grupu sociālajai nenodrošinātībai). Speciālajos nodokļu režīmos nodarbināti 2018. gadā bija 16% no visiem darba ņēmējiem un pašnodarbinātajiem. Šobrīd speciālajos nodokļu režīmos nodarbināto veiktās valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas nav

pietiekamas, lai nodrošinātu nākotnes vecuma pensiju vismaz minimālā apmērā, tādējādi nodokļu maksātājiem, kuri maksā VSAOI vispārējā kārtībā, būs faktiski jāuztur speciālajos nodokļu režīmos nodarbinātie, tiem sasniedzot pensijas vecumu. (*Datu avots: FM*)

71. **Augstas atsevišķu iedzīvotāju grupu finanšu saistības**, kas rodas, privātpersonu bezatbildīgu kreditēšanu apvienojot ar zemu finanšu pratību, zemiem un nepietiekamiem ienākumiem un nepietiekamiem uzkrājumiem stabilitātei. Augstas atsevišķu iedzīvotāju grupu finanšu saistības rada šķēršļus efektīvākai ēnu ekonomikas mazināšanai, kā arī ekonomikā produktivitātes palielināšanai, jo cilvēkiem šādās situācijās zūd motivācija turpināt izglītošanās pasākumus, kā arī darba devēji vairās no šādiem ieguldījumiem, ņemot vērā, ka tie var izrādīties neilgtspējīgi attiecībā uz darbinieku ienākumu izaugsmi. Būtiski uzsvērt, ka šīs finanšu saistības ir arī nepietiekamu ienākumu sekas bezatbildīgas kreditēšanas un zemas finanšu pratības apstākļos. (*Datu avots: FM*)
72. **Augsts darbaspēka nodokļu slogs zema ienākuma saņēmējiem.** 2016. gadā zemo algu grupā strādājošajam (kas saņem 67% no vidējās algas, bez apgādībā esošām personām) Latvijā nodokļu ķīlis bija 41,8%, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem ES, atpaliekot tikai no Beļģijas, Ungārijas, Vācijas, Austrijas un Francijas. Pārējās Baltijas valstīs šis rādītājs bija attiecīgi 39,2% – Lietuvā un 37,8% – Igaunijā. Arī Lietuvā un Igaunijā pēdējos gados veiktas būtiskas nodokļu reformas, kuru rezultātā tiek pakāpeniski samazināts darbaspēka nodokļu slogs. Arī vidējām algām Latvijā nodokļu ķīļa rādītājs ir augstāks nekā pārējās Baltijas valstīs. nodokļu politikas ietvaros ir nepieciešams turpināt samazināt nodokļu slogu zema ienākuma saņēmējiem, pārvirzot to uz citiem avotiem, it sevišķi kapitālu un nekustamo īpašumu, kā arī uzlabojot iekasējamību. (*Datu avots: 2019. gada ziņojums par Latviju, EK, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf*)
73. **Nepieciešams darbaspēka remigrācijas atbalsts un kvalificēta ārvalstu darbaspēka piesaiste.** Latvijā pieaug nodarbināto skaits (2018. gadā par 1,6%) un samazinās bezdarba līmenis, kas 2018. gadā sasniedza 7,4%. Vienlaikus ir 2018. gadā, salīdzinājumā ar 2017. gadu ir būtiski pieaudzis brīvo darbavietu skaits. Minētās tendences kopsakarā liecina par darba tirgus piedāvājuma neatbilstību darba tirgus pieprasījumam. (*Datu avots: CSP, Eurostat, EM*)

Rīcības virziens «Kapitāls un uzņēmējdarbības vide»

74. **Nepietiekama publiskās pārvaldes efektivitāte un nepietiekami ātra reaģēšana uz biznesa vides vajadzībām.** Ņemot vērā ārējās vides straujās izmaiņas, valsts pārvaldes spēja operatīvi reaģēt, nodrošinot atbilstošos uzņēmējdarbības vides nosacījumus, ir apgrūtināta. Pēdējos gados ir vērojama regulējošā ietvara un administratīvo šķēršļu negatīvās ietekmes uz uzņēmējiem palielināšanās, par ko liecina Latvijas rādītāju pazemināšanās starptautiskajos konkurētspējas un citos ekonomiskajos reitingos un Latvijas uzņēmēju aptauju rezultāti. Iekšējā un ārējā administratīvā sloga mazināšanas darbību efektivitāti traucē sadrumstalotība, izstrādāto metožu praktiskās pielietojamības un

kapacitātes trūkums. Institucionālā vide jau ilgstoši tiek minēta kā Latvijas konkurētspējas vājā puse, tieši tāpēc izaugsmei, ko balsta produktivitāte, ir nepieciešamas reformas un investīcijas tieši šajā jomā. Kā būtiskākas institucionālās vides nepilnības, kas ierobežo konkurētspēju, Latvijas uzņēmēji atzīmē neefektīvu valdības birokrātiju, nestabilu (tuvredzīgu) politikas veidošanas praksi, neefektīvu tiesu sistēmu. *(Datu avots: EM)*

75. **Neproгноzējama nodokļu politika.** Straujas un nepārdomātas izmaiņas nodokļu politikā valsts budžeta apstiprināšanas procesā kavē valsts ekonomisko attīstību. Nodokļu politikas un uzņēmējdarbības vides stabilitātes trūkuma apstākļos uzņēmumiem ir sarežģīti ilgtermiņā plānot darbību, budžetus un investīcijas. Nestabila nodokļu politika ir viens no iemesliem, kādēļ samazinās piesaistīto ārvalstu tiešo investīciju apmērs. *(Datu avots: FM)*
76. **Nepietiekams finanšu sektora dziļums.** Finanšu sektorā kā finansējuma avots galvenokārt dominē kredītiestādes, savukārt alternatīvi finansējuma avoti ir nepietiekamā apjomā, uzņēmumiem nav pieejama pietiekama finanšu instrumentu daudzveidība. Kapitāla tirgus attīstības līmenis ir būtiski zem optimālā, tādējādi netiek nodrošināta iekšzemē uzkrātā kapitāla (piemēram, noguldījumu un pensiju fondu līdzekļu) tālāka ieguldīšana tautsaimniecībā, kā arī nepietiekami aktīvais kapitāla tirgus nav pievilcīgs ārvalstu investoriem. *(Datu avots: FM)*
77. **Zems vietējo un ārvalstu investīciju apjoms tautsaimniecībā/ reģionos.** Lai nodrošinātu turpmāku produktivitātes kāpumu, nepieciešams turpināt investīcijas uzņēmumu darbības attīstībai, jo īpaši digitalizācijas jomā. Relatīvi zemais investīciju līmenis galvenokārt ir saistīts ar privāto investīciju lēno atgūšanos. Laika posmā no 2011. līdz 2016. gadam privātās investīcijas veidoja vidēji 17,7% no IKP, t.i. par gandrīz 11 procentiem zemāks līmenis nekā straujās izaugsmes gados. Zemo līmeni un vājo dinamiku galvenokārt noteica vājā kreditēšana, zems pieprasījums, salīdzinoši augsts privātā sektora parādsaistību līmenis, kā arī ekonomiskās un politiskās situācijas nenoteiktība ārējā vidē. *(Datu avots: CSP, Eurostat, EM)*
78. **Nepietiekami attīstīta digitālā vide un ierobežota atvērto datu pieejamība.** Latvija turpina uzrādīt nevienmērīgus rezultātus digitālās pārveides jomā un atpaliek attiecībā uz digitālo tehnoloģiju integrāciju uzņēmumos. Digitālo pakalpojumu izmantošana ir plaša, taču pastāv problēmas saistībā ar digitālo tehnoloģiju integrāciju, piekļuvi finansējumam un digitālo prasmju piedāvājumu un pieprasījumu. Uzņēmumu digitalizācijas turpmākus uzlabojumus ierobežo arī augsti kvalificētu speciālistu trūkums un pastāvīgi zemais IKT speciālistu īpatsvars – nodarbināto IKT speciālistu īpatsvars 2017. gadā ir viens no zemākajiem ES – 2,3 % no kopējā nodarbināto skaita – salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju – 3,7%. Lai arī Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksa (DESI) rādītājā "Atvērtie dati" Latvija ir 2% virs ES vidējā, sniegums šajā jomā ir uzlabojams. Galvenās problēmas atvērto datu pieejamībā – nepietiekama atvērto datu potenciāla izmantošana valsts pārvaldē, izpratnes trūkums, atvērto datu publicēšanas sākotnējās izmaksas, augstvērtīgo datu kopu nepieejamība, nepilnīgs normatīvā un metodiskā atbalsta ietvars un nepietiekama atgriezeniskā saite no datu atkalizmantošanai, kas sekmētu valsts pārvaldes un privātā

sektora mijiedarbību datu savstarpējā apmaiņā, efektīvāku produktu izstrādē un nozīmīgāku datu iegūšanā. (*Datu avots: Eiropas komisijas Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksa (DESI) 2019.gada ziņojums par Latviju, 7., 12.lpp., <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>, VARAM*)

Prioritāte "Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība"

Rīcības virziens "Daba un Vide – "Zaļais kurss""

79. Latvija ir ratificējusi ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām, tās Kioto protokolu un Kioto protokola Dohas grozījumu, kā arī Parīzes nolīgumu. Latvija ir cieši integrēta klimata jomu aptverošas starptautiskās sadarbības formātā, tā piedaloties gan Dienaskārtības 2030 mērķu īstenošanā, gan apņemoties emisiju ierobežošanas un oglekļa dioksīda piesaistes saistības, kas noteiktas ES likumdošanā. Latvijai ir noteikti nacionālie sasniedzamie politikas mērķi klimata, enerģētikas, atkritumu pārstrādes jomā un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā.
80. Kopš 1961. gada ir **pastiprinājusies nokrišņu intensitāte**, kā arī palielinājies to dienu skaits, kad ir stipri un ļoti stipri nokrišņi. Jāņem vērā, ka klimata pārmaiņu rezultātā palielināsies nokrišņu daudzums, līdz ar to meliorācijai un spējai novadīt lieko ūdens daudzumu būs arvien lielāka nozīme. (*Datu avots: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/VARAM_peti_Kopsavilkums_Klimata_parmain_scenar_par_ietek_un_pielag_scenarij_izstrad_2010_2100_gadam_zinat_datu_noteiks_pielag_monit.pdf*)
81. 2018. gadā vērojams radīto sadzīves atkritumu apjoma samazinājums par 25,8%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Ja 2017. gadā radīto sadzīves atkritumu apjoms bija 2 141 tūkst. tonnu, tad 2018. gadā – 1 588 tūkst. tonnu, kas ir par 553 tūkst. tonnu mazāk (http://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/vide/vide__vide__ikgad/VIG040.px/). 2017. gadā Latvijā radīto sadzīves atkritumu daudzums uz 1 iedzīvotāju bija 438 kg uz 1 iedzīvotāju, savukārt Polijā - Polijā 315 kg (*Datu avots: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/ekonomika/ikp/meklet-tema/373-latvija-galvenie-statistikas-raditaji-2019>*)
82. **Upju ūdens kvalitāte** Rīgas reģiona upēs pārsvarā ir no vāji piesārņotām līdz **piesārņotām**. Virszemes ūdens piesārņojumu galvenokārt **izraisa notekūdeņu novadīšana**. (<http://rpr.gov.lv/wp-content/uploads/2018/04/RPR-Ekonomikas-profils.pdf>)
83. **LV ūdens kvalitāte** virszemes ūdenstilpēs kopumā **ir zemāka par ES vidējo ūdens kvalitāti**, un par to joprojām arī trūkst datu. (http://www.oecd.org/environment/country-reviews/OECD_EPR_Latvia_Highlights-LV-WEB.pdf)
84. Gandrīz 90% Latvijas iedzīvotāju ir pakļauti paaugstinātai PM_{2,5} daļiņu iedarbībai (gaisa kvalitāte). (http://www.oecd.org/environment/country-reviews/OECD_EPR_Latvia_Highlights-LV-WEB.pdf). Latvijai ir noteikti gaisu piesārņojošo vielu emisiju samazināšanas mērķi 2020., 2025. un 2030. gadam, kā arī pienākums nodrošināt atbilstošu gaisa kvalitāti Latvijas lielākajās pilsētās.

85. Latvija ir ratificējusi vairākas konvencijas, tostarp Konvenciju par bioloģisko daudzveidību, kā arī atbilstoši ES normatīvajiem aktiem, Latvija ir iesaistīta bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas starptautisko un ES mērķu īstenošanā, un Latvija ir uzņēmusies atbildību īstenot pasākumus, lai saglabātu un uzlabotu bioloģiskās daudzveidības līmeni. Tomēr **2019. gadā**, izvērtējot 61 ES nozīmes aizsargājamo biotopu veidu (59 sauszemes un divi jūras biotopu veidi) un 112 ES nozīmes aizsargājamo sugu stāvokli **Latvijā, vien 10% biotopu un 41% sugu konstatēts labvēlīgs aizsardzības stāvoklis**. (Informatīvais ziņojums „Pārskats par ziņojumu par Padomes 1992. gada 21. maija direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību ieviešanu 2013.-2018. gadā”)
86. Līdzšinējā kompensāciju sistēma par saimnieciskās darbības aprobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos ir nepilnīga, jo tajā nav skaidri atrunāta ilgtermiņa kompensāciju finansēšanas kārtība, kā arī nav pilnvērtīgi izsvērtā kompensāciju piemērošanas kārtība.

Rīcības virziens “Tehnoloģiskā vide un pakalpojumi”

87. Pēc **kopējās transporta infrastruktūras kvalitātes Latvija ir 61. vietā** (no 137), pēc autoceļu kvalitātes 107. vietā (no 137), pēc dzelzceļa infrastruktūras kvalitātes 29. vietā (no 101), pēc ostu infrastruktūras kvalitātes 29. vietā (no 137), pēc gaisa transporta infrastruktūras kvalitātes 37. vietā (no 137). (*The Global Competitiveness Report 2018, World Economic Forum, <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/countryeconomy-profiles/#economy=LVA>*)
88. 2018. gadā **39,2%** jeb 3615 km valsts autoceļu ar **melno segumu tehniskais stāvoklis vērtējams kā slikts** un ļoti slikts. (Valsts autoceļu tīkla 2018. gada statistika, https://lvceli.lv/wp-content/uploads/2019/07/Latvijas_Valsts_Celi_2018.pdf)
89. **Autoceļi ar grants vai šķembu segumu** sastāda 54% no visiem valsts autoceļiem, un 2018. gadā **tikai 6,2%** no tiem bija **labā stāvoklī**. (Valsts autoceļu tīkla 2018. gada statistika, https://lvceli.lv/wp-content/uploads/2019/07/Latvijas_Valsts_Celi_2018.pdf)
90. Latvijā **atjaunojamo energoresursu daļa transportā ir 4. zemākā ES** (2,56% 2017.g.). (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20190222-1>)
91. Latvijā elektrificēti tikai 14% no dzelzceļa līniju ekspluatācijas kopgaruma (ES 55%). (https://ec.europa.eu/transport/facts-fundings/scoreboard/compare/energy-union-innovation/share-electrified-railway_en)
92. **Elektrisko transportlīdzekļu skaits** Latvijā 2018. gadā ir tikai **0,056%** no kopējā transportlīdzekļu skaita. (https://www.csdd.lv/cck?Itemid=327&collection=fails&file=doc_fails&id=1134&task=download&xi=3)
93. Inteliģento transporta sistēmu (ITS) ieviešanu nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 7. jūlija Direktīva 2010/40/ES par pamatu inteliģento

- transporta sistēmu ieviešanai autotransporta jomā un saskarnēm ar citiem transporta veidiem (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32010L0040>). Līdz šim ITS ieviešanas pasākumi īstenoti bez specifiska finansējuma, taču to realizēšana sniegtu iespējas uzlabot drošību, komfortu, kā arī samazināt transporta radīto ietekmi uz vidi.
94. Ceļu satiksmes negadījumos bojāgājušo skaits uz 1 milj. iedzīvotāju ir 5. augstākais ES – 70 nāves gadījumu uz vienu miljonu iedzīvotāju 2017. gadā pret ES vidējo rādītāju – 49 nāves gadījumiem. (*Road Safety 2017, Eiropas Komisija*
https://ec.europa.eu/transport/road_safety/sites/roadsafety/files/pdf/scoreboard_2017_en.pdf)
95. Saskaņā ar Eiropas Savienības Padomes 2010. gada 27. oktobra rezolūcijā noteiktajām prasībām ar kravas autopārvadājumiem saistītu noziegumu novēršanai un apkarošanai un drošu kravas automobiļu stāvlaukumu teritorijas garantēšanai dalībvalstis ir aicinātas pakāpeniski izstrādāt drošu kravas transportlīdzekļu stāvlaukumu modeli. Šobrīd Latvijā ir tikai viens privāts stāvlaukums Ādažos, kas atbilst rezolūcijas 2. drošības un servisa pakalpojuma līmenim. Nav tieša dzelzceļa savienojuma ar Centrāleiropas valstīm.
96. Investīciju nepietiekamība platjoslas interneta nodrošināšanai atbilstoši trīs stratēģiskajiem mērķiem, kas ietverti Eiropas Komisijas 2016. gada 14. septembra paziņojumā Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Konkurētspējīga digitālā vienotā tirgus savienojamība. Virzība uz Eiropas Gigabitu sabiedrību" (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0587>): 1) gigabitu savienojamība visiem galvenajiem sociālekonomiskajiem virzītājspēkiem; 2) visām lielām pilsētām ar tām piegulošām pārvietošanās zonām un visām sauszemes transporta maģistrālēm ir nepārtraukts 5G pārklājums, 3) visām māsasaimniecībām ir pieejams interneta pieslēgums ar vismaz 100 Mb/s ātrumu, ko var uzlabot līdz gigabitu ātrumam. 2017. gadā 79% māsasaimniecību Latvijā bija pieejams platjoslas internets, valstij atrodies dalītā 21.vietā ES, kur vidējais rādītājs ir 87% māsasaimniecību. (Digital economy and society statistics – households and individuals, Eurostat https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Digital_economy_and_society_statistics_-_households_and_individuals#Internet_access)
97. Valsts pārvaldē pieejami vairāk nekā 600 elektroniskie pakalpojumi. Vislielākais pakalpojumu skaits ir Valsts ieņēmumu dienestam (226 pakalpojumi), VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" (95 pakalpojumi) un Lauku atbalsta dienestam (86 pakalpojumi). (Valsts reģionālās attīstības aģentūras gatavotā statistika "Latvija.lv E-ziņas" <http://www.vraa.gov.lv/lv/latvijalv/e-zinas/>)
98. 52% Latvijas iedzīvotāju joprojām trūkst digitālo pamatprasmju, kas tiem liedz efektīvi lietot internetu, turklāt 19% digitālo prasmju vispār nav. (*Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss 2019*, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/scoreboard/latvia>)
99. Lielākais energoresursu patērētājs 2018. gadā bija transports, kas patērēja 30,1%, māsasaimniecības (28,8%) un rūpniecība (22,9%).

(<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/videnergetika/energetika/meklet-tema/32-energoresursu-paterins-latvija-2018-gada>)

100. Energoresursu patēriņš mājāsaimniecībās 2018. gadā bija 51,6 PJ, kas ir par 2,8% vairāk nekā 2017. gadā. Mājāsaimniecībās energoresursu patēriņa struktūra pēdējos gados būtiski nemainās – pārsvarā ir izmantota kurināmā koksne. Salīdzinājumā ar 2017. gadu ievērojami pieauga dabasgāzes patēriņš mājāsaimniecībās (+7,0%) un samazinājās ogļu patēriņš (–32,7%).
(<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/videnergetika/energetika/meklet-tema/32-energoresursu-paterins-latvija-2018-gada>)
101. Informācijas sistēmas, kas tiek izmantotas stacionārajās ārstniecības iestādēs, nereti ir novecojušas un nav izmantojamas pilnvērtīgai datu apstrādei, piemēram, ārstēšanas kvalitātes analīzei, pētniecībai. E-veselības sistēma neaizvieto stacionāro ārstniecības iestāžu lokālās informācijas sistēmas, jo tajās nepieciešams uzkrāt daudz lielāku datu apjomu un datu veidus. Turklāt ārstniecības iestāžu lokālo informācijas sistēmu funkcionalitātei ir būtiska loma ārstniecības kvalitātes un efektivitātes uzraudzībā ārstniecības iestādē, pētniecībā un integrācijā ar e-veselības sistēmu.

Rīcības virziens “Līdzsvarota reģionālā attīstība”

102. Ekonomiskās attīstības un nodarbinātības iespējas Latvijas reģionos ievērojami atšķiras. 2016. gadā IKP uz vienu iedzīvotāju Rīgā bija 165% no valsts vidējā rādītāja, savukārt citos statistikas reģionos tas bija zemāks par valsts vidējo rādītāju, un nabadzīgākais reģions – Latgale – radīja tikai 51% no valsts vidējā rādītāja. Rīgā un tās apkārtnē veidojas vairāk nekā puse no Latvijas IKP. (CSP. IKG10_110. *Iekšzemes kopprodukts statistiskajos reģionos un republikas pilsētās (faktiskajās cenās)*. Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/ekfin/ekfin_ikp_reg/IKG10_110.px/table/tableViewLayout1/?rxid=82d915a2-87ce-4635-a75c-42c03343be8c, VARAM aprēķins)
103. Atšķiras komersantu spēja piesaistīt investīcijas – atšķirības nefinanšu investīcijās 5,4 reizes starp Rīgu un Latgales reģionu. (CSP. IVG040. *Nefinanšu investīcijas statistiskajos reģionos (2017. gada salīdzināmajās cenās; milj. euro)*. Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/ekfin/ekfin_invest_ikgad/IVG040.px/table/tableViewLayout1/?rxid=8a6487c7-e6b3-4532-b7b5-de6f9eaa42af, VARAM aprēķins)
104. Būtiski atšķiras arī komersantu spēja nodrošināt tādu atalgojumu, kas noturētu iedzīvotāju reģionos (bruto darba samaksas atšķirības 1,6 reizes (jeb 10 līdz 5-6 gadu starpība starp reģioniem). Vidējā alga Rīgā ir par 40 % augstāka nekā Latvijas nabadzīgākajā reģionā – Latgalē. (DS080c. *Strādājošo mēneša vidējā darba samaksa statistiskajos reģionos pa ceturkšņiem (euro)*. Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_dsamaksa_istterm/DS080c.px, VARAM aprēķins)

105. Latgales reģionā lielākā daļa bezdarba (15% salīdzinājumā ar 4% Rīgā) ir strukturāla (40% bezdarbnieku ir ilgstošie bezdarbnieki). Rīgā un Pierīgā nodarbinātība kopš 2010. gada ir pieaugusi par 12%, kamēr pārējā valstī tā ir samazinājusies par 2%. (CSP. NBG040. *Ekonomiskās aktivitātes, nodarbinātības un bezdarba līmenis Latvijas reģionos (%)*). Pieejams: http://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_nodarb_aktivitate_ikgad/NBG040.px/table/tableViewLayout1/?rxid=06479650-88ab-4a00-945d-96dc679d997d, VARAM aprēķins)
106. Rīgas plānošanas reģiona iedzīvotāju īpatsvars pieaug, tajā dzīvo 52% iedzīvotāju, bet pārējos plānošanas reģionos iedzīvotāju skaits samazinās. (CSP. ISG020. *Iedzīvotāju skaits un tā izmaiņas statistiskajos reģionos, republikas pilsētās, novadu pilsētās un novados*). Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/iedz/iedz_iedzskaits_ikgad/ISG020.px)
107. IKP uz vienu iedzīvotāju Rīgā ir zemāks nekā citās Baltijas jūras reģiona pilsētās – tikai 70% no Baltijas jūras reģiona pilsētu vidējā IKP. Rīgas metropoles areāla IKP arī pieaug lēnāk nekā Tallinas un Viļņas IKP. (OECD (2017), OECD Economic Surveys: Latvia 2017, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-lva-2017-en. Pp. 111)
108. Lielākajai daļai Latvijas pašvaldību (71) ir bijis iedzīvotāju skaita samazinājums no –11% līdz –20%, bet 25 pašvaldībām ir samazinājums no –21% līdz –29% – līdz ar to būtiski ir meklēt risinājumu iedzīvotāju piesaistei, nodrošinot labi apmaksātas darba vietas un pieejamus pakalpojumus. (CSP. ISG020. *Iedzīvotāju skaits un tā izmaiņas statistiskajos reģionos, republikas pilsētās, novadu pilsētās un novados*). Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/iedz/iedz_iedzskaits_ikgad/ISG020.px, VARAM aprēķins)
109. 13 pašvaldībās ir bijis iedzīvotāju pieaugums (pieaugot līdz pat 39% iedzīvotāju 10 gadu laikā), kas rada pieprasījumu pēc plašākas atsevišķu pakalpojumu pieejamības (šobrīd nav pieejamas vietas 7500 bērniem pirmsskolas izglītības sistēmā). (CSP. ISG020. *Iedzīvotāju skaits un tā izmaiņas statistiskajos reģionos, republikas pilsētās, novadu pilsētās un novados*). Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/iedz/iedz_iedzskaits_ikgad/ISG020.px, VARAM aprēķins)
110. Pēc Latvijas Pašvaldību savienības vērtējuma ap 50% pašvaldību autoceļu ir sliktā stāvoklī.
111. Kā liecina VARAM veiktā aptauja par pašvaldību investīciju vajadzībām 2021.–2027. gada plānošanas periodā, pašvaldību kopējais pieprasījums pēc uzņēmējdarbības atbalsta infrastruktūras projektiem ir 609 milj. *euro*, pēc investīcijām tiešajam atbalstam uzņēmējiem ir 213 milj. *euro*, pieprasījums pēc energoefektivitātes paaugstināšanas projektiem ir 326 milj. *euro*, bet pieprasījums pēc investīcijām publiskajā ārtelpā un ielās ir 453 milj. *euro*. Pašvaldību kopējais pieprasījums pēc investīcijām pašvaldību ceļos ir ~675 milj. *euro*.

Rīcības virziens "Mājoklis"

112. Ar ļoti sliktiem sadzīves apstākļiem saskaras 15,2% iedzīvotāju, kas ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju – 4,5%. (Eiropas Komisijas 2019. gada ziņojums par Latviju, 34.lpp: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf)
113. Puse no tām personām, kuras dzīvo zem nabadzības riska sliekšņa, dzīvo sliktos sadzīves apstākļos (tekošs jumts, mitras sienas, gaismas trūkums, logu rāmju puve, tualetes, vannas vai dušas neesamība iekštelpās). (Eiropas Komisijas 2019. gada ziņojums par Latviju, 34.lpp: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf)
114. 2018. gadā tikai 24,4% māsaimniecību nebija grūtību segt mājokļa izdevumus, kas ir nedaudz vairāk nekā 2017. gadā (20,2%). Mājokļa izdevumu segšana bija nedaudz apgrūtināša 47,6 % māsaimniecību (2017. gadā - 46,9%). Šo izdevumu segšana **ļoti apgrūtināša bija 28,0% māsaimniecību** (2017. gadā - 32,9%). (<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/majokla-apstakli/meklet-tema/2610-majokla-uzturesanas-izdevumi-2018-gada>)
Pēc Ekonomikas ministrijas aprēķiniem 80% māsaimniecību nevar atļauties īrēt mūsdienu būvniecības un labiekārtotības standartiem atbilstošu mājokli, netērējot par to vairāk nekā 30% no māsaimniecības ienākumiem. (Eiropas Komisijas 2019. gada ziņojums par Latviju, 35.lpp: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf)
115. Sociālie mājokļi 2016. gadā veidoja tikai 0,4% no mājokļu fonda salīdzinājumā ar vidējo rādītāju ES – 8%. Patlaban mājokli gaida 7000 cilvēku. Atbilstoši Ekonomikas ministrijas veiktajai pašvaldību aptaujai, tikai 3,2% pašvaldību mājokļu ir aprīkoti ar ugunsdzēsības signalizāciju, bet 76% nav karstā ūdens pievada. (Eiropas Komisijas 2019. gada ziņojums par Latviju, 35.lpp: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf; Ekonomikas ministrijas 2018. gadā veikta pašvaldību aptauja, kurā informācija saņemta no 85 pašvaldībām)
116. Lielāko īpatsvaru (58%) Latvijas dzīvojamā fonda struktūrā veido daudzdzīvokļu (trīs un vairāk dzīvokļu) dzīvojamās ēkas, kur vairāk nekā 90% ēku ir celtas pirms 1990. gada. (*Valsts kadastra informācijas sistēmas dati*)
Laika periodā no 2010. līdz 2018. gadam ir uzbūvētas jaunas dzīvojamās ēkas ar platību 3.85 milj m². No visām jaunuzbūvētajām dzīvojamām mājām Pierīgā jaunuzbūvēto ēku platība ir 2,18 milj.m² (56,6% no kopējās mājokļu dzīvojamās platības), Rīgā jaunuzbūvēto dzīvojamo ēku platība sastāda 0,87 milj m² (22,5% no kopējās mājokļu dzīvojamās platības). (*Centrālās statistikas pārvaldes dati*).
2018. gadā 22,7% māsaimniecību norādīja, ka viņu mājoklim ir tekošs jumts, mitras sienas vai trupe logu rāmjos vai grīdās. (CSP Statistisko datu krājums "Ienākumi un dzīves apstākļi Latvijā 2018. gadā", 32.-33. lpp.: https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2019-04/Nr_9_Ienakumi_un_dzives_apstakli_Latvija_2018_%2819_00%29%20LV_E_N.pdf)

Prioritāte "Kultūra un sports aktīvai un pilnvērtīgai dzīvei"

Nepieciešama kultūras piedāvājuma kvalitātes saglabāšana, pasākumu daudzveidības un pietiekama kultūras finansējuma nodrošināšana:

117. Kultūras patēriņā Latvijas iedzīvotāju rādītājs ir ES valstu vidējā rādītāja līmenī – 63% (ES valstīs vidēji 64%), savukārt kultūras līdzdalībā – zem ES vidējā rādītāja (Latvijā 3%, ES vidēji 5%). (Latvijas Kultūras akadēmija, SKDS, Culturelab, 2018)
118. Pēc *Eurostat* datiem, kultūras sektorā nodarbināto skaits 2017. gadā Latvijā sastādīja 4% no visiem nodarbinātajiem, kas ir mazliet vairāk par ES28 vidējo rādītāju – 3,8%.²⁶
119. Augsta mobilitāte kultūras patēriņā. Savā reģionā kultūras pasākumus apmeklē 57 % iedzīvotāju, bet citā reģionā 40%. (Latvijas Kultūras akadēmija, SKDS, Culturelab, 2018)
120. Kultūras centru skaits katru gadu samazinās. Salīdzinot datus par 2014. un 2017. gadu, kultūras centru skaits ir samazinājies par 7 (CSP²⁷).
121. Muzeju apmeklējums aug – salīdzinot ar 2015. gadu, tas pieaudzis par 8,5% 2016. gadā (CSP).
122. 2018. gadā Latvijā darbojas 1597 bibliotēkas, no kurām 789 ir publiskās bibliotēkas. Savukārt pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem salīdzinājumā ar 2010. gadu 2016. gadā bibliotēku skaits ir samazinājies par 152.
123. 2018. gadā bibliotēkas apmeklētas vairāk nekā 12 miljonus reižu. Fiziskais apmeklējums 2018. gadā samazinājies par 0,6%, virtuālais apmeklējums pieaudzis par 3,6%. Arvien vairāk tiek piedāvāti dažādi elektroniskie resursi, aktivitātes sociālajos medijos u.c. (Latvijas bibliotēkas 2017. un 2018. gadā: pārskata ziņojums)
124. Salīdzinot ar 2015. gadu, 2016. gadā par 12,4% palielinājies izdoto žurnālu un citu periodisko izdevumu skaits, izdevumu skaits laikrakstiem (par 5,6%), grāmatu un brošūru skaits – par 0,2% (CSP).
125. Nepieciešams veicināt jaunradi un attīstīt kultūru, jo tas sekmē (pilsētas) sociālo attīstību, ekonomisko izaugsmi un darbavietu radīšanu.²⁸
126. Saskaņā ar Izglītības un zinātnes ministrijas statistikas datiem 2017./2018.mācību gadā interešu izglītības programmās kopumā iesaistījušies 227 423 audzēkņi, no tiem:
 - kultūrizglītības programmās – 135 469 audzēkņi;
 - sporta interešu izglītības programmās – 43 932 audzēkņi.

Nepietiekama sabiedrības iesaistīšanās drošās vispārējās fiziskās aktivitātēs:

²⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_employment

²⁷ KUG040

²⁸ <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/cultural-creative-cities-monitor/>

127. Saskaņā ar Pasaules Veselības organizācijas rekomendācijām bērniem katru dienu jābūt fiziski aktīviem vismaz 60 minūtes. Atbilstoši Slimību profilakses un kontroles centra pētījuma datiem pietiekama fiziskā aktivitāte 2018. gadā noteikta tikai 18,8% bērnu²⁹. Savukārt 2009./2010.mācību gadā pietiekamas fiziskās aktivitātes bija 16,0% bērnu³⁰, bet 2004./2005. mācību gadā pietiekama fiziskā aktivitāte noteikta 18,6% bērnu. Slimību profilakses un kontroles centra 2013./2014. mācību gada veiktā Latvijas skolēnu veselības paradumu pētījumu dati liecina, ka pietiekama fiziskā aktivitāte kopumā ir tikai 18,5% skolēnu.
128. Pēc Eiropas Komisijas Eirobarometra aptaujas datiem, iedzīvotāju īpatsvars (%), kas vismaz 1–2 reizes nedēļā nodarbojas ar fiziskām aktivitātēm 2018. gadā samazinājās par 3 procentiem, salīdzinot ar 2014. gadu, kad tas sastādīja 31%.³¹
129. Samazinās pieaugušo skaits ar pietiekamām fiziskām aktivitātēm, kuri katru dienu vismaz 30 minūtes ir fiziski aktīvi. Atbilstoši Slimību profilakses un kontroles centra pētījumu datiem 2018. gadā tikai 9,5% pieaugušo noteikta pietiekama fiziskā aktivitāte Latvijā³², savukārt 2010. gadā pietiekamas fiziskās aktivitātes bija 19,7% pieaugušo.

Pēc vispārējās izglītības posma pabeigšanas augstskolu studentiem nav pilnvērtīgi nodrošināta minimālo fizisko aktivitāšu pēctecība. Pēc Izglītības un zinātnes ministrijas apkopotās informācijas, kopumā tikai 10 Latvijas augstskolās³³ ir izveidota struktūrvienība, kuras funkcija ir sporta darba īstenošana attiecīgajā augstskolā. Būtisks ierobežojums augstskolās sporta darba īstenošanā ir sporta infrastruktūras trūkums, piem., neskatoties uz to, ka Latvijas lielāko augstskolu – LU, RTU, DU, LLU, RSU, īpašumā ir sporta bāzes, Izglītības un zinātnes ministrija ir secinājusi, ka 80% gadījumu telpas sporta vajadzībām tiek īrētas.

Fiziskajām aktivitātēm un sportošanai atbilstošas vides un infrastruktūras trūkums, kas, piem., var kavēt sportisko rezultātu sasniegšanu (augstu sasniegumu sports). Pēc Izglītības un zinātnes ministrijas sniegtās informācijas (2019), jauno sportistu sagatavošanu Latvijā īsteno 81 profesionālās ievirzes sporta izglītības iestāde, kur 1518 treneru vadībā regulāri trenējas 38 990 bērni un jaunieši 38 sporta veidos. Latvijā ir 3185 sporta objekti un 1229 sporta bāzes, kas pašlaik³⁴ ir reģistrētas sporta bāzu reģistrā. Savukārt attiecībā uz augstu sasniegumu sportu, Latvijas Olimpiskajā vienībā ir 168 sportisti – 55 sportisti ziemas sporta veidos un 113 sportisti vasaras sporta veidos. Salīdzinājumā ar 2017./2018.m.g. valsts finansēto audzēkņu skaits palielinājies par 1750 izglītojamajiem, savukārt salīdzinājumā ar 2016./2017.m.g. palielinājies par 2755 izglītojamajiem, bet saistībā ar audzēkņu skaita palielinājumu nav piešķirts papildu finansējums.

Prioritāte "Vienota, droša un atvērta sabiedrība"

²⁹ Slimību profilakses un kontroles centra pētījums "Latvijas skolēnu veselības paradumu pētījums", 2018.gads (vēl nepublicētie dati)

³⁰ https://www.spkc.gov.lv/upload/Petijumi%20un%20zinojumi/HBSC/hbsc_2009_2010_aptauja_rez.pdf

³¹ 2018 <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/82452>
2014 : <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/57767>

³² https://www.spkc.gov.lv/upload/spkcresearchfailicol/finbalt_2018_i_ii_dala.pdf

³³ RTU, BAT, RSU, NAA, LU, LLU, JVLMA, DU, RTA, BA

³⁴ 30.07.2019.

Rīcības virziens "Saliedētība"

130. **Iedzīvotāji maz uzticas viens otram, salīdzinot ar Ziemeļvalstīm.** Atbilstoši 2015. gada Eiropas Sociālā pētījuma datiem Latvijas iedzīvotāju savstarpējās uzticēšanās īpatsvars ir 51%. Salīdzinājumam: augstākais rādītājs ir Norvēģijā – 88%, Somijā – 87%, Dānijā – 86%. Ziemeļvalstīs sociālā uzticēšanās tiek dēvēta par "Ziemeļu zeltu". (*Datu avoti: 2017. gada Nacionālā attīstības plāna 2014.-2020. gadam un Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam īstenošanas uzraudzības ziņojums, Pārresoru koordinācijas centrs, 61.lpp. https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2020%20vidusposma%20zinojums%20final_1.pdf*)
131. **Augsta neiecietība pret dažādību.** Aptaujas rezultāti liecina, ka aptuveni piektajai daļai Latvijas iedzīvotājiem raksturīga zema tolerance pret dažādību: 20% Latvijas iedzīvotāju pauž viedokli, ka viņiem nebūtu problēmu dzīvot kaimiņos, strādāt kopā vai būt tuvos draugos ar diskriminācijas riskam pakļauto sociālo grupu pārstāvjiem. Kopumā kaimiņu, darba kolēģu un draugu izvēlē Latvijas iedzīvotāju tolerances līmenis ir līdzīgs. (*Datu avots: 2017. gada Izpētes ziņojums par pašreizējo sabiedrības izpratnes un informētības līmeni un efektīvākajiem informācijas sniegšanas mehānismiem, Sabiedrības integrācijas fonds, http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/SIF_izpetes_zinojums_par_pasreiej_sabiedrib_izpratnes_un_informet_limeni_un_efektivakajiem_sniegsan_as_mehanismiem.pdf*)
132. **Ne visi piedalās demokrātiskajos procesos.** Saskaņā ar Sabiedriskās politikas centra *Providus* pēcvēlēšanu aptaujas datiem 2018. gada 6. oktobra vēlēšanās viszemākā aktivitāte bija vīriešiem, pilsoņiem vecumā no 18 līdz 34 gadiem, ar pamatizglītību, kas ģimenē sarunājas krievu valodā un kam ir zemi ienākumi. (*Datu avots: Pārskats: Partiju šķīrotava - vērtību maiņas pazīmes Latvijas sabiedrībā, Iveta Kažoka, <http://providus.lv/article/parskats-partiju-skirotava-vertibu-mainas-pazimes-latvijas-sabiedriba>*)
133. **Jauniešiem trūkst pilsoniskās līdzdalības prasmes.** Aptuveni 25% jauniešu apgalvo, ka regulāri (vismaz 12 reizes gadā) piedalās kādās sociālās, sabiedriskās vai interešu aktivitātēs, t.sk. tikai 6% – sabiedriskās un sociālās aktivitātēs (dalība nevalstiskajās organizācijās, labdarības pasākumos, brīvprātīgajā darbā, vides sakopšanā u.tml.). Viszemākā ir jauniešu iesaiste politiskajās aktivitātēs (dalība partiju darbā, politiskās diskusijās u.tml.) – tikai 2% tādās iesaistās regulāri. (*Datu avots: 2013. gada pētījums Jaunieši Latvijā: Aktivitāte, mobilitāte, līdzdalība, IZM, https://www.izm.gov.lv/images/statistika/petijumi/Jauniesi_Latvija_2008-2013.pdf*)
134. **Latvijas skolēnu sasniegumi pilsoniskās izglītības pārbaudījumā ir salīdzinoši zemi** – vidējais rezultāts ir trešais zemākais Eiropā. Sadalījumos pa pilsoniskās izglītības kompetenču līmeņiem augstākajā līmenī Latvijā ir tikai 19% skolēnu, kas starp Eiropas valstīm ir viszemākais rādītājs. (*Datu avots: 2016. gada pētījums Pilsoniskās izglītības problēmas un izaicinājumi I.Čekse, A.Geske un O.Pole,*

https://www.izm.gov.lv/images/statistika/petijumi/Jauniesi_Latvija_2008-2013.pdf)

135. **Latviešu valodas lietojums.** Latviešu valodas lietošanas intensitāte publiskajā telpā un neformālajās attiecībās nepieaug atbilstoši valodas prasmju līmeņa kāpumam. Latvijas vadošie sociolingvisti norāda, ka šādu situāciju veicina pozitīvas lingvistiskās attieksmes trūkums pret latviešu valodu. (*Datu avots: 2016. gada pētījums Latviešu valodas situācija, Latviešu valodas aģentūra, 119.lpp.* <https://valoda.lv/pieejams-petijuma-valodas-situacija-latvija-2010-2015-elektroniskais-izdevums/>)
136. **Latvijas uzticēšanās līmenis medijiem.** 18% respondentu norāda, ka pilnībā uzticas medijiem Latvijā. Igaunijā šis rādītājs ir 29%, bet Lietuvā – 28%. (*Datu avots: Autumn 2018, Standard Eurobarometer Media Use in the European Union,* European Commission, <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/86433>)
137. **Krievijas plašsaziņas līdzekļiem uzticas** 21,2% iedzīvotāju, kuru sarunvaloda ģimenē ir latviešu, un 65,3% aptaujāto, kuri ģimenē runā krievu valodā. (*Datu avots: 2015. gada ziņojums Mazākumtautību skolu skolēnu identitāte un piederība Latvijai, M.Laizāne, A.Putniņa, I.Mileko,* <https://www.yumpu.com/lv/document/view/38692660/petijums-mazakumtautibu-skolu-skolenu-identitate-un-piederiba-latvijai>)
138. **Medijpratība un dezinformācijas atpazīšana.** Atbilstoši Eurobarometra pētījumam par viltus ziņām un dezinformāciju tiešsaistes vidū, tikai 10% no respondentiem Latvijā ir pilnīgi pārliecināti, ka spētu atšķirt ziņas vai informāciju, kas sagroza realitāti vai pat to falsificē. Šis rādītājs ir par 5% zemāks par ES vidējo līmeni. Savukārt Rīgas Stradiņa universitātes Latvija iedzīvotāju medijpratības uztveres pētījums rāda, ka 11,3% aptaujāto atbild apstiprinoši, ka pēdējo 12 mēnešu laikā ir "analizējis, pārbaudījis informāciju, pirms ar to dalīties sociālajos tīklos, ieteikt citiem". Biežāk to dara sievietes (13%) nekā vīrieši (9%), kā arī respondenti vecumā no 18 līdz 44 gadiem (21-16%), cilvēki ar augstāko izglītību (9%) un augstākiem ienākumiem. (*Datu avoti: 2018 Eurobarometer Flash 464 Fake News and Disinformation, European Commission,* <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183> <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183>; 2019. gada RSU Erasmus+ projekta "Media and Information Literacy & Innovative Teaching Methods Laboratory" ietvaros veidots pētījums "Latvijas iedzīvotāju medijpratības uztvere")

Rīcības virziens "Tiesiskums un pārvaldība"

139. **Neviennozīmīgs vērtējums Latvijas tieslietu sistēmas efektivitātei, kvalitātei un neatkarībai.** Vidējais rādītājs lietu izskatīšanas termiņos visās trijās tiesu instancēs civillietās un komercietās (2016. gadā) ir vidēji labs un stabils (līdzvērtīgs Somijai), tomēr sabiedrība tiesu varas neatkarību vērtē kā vidēji zemu. (*Datu avots: 2018. gada ziņojums par tiesiskumu, EU Justice*

Scoreboard,

Eiropas

Komisija,

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/justice_scoreboard_2018_en.pdf)

140. **Neizskatīto krimināllietu ilgums** – atsevišķās rajona (pilsētu) tiesās lietu ilgums 2016. gada 31. decembrī pārsniedz Eiropas Cilvēktiesību tiesa noteikto divu gadu sliekšni, bet Rīgā pat četru gadu sliekšni. Tāpat 2016. gadā krimināllietās ir visaugstākais anulēto vai grozīto spriedumu koeficients, turklāt tendence spriedumus pārsūdzēt apelācijas kārtībā ir pieaugoša. (Datu avots: 2018. gada marta "Ziņojums Latvijas tiesu sistēmas novērtējums, pamatojoties uz CEPEJ izstrādāto metodiku un instrumentiem", Eiropas Padomes Komisijas Tiesu efektivitātei sekretariāts, https://www.ta.gov.lv/UserFiles/Faili/CEPEJ_Evaluation_Report_Latvia_Final_LV.pdf)
141. **Uzticēšanās tiesām joprojām ir zema.** Saskarsmes pieredzi tiesās kā labu un teicamu (t.sk. Tiesu administrācijā) novērtējuši ~53,5% aptaujāto (ar pieredzi). Salīdzinot 2017. un 2018. gada aptauju rezultātus, vērojams, ka 2018. gadā tiesām uzticas nedaudz vairāk respondentu, bet šis rādītājs joprojām ir zemāks nekā 2016. gadā novērotais (2016. – 41%, 2017. – 30%, 2018. – 32%). (Datu avots: 2018. gada augusta Latvijas iedzīvotāju aptauja "Attieksme pret tiesām un saskarsme ar tiesvedības procesu", pētījumu centrs SKDS, https://www.ta.gov.lv/UserFiles/Faili/Atskaite_TA_08_2018.pdf)
142. **Korupcijas uztverē nav būtiskas izmaiņas.** Latvijas Korupcijas uztvere 2018. gadā saglabājās 2017. gada vērtību līmenī - 58 punkti - skalā no 0-100, kur 0 nozīmē, ka valstī ir augsta korupcijas uztvere, bet 100, ka korupcijas uztvere ir zema, ierindojot Latviju 41. vietā ar Gruziju un Spāniju. Korupcijas uztveri mēra 180 valstīs. Eiropas Savienības valstu vidējais rādītājs ir 65 punkti. (Datu avoti: Transparency International oficiālās nodaļas Latvijā (Delnas) mājas lapa <https://delna.lv/lv/2019/01/29/2018-gada-korupcijas-uztveres-indeksa-rezultati-liecina-par-latvijas-nespeju-mazinat-korupciju/>; Transparency International oficiālā mājas lapa <https://www.transparency.org/cpi2018>)
143. **Politiskā uzticēšanās zema.** Viszemākie uzticēšanās rādītāji ir politiķiem, politiskajām partijām un Saeimai, savukārt augstāks šis rādītājs ir attiecībā uz policiju un tieslietu sistēmu. (Datu avots: 2015. gada Eiropas Sociālais pētījums). Uzticēšanās armijai (66%), policijai (62%), radio (62%) un pašvaldībām (51%) ir salīdzinoši augsta, tomēr tikai trešdaļa respondentu "uzticas" vai "drīzāk uzticas" valsts pārvaldei (32%), valdībai (32%), drukātai presei (36%), bet interneta sociālajiem tīkliem uzticas tikai piektā daļa (21%) respondentu. (Datu avots: 2018. gada Standard Eurobarometer 90, https://data.europa.eu/euodp/lv/data/dataset/S2215_90_3_STD90_ENG)
144. **Politisko uzticēšanos ietekmē dažādi faktori** – institūciju un to pārstāvju darbība (ko mēra ar efektivitātes rādītājiem), subjektīvā uztvere, kas veidojas plašsaziņas līdzekļu ietekmē, draugu un ģimenes lokā, kā arī indivīda subjektīvā izpratne par tiesiskumu, demokrātiju un vēsturi. (Datu avots: European Social Survey, Social and Political Trust, <http://essedunet.nsd.uib.no/cms/topics/2/>) Valdība var **atgūt politisko uzticēšanos**, mazinot ekonomiskās, sociālās un politiskās vides nedrošību, uzlabojot iedzīvotāju pieredzi saskarsmē ar pārvaldību

(saņemot pakalpojumus, sniedzot informāciju u.tml.) un iesaistot cilvēkus politikas veidošanā. (Datu avots: 2017.gada ziņojums OECD Public Governance Reviews, How Better Governance Can Help Rebuild Public Trust, <https://www.oecd.org/governance/trust-and-public-policy-9789264268920-en.htm>)

145. **Cilvēki ir mazaktīvi pilsoniskajā līdzdalībā.** Pilsoniskās līdzdalības rādītājs Latvijā ir 9, kas ir zems rezultāts salīdzinājumā ar Zviedriju (44), Somiju (36), Vāciju (30) un Īriju (22). Atbilstoši Latvijas Pilsoniskā alianses 2017. gada Pilsoniskās sabiedrības monitoringa datiem, samazinās iedzīvotāju iesaistišanās tradicionālajās pilsoniskās līdzdalības formās, nemainīgi zems – 17% – ir to iedzīvotāju īpatsvars, kas uzskata, ka spēj ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesus Latvijā. (Datu avoti: PKC aprēķini, balstoties uz 2015. gada Eiropas Sociālā pētījuma datiem; 2019. gada Informatīvais ziņojums "Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas veidošanu", Kultūras ministrija, [http://tap.mk.gov.lv/doc/2019_04/KMZin_110419_NIPSIP.703.docx](http://tap.mk.gov.lv/doc/2019_04/KMZin_110419_NIPSIP.703.docx;);))
146. **Bērnu tiesību aizsardzības** jomā nepieciešami uzlabojumi. (Datu avots: 2019. gada Valsts kontroles revīzijas ziņojums "Atņemtā bērnība: Ikvienam bērnam ir tiesības uzaugt ģimenē, http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-ziņojumi/2018/2.4.1-9_2018/Zi%C5%86ojums_At%C5%86emt%C4%81%20b%C4%93rn%C4%ABba.%20Ikvienam%20b%C4%93rn%C4%93rn%C4%93ir%C4%ABbas%20uzaugt%20%C4%A3imen%C4%93.pdf)

Rīcības virziens "Drošība"

147. **Iedzīvotāji nav gatavi rīkoties krīzes situācijā.** Pēc SKDS pētījuma datiem 2013. gadā (jaunāku datu nav) tikai 50% iedzīvotāju ir informēti par to, kā rīkoties, izdzirdot civilās trauksmes sirēnas, 35% no aptaujātajiem norādīja, ka nezinātu, kā rīkoties, izdzirdot šādu sirēnu. (Datu avots: 2013. gada Civilās trauksmes un apziņošanas sistēmas efektivitātes aptauja, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests, https://vugd.gov.lv/files/kvp/2013-06-12_08_02_19_KVPS_120613_PPP_final.pdf)
148. Vislielākie **globālie apdraudējumi** pēc to ietekmes uz cilvēku dzīvību, veselību, vidi un īpašumu ir saistīti ar dabas un cilvēku izraisītām katastrofām klimata pārmaiņu rezultātā, ekstremāliem laikapstākļiem un tehnoloģiskiem riskiem (kiberdrošības riski). (Datu avots: The Global Risks Report 2019, World Economic Forum, 5. lpp., http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2019.pdf)
149. **Latvijas atbildība par ES/Šengenas valstu ārējo robežu.** Būtiskākie izaicinājumi uz Latvijas ārējās robežas ir preču (t.sk. narkotiku un ieroču) kontrabanda, pārrobežu organizētā noziedzība, zagtu transportlīdzekļu pārvietošana, nelegālā imigrācija un cilvēktirdzniecība, kas tieši rada sabiedrības veselības apdraudējumus un izraisa zaudējumus tautsaimniecībai. (Datu avoti: 2017. gada Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei un

Padomei, Sestais progresa ziņojums virzībā uz efektīvu un patiesu drošības savienību, Eiropas Komisija, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0213&from=lv>; 2018. gada OECD Trafficking in persons and corruption: Breaking the chain; OECD International Migration Outlook 2018, https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook_1999124x)

150. **Augsts noziedzības līmenis.** Kā liecina Iekšlietu ministrijas apkopotā statistika par bojāgājušām personām 2016., 2017. un 2018. gadā, salīdzinot ar bojāgājušo skaitu Eiropas Savienības dalībvalstīs, to skaits saglabājas augsts. Starp 30 Eiropas valstīm 2016. gadā Latvijā bija vislielākais tīšo slepkavību īpatsvars (aptuveni 5 slepkavības uz 100 000 iedzīvotājiem), kamēr 13 valstīs tas ir mazāks par 1 gadījumu. (*Datu avots: 2018. gada Eurostat Crime Statistics, EUROSTAT, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Crime_statistics*)
151. **Ceļa satiksmes upuri.** Latvijā 2018. gadā bija trešais augstākais ceļu satiksmes negadījumu upuru skaits Eiropas Savienībā, rēķinot uz miljonu iedzīvotāju. (*Datu avots: 2018. gadā, Eiropas transporta drošības padome, <https://etsc.eu/euroadsafetydata/>*)
152. **Slīkšana.** 2018. gadā noslīkšanas rezultātā zaudēti 2177 potenciālie mūža gadi. Latvijai ir otrais lielākais noslīkušo īpatsvars visā ES, ES vidējais rādītājs no nejaušas noslīkšanas ir sešas reizes mazāks. Cilvēkdrošības uz ūdens jomā Latvijā pastāv virkne normatīva un praktiska rakstura problēmu, kuru pamatā ir valstiska mēroga vīzijas un stratēģijas neesamība, kas definētu par jomu atbildīgās organizācijas un nodrošinātu atbilstošu monitoringu, kontroles pasākumu ieviešanu un īstenošanu, sabiedrības izglītošanu, kā arī citu preventīvo pasākumu īstenošanu. (*Datu avots: 2019. gada pētījums "Cilvēku drošība uz ūdens Latvijā. Noslīkšanas un slīkšanas statistika, infrastruktūra, normatīvais regulējums un sabiedrības paradumi", Latvijas Peldēšanas Federācija, https://peldidrosi.lv/wp-content/uploads/2019/10/Cilv%C4%93kdro%C5%A1%C4%ABba-uz-%C5%ABdens-Latvij%C4%81_LPF-Zi%C5%86ojums-2019.pdf*)